SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

broj 79 cijena 40 d

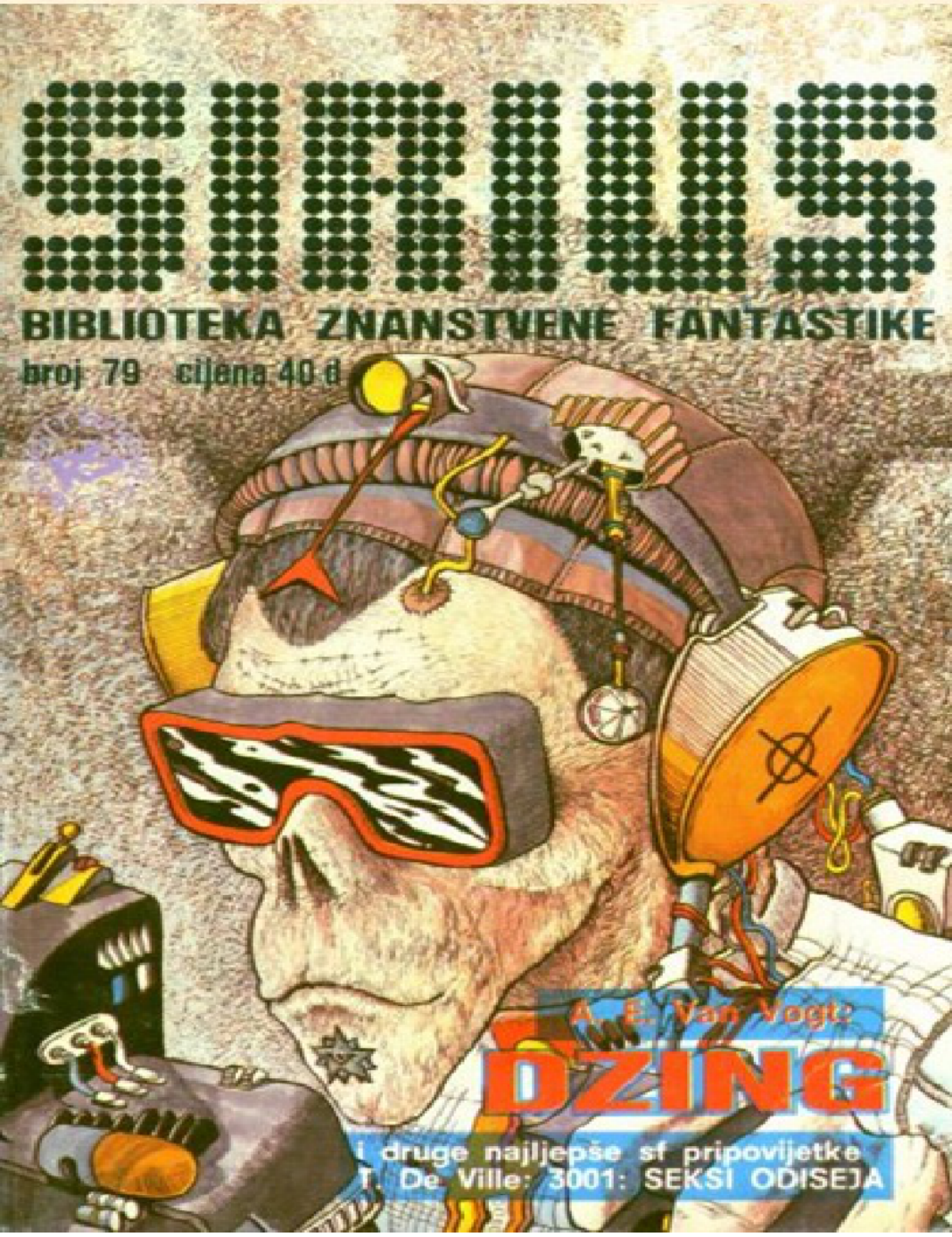

A. E. Van Vogt:

DZING

i druge najljepše sf pripovijetke

T. De Ville: 3001: SEKSI ODISEJA

Riječ urednika

Dragi čitatelju!

= Najprije dopustite da Vam najsrdačnije čestitani novu: 1983. godinu i poželim Vam sve najbolje u njoj!

= Odmah zatim: najljepše se zahvaljujem u ime SIRIUSA (i u svoje ime) na brojnim novogodišnjim čestitkama što su pristigle u uredništvo iz svih krajeva Jugoslavije, a i iz inozemstva, i u kojima želite, dragi čitatelju, SIRIUSU da u novoj godini bude još uspješniji i bolji nego u prošloj.

= A u toj prošloj godini — točnije: u prošlom broju — potkrala se (moja!) greška: na posljednjoj omotnoj stranici najavljena je priča »Pismo uredniku« koje nije bilo u tom broju! Sada brzo ispravljam tu grešku — priča je u ovom broju — i ispričavam se Vama, dragi čitatelju, kao i autoru Vladimiru Tarnovskom.

= Kad je već riječ o posljednjoj omotnoj stranici, evo Vaših riječi: »Bez teksta na zadnjoj stranici i s povećanom slikom, kao i sa slikama na unutarnjim stranicama omota, SIRIUS bi stvarno bio po mom ukusu«. — Ovako: slike na unutarnjim stranicama omota bi ne samo poskupile štampanje SIRIUSA nego i smanjile kvalitetu slika na vanjskim stranicama. Veća slika na posljednjoj stranici u principu je moguća i volio bih čuti još mišljenja o tome.

= Dakako, mišljenja su jedno (i Vaša i moja), a realnost života drugo: SIRIUS ne živi samo od svoje prodajne cijene nego i od prihoda od oglasa (dakako, biranih tako da budu zanimljivi Vama, dragi čitatelju), pa su, kao što vidite, naša mišljenja u ovom broju bespredmetna (u idućem također!).

= Da, i u SIRIUSU 80 neće biti najava na posljednjoj stranici, pa bi možda bilo korisno da Vas, dragi čitatelju, upozorim na dio sadržaja idućeg SIRIUSA. Najprije, tu je uzbudljiva priča M. Puhova »Kiborg«, kojoj se radnja događa u blizini dalekog Jupitera. Nešto bliže na Veneri, zbiva se radnja Clarke-ove priče »Prije Edena« — radnja klarkovskl lucidno smišljena. Bit će tu i najmanje tri domaće priče: sumorna »Masa« B. Todorovića domišljati i zagonetni »Faktor slučajnosti« D. Bajsa, te za ljubitelje seksi-priča ovaj put jedna iz domaćeg pera: »Servus« M. Burica. I, dakako, još mnogo toga. I opet malo teorije, ovaj put o povijesti i razvoju sf-ilustracije, od Z. Leskovšeka.

= Još nešto o sf-ilustraciji. Pišete mi: »SIRIUS mi se vrlo sviđa, a bio bi SUPER-SIRIUS da ste zvrcnuli drugu Sinovčiću, Rafaelu naših dana, da se

opet poigra bojama kao što je to učnio s onom naslovnom stranicom Dnevnik djevojke iz 25. stoljeća«. — Ovaj put će biti malo teže udovoljiti Vašoj želji, dragi čitatelju: Miroslav Šinovčić se vratio u SAD (gdje stalno živi) i morat ćemo malo pričekati dok opet navrati u domovinu (namjerno ne kažem: u rodni kraj, jer je rođen u SSSR-u). No, na sreću ne oskudijevamo Rafaelima naših dana: kao što vidite u ovom (a vidjet ćete i u idućem) SIRIUSU, vratio nam se pionir domaće omotne ilustracije za SIRIUS Vjekoslav Ivezić. Što se mene i mog ukusa tiče vrlo uspješno.

= Vratio nam se i Krsto Mažuranić, sa zaostacima-recenzijama koji nije dospio prije načiniti zbog duge bolesti. Uz ponovne isprike Vama, dragi čitatelju, koji ste tako dugo morali čekati na ocjenu onoga što ste napisali i poslali SIRIUSU, ovaj put objavljujem u rubrici »za...« i »... nije za.« recenzije svih tih 170 zaostalih priča. Protiv više sile — u ovom slučaju bolesti — zaista se ništa ne može, kao što vidite: čak ni u sf-u!

= Pitate me: »Da li se priče objavljene u SIRIUSU mogu ponovo objavljivati, koliki honorar dobivaju autori tih priča, kakva su autorska prava pisaca (i crtača stripova)?« — Počet ću od kraja: autor je doživotni vlasnik autorskog prava nad onim što je napisao (ili nacrtao) i svoje djelo može neograničeno puta objaviti, pri čemu mu svako ponovno objavljivanje pripada jednak honorar kao za prvo. Od svega ovoga ima samo jedan izuzetak: ako se autor ugovorom obavezao prema izdavaču da u određenom roku neće ponovo objavljivati djelo, mora se, dakako, pridržavati slova ugovora. I još nešto: napisano je pravilo i stvar časti autora da istodobno ne nudi na dva ili više mjesta isto djelo (tek pošto mu jedan izdavač odbije objavljivanje može djelo ponuditi drugome), te da izdavača upozori ako je djelo već bilo publicirano i da mu da podatke o tome kada je i gdje to bilo. Na žalost, ovog posljednjeg pravila autori se najmanje pridržavaju, pa bi urednici morali imati argusovskih sto očiju da im se ne dogodi da objave nešto što je već bilo tko zna gdje i kada objavljeno. Sa ona dva koja imaju mogu samo nabasati po sistemu ćorave koke — ili pročitati Vaše proteste protiv priča već objavljenih u Politiklnom zabavniku, Kosmoplovu. Kentauru, Galaksiji, Andromedi i još ponegdje. Pročitati — i ušutjeti se, jer su to ipak urednički propusti za koje nema isprike i opravdanja, možda samo razumijevanja...

= Nadam se da ste zadovoljni s odgovorom, dragi čitatelju, a ovu moju kuknjavu na kraju molim da prihvatite s razumijevanjem.

ISKRENO VAS
BORIVOJ JURKOVIĆ

Dzing

A. E. Van Vogt:

The Expendables

Prevela Žarka Vodinelić

Stotinu i jednu godinu pošto je napustio Zemlju, svemirski brod **Nada čovjeka** ušao je u orbitu oko Alte III.

Sljedećeg »jutra« kapetan Browne obavijestio je posadu koja se sastojala od četvrte i pete generacije kolonista da će se čamac s ljudskom posadom spustiti na površinu planeta.

— Svaki član posade mora biti svjestan da je dobrovoljna žrtva — rekao je otvoreno. — Ovakav su dan naši veliki djedovi, naši preci, koji su još tako davno, smiono kretali u potragu za novom granicom svemira, očekivali s nepokolebljivom hrabrošću. Ne smijemo ih iznevjeriti.

Zaključio je svoju objavu preko sistema za internu komunikaciju velikog broda napomenom da će imena članova posade čamca biti poznata za jedan sat.

— I znam da će svaki pravi čovjek na brodu htjeti medu njima naći i svoje ime.

John Lesbee, peti član svoje loze na brodu, imao je tmuran osjećaj dok je slušao te riječi — i nije se prevario.

Još dok se pokušavao odlučiti hoće li dati znak za očajničku pobunu, kapetan Browhe objavi očekivana imena.

— Znam da ćete mu se svi pridružiti u trenutku njegova ponosa i hrabrosti kad vam kažem da će John Lesbee voditi posadu što će pronijeti nade čovjeka u ovom udaljenom području svemira. A sada ostali...

Zatim objavi imena sedam od devet osoba s kojima se Lesbee potajno pripremao preuzeti kontrolu nad brodom.

Kako je u čamac moglo stati samo osam ljudi, Lesbee shvati da se Browne htio riješiti što više svojih neprijatelja. U njemu je rastao očaj dok je komandant naređivao cijelom osoblju broda da dođe u rekreacijsku prostoriju.

— Zahtijevam da se posada čamca pridruži meni i ostalim oficirima na dužnosti. Njihov je zadatak da se predaju svakoj letjelici koja im se nađe na putu. Bit će opremljeni instrumentima pomoću kojih ćemo mi promatrati situaciju i odrediti razvojni stupanj znanosti bića koja vladaju na tom planetu.

*

Lesbee požuri u svoju sobu na palubi tehničara, nadajući se da će ga možda Tellier ili Cantlin tamo potražiti. Osjećao je da bi trebalo održati ratno vijeće, koliko god kratko. Čekao je pet minuta, no nije se pojavio nijedan član njegove tajne grupe.

Unatoč tome, imao je vremena da se smiri. Čudno je bilo što ga je najviše smirivao miris broda. Od prvih dana njegova života, miris energije i zadah metala pod pritiskom bili su mu stalni pratioci. U tom trenutku, dok je brod kružio u orbiti, pritisak je popuštao.

Sjedio je u stolici u kojoj je obično čitao, zatvorenih očiju, .udišući to obilje mirisa. Sjedeći tako, osjećao je kako ga strah polagano napušta. Opet je postajao hrabar i jak.

Lesbee trijezno zaključi da je njegov plan o preuzimanju vlasti bio. vrlo opasan. Još gore, jer nitko ne bi doveo u pitanje činjenicu što je Browne izabrao njega za vođu zadatka. »Ja sam« — pomisli Lesbee — »vjerojatno najobučeniji tehničar koji je ikad postojao na ovom brodu.« Browne Treći ga je uzeo k sebi kad mu je bilo deset godina i on je tada, nakon mukotrpnog učenja ovladao mehaničkim vještinama svih tehničkih odjela. Browne Peti ga je nastavio obučavati.

Naučio je popravljati relejne sisteme. Postupno je shvatio svrhu bezbrojnih analogija. Nakon nekog vremena mogao je stvoriti sliku cijelog automatskog kompleksa. Odavno je divovska mreža elektronskih instrumenata u zidovima gotovo postala produžetak njegovog živčanog sistema.

U toku godina rada i učenja, svakodnevni su mu napori iscrpljivali mršavo tijelo. Kad bi otišao s dužnosti, načas bi se opustio i obično rano otišao na počinak.

Nikad nije imao vremena naučiti zamršenu teoriju na kojoj su se temeljile brojne operacije broda.

Njegov je otac, dok je bio živ, neprestano pokušavao prenijeti svoje znanje na sina. No umorni i pospani dječak teško je savladavao te složene zadatke. Lesbee je čak osjetio određeno olakšanje kad je otac umro. Osjetio je kako mu je s leđao pao teret. Otada je, međutim, postupno shvatio da je obitelj Browne izvojevala svoju najveću pobjedu tako što je prisilila potomka prvotnog zapovjednika broda da ovlada vještinom drugog reda.

Dok je, naposljetku, išao prema rekreacijskoj dvorani, Lesbee se pitao jesu li ga Browneovi namjerno pripremali za ovakav zadatak.

Oči mu se raširiše. Ako je zbilja bilo tako, onda je njegova zavjera

bila samo isprika. Odluka o njegovom umorstvu možda je bila donesena prije više od deset godina, prije mnogo svjetlosnih godina...

*

Dok je čamac padao prema Alti III, Lesbee i Teillier sjedili su u komandnim stolicama i na prednjem ekranu promatrali golemu, maglovitu atmosferu planeta.

Tellier je bio vitak, intelektualac, potomak fizičara dra Telliera koji je u prvim danima putovanja obavio brojne brzinske pokuse. Nikad nisu uspjeli otkriti zašto brod nije mogao čak ni dostići brzine svjetlosti, a kamoli je premašiti. Kad je stari Tellier umro, nitko nije imao dovoljno znanja da nastavi njegova ispitivanja.

Stručnjaci koji su naslijedili Telliera nagađali su da se brod suočio s jednim od paradoksa uključenih u Lorenz-Fitzgeraldovu teoriju stezanja.

Kakvo god bilo objašnjenje problema, on nikada nije riješen.

Gledajući Telliera, Lesbee se pitao da li njegov suputnik i najbolji prijatelj osjeća u sebi prazninu kao i on. Nevjerojatno — bilo je to prvi put da je on, ili bilo tko drugi — izišao iz broda. »Zapravo se spuštamo«, pomisli, »na jednu od onih golemih nakupina kopna i vode, na planet.«

Dok je gledao, očaran, divovska se lopta povećavala naočigled.

Približavali su se koso, dugom, brzom putanjom, pod velikim kutom, spremni da izmaknu ako se pokaže da je neki prirodni radijacijski pojas prejak za njihove obrambene sisteme. No svaki put kad bi registrirali radijaciju, ustanovili su da su strojevi u čamcu automatski pravilno reagirali.

Zvono za uzbunu iznenada prekine tišinu.

Istodobno se jedan od ekrana usredotoči na svijetlu točku što se brzo kretala daleko ispod njih. Svjetlo je jurilo prema njima.

Projektil!

Lesbee zaustavi dah.

No sjajni projektil promijeni pravac, načini puni krug, zauzme položaj nekoliko kilometara dalje i poče padati zajedno s njima.

Najprije pomisli: »Nikad nam neće dopustiti da sletimo« i osjeti golemo razočaranje.

Ponovo se oglasi signal s kontrolne ploče.

— Iskušavaju nas — napeto prozbori Tellier.

Odmah nakon tih riječi, učini im se da je čamac zadrhtao i ukrutio se. Bio je to siguran znak traktorskog snopa. Njegovo polje obuhvati čamac, a zatim ga privuče i zadrža.

Već je bilo jasno da je razina znanosti što su je dosegli stanovnici Alte III vrlo visoka.

Čamac je i dalje išao svojom putanjom.

Cijela se posada okupila na jednom mjestu i promatrala kako se

svijetla točka pretvara u predmet što se naglo povećavao. Izronio je pred njima, veći od njihova čamca.

Metal udari o metal. Čamac se zatrese s jednog na drugi kraj.

Prije nego što su vibracije prestale, Tellier reče:

— Spojili su svoju zračnu komoru s našom.

Iza Lesbeejevih leđa, njegovi drugovi počeše dobacivati šale jedni drugima, kao što ljudi obično čine u opasnosti. Bila je to gruba komedija, no i dovoljno smiješna da probije oklop straha. Lesbee i nehotice prasne u smijeh.

Zatim, načas oslobođen strepnje, svjestan da ga promatra Browne i da nema izlaza, reče:

— Otvorite zračnu komoru! Neka nas neznanci zarobe kako je naređeno.

*

Nekoliko minuta pošto se otvorila vanjska zračna komora, povukla se i zračna komora nepoznatog broda. Gumom prevučene naprave pojave se pred njima i dotakoše njihov čamac, odvajajući oba ulaza od svemirskog vakuuma.

Zrak je pištao kroz zatvoreni prolaz između dviju letjelica. U komori stranog broda otvoriše se unutrašnja vrata.

Lesbee zaustavi dah.

Nazirao je kretnje u prolazu. Pojavi se neki stvor i pođe naprijed potpuno sigurno, udarajući po zidu nečim što je držao na kraju jedne od četiriju svojih kožnatih ruku.

Stvor je imao četiri noge i četiri ruke i dugo. tanko, potpuno uspravno tijelo. Gotovo nije imao vrata, no brojni nabori kože između glave i tijela ukazivali su na to da je vrlo savitljiv.

Dok je Lesbee proučavao pojedinosti njegova izgleda, stvor malo nakrene glavu, a njegova se dva bezizražajna oka zagledaju u skrivenu kameru što je snimala taj prizor, odnosno ravno u Lesbeejeve oči.

Lesbee žmirne prema stvoru, a zatim skrene pogled u stranu, teško proguta slinu i kimne prema Tellieru.

— Otvorite! — zapovijedi.

Kad su se otvorila unutrašnja vrata na Zemljinu čamcu, još šest četveronožnih stvorova uđe, jedan za drugim, u prolaz i krene naprijed jednako samouvjereno kao i prvi.

Sva sedmorica uđoše kroz otvorena vrata čamca.

Dok su ulazili, njihove misli smjesta prodru u Lesbeejev mozak...

*

Dok su se Dzing i njegovi drugovi gegali s malog karnanskog broda kroz zračnu komoru, njegov mu komandant pošalje misao:

— Pritisak zraka i količina kisika bar djelomično odgovaraju situaciji na Karnu. Oni zacijelo mogu živjet na našem planetu.

Dzing krene naprijed u brod sa Zemlje i shvati da se nalazi u

kontrolnoj komori letjelice, gdje, prvi put ugleda ljude. On i njegovi drugovi se zaustave i dvije su se grupe biča — ljudi i Karnanci — promatrali.

Pojava dvonožnih bića nije iznenadila Dzinga. Pulsirajuće kamere prodrle su prije toga svojim zrakama kroz metalne zidove čamca i točno su snimile oblik i dimenzije posade.

Prva naredba koju je uputio svojoj posadi imala je zadatak da utvrdi da li se stranci zapravo predaju. On zapovjedi:

— Prenesite zarobljenicima da od njih kao mjeru opreza tražimo da svuku svoja odijela.

... Dok ta naredba nije bila izdana, Lesbee nije bio siguran mogu li ta bića primati ljudske misli kao što je on primao njihove. Od prvog trenutka neznanci su komunicirali kao da nisu svjesni misli ljudskih bića. Sada je promatrao Karnance kako se približavaju. Jedan nedvosmisleno povuče njegovo odijelo. Više nije bilo sumnje.

Telepatija je tekla samo u jednom smjeru — od Karnanaca prema ljudima.

Već je razmišljao o posljedicama toga dok se žurno svlačio... Bilo je nužno da Browne to ne otkrije.

Lesbee skine svu svoju odjeću, a zatim, prije no što je odloži, uzme bilježnicu i olovku. Stojeći gol, žurno napiše:

— Ne odajte da možemo čitati misli ovih bića.

Pokaže bilježnicu naokolo i bilo mu je mnogo lakše kad su to svi njegovi ljudi pročitali i šutke kimnuli glavom. Dzing je telepatski komunicirao s nekim na planetu:

— Ovi stranci — izvještavao je — očito su dobili naređenje da se predaju. Problem se sastoji u tome, kako da im dopustimo da nas savladaju, a da oni ne posumnjaju da upravo to i želimo?

Lesbee nije primio izravan odgovor, ali ga je shvatio iz Dzingova razmišljanja.

— Počnite uništavati letjelicu. Da vidimo hoće li to izazvati reakciju.

Članovi letjelice s Karna odmah krenuše na posao. Izvukli su kontrolne ploče, rastopili i raskomadali ploče na podu. Uskoro su ispitivali instrumene, instalacije, kontrolnu dugmad. Neznance su najviše privukli kompjuteri i brojni pomoćni aparati.

Browne je sigurno promatrao to uništavanje jer se, prije nego što su Karnanci počeli uništavati automatske mehanizme, začuo njegov glas:

— Pazite, ljudi! Zatvorit ću vašu zračnu komoru i vaš će čamac naglo zaokrenuti udesno za točno dvadeset sekundi.

Za Lesbeeja i Telliera je to značilo da sjednu u svoje stolice i okrenu ih tako da ih ubrzanje pritisne uz naslon. Ostali članovi posade priljubiše se uz oštećeni pod i privezaše se.

Čamac se zaljuljao pod Dzingovim nogama. Zaokret je počeo polagano, ali je ipak odgurnuo Karnance prema jednom zidu kontrolne prostorije. Dzing svojim brojnim rukama posegne za nekim uporištem. Kad se povećala brzina, njegove su četiri noge već bile učvršćene. Ostatak širokog zaokreta prihvatio je svakim napetim djelićem svog dugog, sjajnog tijela. Isto su učinili i njegovi drugovi.

Uskoro strašan pritisak popusti i mogao je ustanoviti da je novi pravac kretanja bio gotovo pod pravim kutom u odnosu na prethodni.

Dzing je izvještavao pretpostavljene dok se sve to događalo. Uto stigne odgovor:

— Nastavite uništavati. Vidite što će oni učiniti i predajte se ako oni krenu u samo malo opasniji napad.

»Lesbee brzo napiše u svoju bilježnicu:

»Naša metoda zarobljavanja ne mora biti kompliciranа. Oni će nam sve olakšati — ne možemo izgubiti.«

Lesbee je napeto čekao dok je bilježnica prelazila iz ruke u ruku. Još je teško vjerovao da nitko drugi nije opazio što je njemu upalo u oči.

Tellier doda vlastitu bilješku:

— Sad je očito da su ova bića također dobila naređenje da se smatraju dobrovoljnim žrtvama.

To je Lesbeeja učvrstilo u njegovom uvjerenju. Ostali nisu opazili ono što je on već znao. S olakšanjem je uzdahnuo na tu krivu procjenu jer je tako imao najveću moguću prednost: prednost koja je proistjecala iz njegove specijalne izobrazbe.

Činilo se da on jedini ima dovoljno znanja da može analizirati ta bića.

Dokaz se nalazio u neobičnoj jasnoći njihovih misli. Nekada davno, na Zemlji je ustanovljeno da čovjek ima djelomičnu sposobnost telepatije koja se trajno može iskoristiti jedino elektronskim pojačavanjem izvan mozga. Količina energije potrebna za održavanje tog procesa bila je dovoljna da uništi mozak ako se priključi izravno na nj.

Budući da su Karnanci upravo to činili, nisu mogli biti živa bića.

Bilo je stoga jasno da su Dzing i njegovi drugovi spadali u neku razvijeniju vrst robota.

Pravi stanovnici Alte III uopće nisu riskirali vlastite kože.

Lesbeeju je bilo još mnogo važnije što je uspio zaključiti kako bi se mogao poslužiti tim čudesnim mehanizmima da svlada Brownea, preuzme Nadu čovjeka i krene na dugi povratak na Zemlju.

*

Promatrao je Karnance kako uništavaju letjelicu dok se bavio tim mislima. Zatim progovori naglas:

— Hainker, Graves.

— Da? — odgovore obojica zajedno.

— Za nekoliko trenutaka zamolit ću kapetana Brownea da ponovo okrene čamac. Kad to učini, poslužite se svojim pištoljima za hvatanje uzoraka!

Ljudi se nacere s olakšanjem.

— Rečeno, učinjeno — odgovori Hainker.

Lesbee naredi preostaloj četvorici da budu spremni što brže reagirati svojim pištoljima. Zatim reče Teillieru:

— Ti preuzmi komandu ako se meni nešto dogodi. Zatim napiše još jednu poruku u bilježnicu:

— Ova će bića vjerojatno i dalje telepatski komunicirati iako će na izgled biti u nesvijesti. Ne obraćajte pažnju na to i ništa o tome ne govorite.

Osjećao se mnogo bolje, kad su drugi i to pročitali i kad su mu vratili bilježnicu. Zatim se brzo obrati ekranu:

— Kapetane Browne! Načinite još jedan zaokret, toliko da ih uspijemo savladati.

I tako su zarobili Dzinga i njegove drugove.

Kao što je i očekivao, Karnanci su nastavili svoju telepatsku komunikaciju. Dzing obavijesti svoju vezu:

— Mislim da smo to prilično dobro izveli. — Mora da je na to dobio odgovor s planeta jer je nastavio: — Da, komandante. Mi smo sada zarobljenici, kao što ste nam naredili i čekat ćemo dalji tok događaja... Metoda zarobljavanja? Svaki je od nas prikliješten napravom kojoj je glavni dio prilagođen obliku naših tijela. Niz krutih metalnih dodataka pričvršćen nam je oko ruku i nogu. Sve su te naprave kontrolirane elektronski i možemo se, dakako, osloboditi u svako doba. Naravno, to ostavljamo za kasnije...

Lesbee se sledi od te analize; ali dobrovoljne žrtve nisu imale drugog izlaza.

Zapovjedi svojim ljudima:

— Obucite se. Zatim počnite popravljati čamac. Stavite sve podne ploče na mjesto, osim sekcije G-8. Skinuli su neke analogije i najbolje će biti da sam provjerim da sve bude kako treba.

Kad se obukao, ponovo vrati čamac na prijašnju putanju i pozove Brownea. Ekran se rasvijetli za tren oka i on ugleda nezadovoljno lice četrdesetogodišnjeg oficira.

Browne progovori mrzovoljno:

— Želim čestitati vama i vašoj posadi na uspješno obavljenom zadatku. Čini se da imamo malu znanstvenu prednost pred tim bićima i da možemo pokušati izvesti ograničeno slijetanje.

Budući da nikad neće doći do slijetanja na Altu III, Lesbee je čekao bez riječi. Činilo se da je Browne utonuo u razmišljanje.

Oficir se napokon pokrene. Doimao se i dalje nesigurnim.

— Lesbee — reče — morali biste shvatiti da je ovo izuzetno opasna situacija za mene, i — doda žurno — za cijelu ekspediciju.

Lesbee shvati, dok je slušao te riječi, da mu Browne neće dopustiti da se vrati na brod, a on se mora vratiti ako želi ostvariti svoj cilj. Mislio je: »Morat ću otkriti cijelu zavjeru i na izgled ponuditi kompromisno rješenje.«

Duboko uzdahne, zagleda se ravno u Browneove oči na ekranu i progovori s potpunom hrabrošću čovjeka za kojega nema povratka:

— Čini mi se da imamo dvije mogućnosti. Možemo riješiti sve osobne probleme tako što ćemo održati demokratske izbore ili da budemo zajednički zapovjednici, da svaki od nas bude kapetan.

Svakome drugome tko bi možda slušao te riječi, one bi se činile potpuno nelogične. Browne je, međutim, shvatio njihovo značenje. Zatim se naceri i reče:

— Dakle, izašli ste na čistinu. E pa, da vam kažem, Lesbee, nikad nije bilo govora o izborima dok su Lesbeejevi bili na vlasti. Iz vrlo dobrog razloga. Svemirskim brodom mora upravljati tehnička aristokracija. A što se tiče zajedničkog zapovijedanja, to ne bi išlo.

Lesbee se uhvati za njegovu laž:

— Ako želimo ostati ovdje, morat ćemo imati bar dva čovjeka s jednakom vlašću — jednoga na tlu, a drugoga na brodu.

— Ne bih u vas imao povjerenja na brodu! — glatko odvrati Browne.

— Onda vi ostanite na brodu — predloži Lesbee. — Sve takve praktične pojedinosti mogu se utvrditi naknadno.

Njegov je sugovornik bio gotuvo izvan sebe od navale osjećaja u vezi s tom temom.

— Vaša obitelj nije na vlasti već više od pedeset godina! Kako još možete misliti da imate pravo? — prasnuo je.

— A kako vi još znate o čemu ja govorim? — usprotivi se Lesbee.

Browne odgovori, susprežući bijes u svom. glasu:

— Prvi Lesbee je uveo nasljednu vlast. To nikad nije bilo planirano.

— No eto, sada ste vi — reče Lesbee — korisnik te nasljedne vlasti.

— Potpuno je besmisleno da bi zemaljska vlada koja je bila na vlasti kad je brod krenuo na put — i čiji su svi članovi odavno mrtvi — imenovala nekog zapovjednika... i da sada neki njegov potomak misli da taj položaj pripada njemu i njegovoj obitelji zauvijek — odgovori Browne stiskajući zube.

Lesbee je šutio, zaprepašten mračnim emocijama što ih je razotkrio u tom čovjeku. Osjeti još više da ima pravo, ako je to bilo moguće, i bez oklijevanja saopći svoj sljedeći prijedlog.

— Kapetane, ovo je kriza. Treba da odgodimo svoje osobne sukobe. Zašto ne bismo prenijeli jednog zarobljenika na brod tako da

ga možemo ispitati? Kasnije možemo raspraviti o vašem i mojem položaju.

Zaključio je po izrazu Browneova lica da su na nj djelovali razboritost i mogućnost tog prijedloga.

— Samo vi dođite na brod — i samo s jednim zarobljenikom. Nitko više! — brzo odgovori Browne.

Lesbeeju se od uzbuđenja zavrtje u glavi kad je Browne progutao njegov mamac. Pomisli: »Ovo je kao logička vježba. Pokušat će me ubiti čim me uhvati nasamu i sam ne bude u opasnosti. No upravo to će me dovesti na brod. A moram doći na brod da ostvarim svoj plan.

Browne se namršti. Progovori zabrinuto:

— Lesbee, je li vam poznat bilo kakav razlog zbog kojega ne bismo smjeli dovesti jedno od tih bića na brod?

Lesbee odmahne glavom.

— Nema takva razloga — lagao je. Činilo se da je Browne odlučio.

— U redu. Uskoro ćemo se vidjeli, a tada možemo raspravljati o dodatnim pojedinostima.

Lesbee se više nije usudio izustiti ni riječi. Kimne glavom i prekine vezu, uzdrhtao, uznemiren, zabrinut. »No«, mislio je, »što drugo da učinimo?«

*

Usredotočio se na dio poda što je čekao otvoren da ga on popravi. Brzo se sagne i počne proučavati kodove na svim programskim jedinicama, kao da traži one koje su prvobitne bile u tim udubljenjima.

Pronašao je seriju koju je tražio — zamršeni sistem povezanih jedinica koje su bile projektirane za programiranje sistema za daljinsko upravljanje pri slijetanju, složeni Waldo-mehanizam pomoću kojega letjelica može sletjeti na neki planet i ponovo uzletjeti, i sve to na razini pulsiranja ljudskih misli.

On ubaci svaku jedinicu serije u njezin pravi položaj i zaključa je u njemu.

Zatim se vrati do kontrolne ploče i ostane tamo nekoliko minuta, ispitujući instalacije i uspoređujući ih s dijagramom na zidu. Neke su žice bile istrgnute. On ih je ponovo povezao, a istodobno je svojim kliještima kratko spojio ključni relej pilota za daljinsko upravljanje.

Lesbee samo približno pričvrsti kontrolnu ploču .jer nije imao vremena da je spoji točno. A budući da je lako mogao opravdati svoj sljedeći potez, izvuče kavez iz spremišta. Zatim u kavez ubaci Dzinga, okove i sve ostalo.

Prije no što je spustio poklopac, postavio je u kavezu jednostavni otpornik koji će spriječiti Kamanca da šalje impulse na frekvenciji ljudskih misli. Naprava je bila jednostavna zato što nije bila selektivna. Imala je prekidač koji je uspostavljao ili prekidao

energetski krug u metalnim zidovima na frekventnom opsegu misli.

Kad je instalirao napravu, Lesbee spusti sićušni aparat za daljinsko upravljanje u svoj drugi džep. Nije aktivirao aparat. Još ne.

Dzing je iz kaveza telepatski javljao:

— Neobično je što su ova bića izabrala baš mene i obratila mi posebnu pažnju. Mogli bismo zaključiti da je to matematička slučajnost ili da su vrlo pronicljivi pa su opazili da ja upravljam našim aktivnostima. Kakav god bio razlog, sad bi bilo glupo da se vratim.

Zvono zazvoni. Dok je Lesbee čekao, svijetla se točka pojavi visoko na jednom ekranu. Primicala se brzo prema izukrštanim linijama točno u središtu ekrana. Zatim su Nada čovjeka, u obliku svijetle točke, i čamac krenuli na sudbonosni sastanak.

*

Browneovo je naređenje bilo: »Dođite dolje u kontrolnu prostoriju!«

Lesbee izgura kolica s kavezom iz velike zračne komore P i opazi da je u kontrolnoj sobi zračne komore bio drugi oficir Selwyn. Visok čin za tako običan zadatak. Selwyn mu mahne s ukočenim osmijehom, dok je Lesbee gurao svoj teret duž tihog hodnika.

Nikoga nije susreo na putu. Bilo je očito da je ostalom osoblju naređeno da napusti taj dio letjelice. Malo kasnije, natmuren i odlučan, spusti kavez u središte velike prostorije i magnetskim ga poljem pričvrsti za pod.

Kad je Lesbee ušao u kapetanovu sobu, Browne podigne oči iz jedne od dviju kontrolnih stolica i siđe s gumom obloženog podija na razinu na kojoj je bio Lesbee. Približi se, smiješeći se, a zatim ispruži ruku. Bio je krupan, kao i svi Browneovi, viši za glavu od Lesbeeja, klasičan ljepotan. Bili su sami.

— Drago mi je što ste bili tako iskreni — reče. — Sumnjam da bih mogao govoriti tako otvoreno da mi vi niste bili primjer.

No dok su se rukovali, Lesbee je bio oprezan i sumnjičav. Lesbee pomisli: »Pokušava se oporaviti od sumanutosti svoje reakcije. Zbilja sam ga izbacio iz ravnoteže.«

— Odlučio sam. Izbori ne dolaze u obzir. Brod vrvi podivljalim otpadničkim grupama od kojih se većina jednostavno želi vratiti na Zemlju — nastavi Browne i dalje srdačno.

Lesbee je također to želio i zato je šutio.

— Vi ćete biti kapetan na tlu, a ja na brodu. Zašto ne bismo odmah sjeli i razradili zajedničko saopćenje koje bih ja pročitao preko razglasa ostalima? — reče Browne.

Dok je Lesbee sjedao u stolicu pokraj Brownea, pomisli: »Kakav je dobitak u tome da me javno imenuje kapetanom na tlu?«

Naposljetku cinično zaključi da bi njegov stariji partner mogao zadobiti povjerenje Johna Lesbeeja — uljuljkati ga u san, navesti na

neoprez, obmanuti ga i uništiti.

Lesbee potajno razgleda prostoriju. Donja kontrolna komora bila je velika četvrtasta prostorija što se nadovezivala na goleme centralne motore. Kontrolna ploča bila je duplikat ploče na komandnom mostu na vrhu broda. Divovskom letjelicom moglo bi se upravljati jednako s obje ploče, ali je most imao pravo prvenstva. Oficir na dužnosti dobio je pravo da donosi važne odluke u nuždi.

Lesbee u sebi brzo izvede kratak obračun i zaključi da je na mostu prvo oficir Miller. Miller je potpuno podržavao Brownea. Vjerojatno ih je promatrao na jednom od svojih ekrana, spreman da Browneu odmah pritekne u pomoć.

*

Nekoliko minuta nakon toga Lesbee je zamišljeno slušao dok je Browne čitao zajedničko saopćenje preko razglasa. objavljujući da je on, Lesbee, postao kapetan na tlu. Bio je malo začuđen i prilično uznemiren kad je shvatio da je Browne bio potpuno siguran u svoju moć i položaj na brodu. Bio je to velik korak — postaviti svog najvećeg suparnika na tako visok položaj

Browneov sljedeći potez podjednako ga je iznenadio. Dok su još bili na ekranima, Browne ispruži ruku, potapša Lesbeeja prijateljski po leđima i obrati se publici.

— Kao što svi znate, John je jedini izravni potomak prvog kapetana. Nitko točno ne zna što se dogodilo prije pola stoljeća kad je moj djed preuzeo vlast. No sjećam se kako je starac uvijek smatrao da on jedini zna kako stoje stvari. Sumnjam da bi imao povjerenja u nekog mladog derana nad kojim nije imao potpunu kontrolu. Uvijek sam držao da je moj otac zapravo bio žrtva i da nije imao nikakve koristi od ćudi moga djeda i njegova kompleksa više vrijednosti.

Browne se smiješio ljubazno:

— U svakom slučaju, dobri ljudi, iako ne možemo sve dovesti u stanje kakvo je nekad bilo, zacijelo možemo početi liječiti rane, ali... — tu se njegov izraz iznenada ukruti — ne možemo zanemariti činjenicu da sam ja zbog svoje stručnosti i iskustva pravi komandant broda.

Zatim nastavi:

— Kapetan Lesbee i ja pokušat ćemo zajednički komunicirati sa zarobljenim inteligentnim oblikom života s planeta ispod nas. Možete promatrati, iako pridržavamo pravo da vas isključimo ako bude potrebno. — Okrene se Lesbeeju. — Što bismo po tvom mišljenju trebali najprije učiniti, Johne?

Lesbee je bio u nedoumici. Mučio se s prvom velikom sumnjom — možda je njegov protivnik bio iskren. Ta ga je mogućnost osobito zabrinjavala zato što će se za nekoliko trenutaka razotkriti dio njegova plana.

Uzdahne i shvati da sad više nema povratka. Pomisli: »Morat ćemo iznijeti na vidjelo cijelo to ludilo, a tek onda ćemo zapravo moći smatrati da je sporazum valjan.« Zatim progovori napetim glasom:

— Zašto ne bismo postavili zarobljenika ondje gdje ga možemo dobro vidjeti?

Dok je traktorski snop podizao Dzinga iz kaveza i, prema tome, izvan utjecaja energije što su prigušivale njegove misaone valove. Karnanac se telepatski obrati svojoj vezi na Alti III:

— Zadržavaju me u zatvorenom prostoru, a metal što ga okružuje bio je nabijen energijom koja sprečava komunikaciju. Sad ću nastojati promatrati i procijeniti stanje i sposobnosti ovog broda...

U tom trenutku Browne ispruži ruku i isključi razglas. Nisu više bili pred očima publike i on se s optužbom u glasu obrati Lesbeeju:

— Kako to da me niste uspjeli obavijestiti da ova bića komuniciraju telepatski.

U njegovu glasu osjećala se prijetnja. Na licu mu se naziralo crvenilo bijesa.

Bio je to trenutak razotkrivanja.

Lesbee je oklijevao, no zatim reče iskreno:

— Mislio sam da ću, ako to ostane tajna, možda ostati dulje na životu, a vi to sasvim sigurno niste imali na umu kad ste me poslali kao dobrovoljnu žrtvu.-

— No kako ste mislili to iskoristiti?... — prasne Browne i naglo zastane, zatim promrmlja: — Nije bitno.

Dzing je opet prenosio telepatski:

— Ovaj brod je u mnogo čemu na vrlo visokoj mehaničkoj razini. Pogonski atomski motori postavljeni su pravilno. Automatski uređaji funkcioniraju odlično. U nj je ugrađen golemi energetski ekran i oni mogu stvoriti traktorski snop, po snazi ravan bilo čemu pokretnom u nas. Ali postoji greška u tokovima energije u ovom brodu koju zbog neiskustva ne mogu protumačiti. Dajte mi neke podatke ...

Podaci su se sastojali od varijabilnih valnih iznosa, očito— kako je Lesbee zaključio — valnih duljina tokova energije u vezi s »greškom«.

Zatim panično progovori:

— Bacite ga u kavez da mi analiziramo o čemu govori. Browne učini tako dok je Dzing javljao:

— Ako je istina to što iznosite, onda su ova bića potpuno u našim rukama...

Klik!

Browne se okrene razglasu:

— Oprostite, dobri ljudi, što sam vas morao isključiti. — Uspjeli smo otkriti misaone inpulse zarobljenika i spriječiti ga da pozove nekoga sa svog planeta. Zato smo u prednosti. — Okrene se Lesbeeju. — Zar nije tako?

Browne na izgled, nije pokazivao nikakvu zabrinutost, a Lesbeeja je zaprepastila Dzingova posljednja izjava. »... potpuno u našim rukama...« — te riječi su sasvim sigurno značile upravo to. Nije mu išlo u glavu da Browne nije shvatio važnost te tvrdnje.

Browne mu se obrati oduševljeno:

— Uzbuđuje me ta telepatija! To je čudesna kratica u komuniciranju, samo kad bismo mogli pojačati vlastite misaone impulse. Možda bismo mogli iskoristiti princip djelovanja uređaja za daljinsko upravljanje pri slijetanju koji, kao što znate, može projicirati ljudske misli na jednostavnoj, gruboj razini, pri čemu se uobičajeni oblici energije miješaju sa snažnim poljem potrebnim za slijetanje.

Lesbeeju je u tom prijedlogu bilo zanimljivo to što je u svom džepu imao uređaj za daljinsko upravljanje baš za takve mehanički proizvedene misaone impulse. Na žalost, taj je uređaj odgovarao čamcu. Vjerojatno bi bilo razumno podesiti uređaj i na sistem za slijetanje u brodu. O tome je već razmišljao, a sad mu je Browne ponudio lako rješenje.

Držao je glas pod kontrolom dok je govorio:

— Kapetane, dopustite mi da programiram ove analogije za slijetanje, a vi pripremite projekt za komunikaciju na filmu. Tako ćemo biti spremni za nj u svakom slučaju.

Činilo se da mu Browne potpuno vjeruje jer se odmah složio.

Po Brovraeovu naređenju ugurali su projektor u prostoriju. Brzo su ga postavili na jednom kraju. Snimatelj i treći oficir Mindel — koji je ušao zajedno s njim — privezali su se u dvije spojene stolice pričvršćene za projektor. Očito su bili spremni.

U međuvremenu je Lesbee pozvao različite tehničare. Samo se jedan od njih bunio:

— Ali, Johne — rekao je — tako ćemo imali dvojnu kontrolu — a kontrola na čamcu bit će nadređena brodu. To je vrlo neobično.

I bilo je neobično. No on je u džepu imao uređaj za daljinsko upravljanje čamcem i mogao ga je brzo dohvatiti. Stoga strogo odvrati:

— Želiš li govoriti s kapetanom Browneom? Želiš li njegov pristanak?

— Ne, ne. — Činilo se da su se raspršile tehničareve sumnje. — čuo sam da si i ti postao kapetan. Ti si šef. Naređenje, izvršenje.

Lesbee spusti slušalicu zatvorenog telefona i okrene se. Tada opazi da je kolut filma bio spreman i da je Browneova ruka bila na upravljaču traktorskog snopa. Browne ga je promatrao upitno.

U posljednjem trenutku Lesbee se pokoleba.

Gotovo u istom trenutku shvati da je jedina alternativa Browneovim planovima bila mogućnost da on otkrije svoju tajnu.

Oklijevao je, rastrzan sumnjama. Zatim reče:

— Hoćete li to isključiti? — pokaže na razglas. Zatim se obrati publici: — Ubrzo ćemo vas opet uključiti, dobri ljudi— Zatim prekine vezu i upitno se zagleda u Lesbeeja.

— Kapetane, moram vam reći da sam Karnanca doveo na brod samo da ga iskoristim protiv vas — tiho reče Lesbee.

— Dakle, to je iskreno i otvoreno priznanje — odgovori oficir također vrlo tiho.

— Rekao sam to zato — nastavi Lesbee — da, ako vi imate slične potajne ciljeve, raščistimo situaciju prije no što nastavimo uspostavljanje komunikacije.

Crvenilo sa Browneova vrata proširi se i na lice. Naposljetku polako reče:

— Ne znam kako da vas uvjerim, ali nisam imao nikakvih skrivenih namjera.

Lesbee je gledao u Browneovo iskreno lice i iznenada shvati da oficir govori istinu. Browne je prihvatio kompromis. Odgovaralo mu je da obojica budu kapetani.

Sjedeći tako, Lesbee osjeti neizmjernu radost. Sekunde su prošle prije no što je shvatio što se krije iza log snažnog ugodnog uzbuđenja. Bilo je to otkriće da je komunikacija uspjela. Mogao si reći istinu i druga strana te sluša... ako je razumno ono što govoriš.

Činilo mu se da je njegova istina potpuno razumna. Nudio je Brovvneu mir na brodu. Mir po određenoj cijeni, dakako, ali mir. I u toj teškoj situaciji Browne je shvatio da je rješenje potpuno valjano.

Lesbeeju je to sad bilo jasno.

Bez oklijevanja saopći Browneu da su stvorenja što su došla na čamac roboti — i da uopće nisu živa.

Browne je zamišljeno kimao glavom. Naposljetku reče:

— Ali ne vidim kako biste se time mogli poslužiti u zauzimanju broda.

— Kao što znate, sire, — strpljivo reče Lesbee — sistem za daljinsko upravljanje slijetanjem uključuje pet osnovnih impulsa koji se vrlo snažno projiciraju na razini mišljenja. Tri od njih se tiču usmjeravanja: gore, dolje i postrance. To su snažna magnetska polja od kojih svako može djelomično prigušiti složene misaone procese u robotu. Četvrti i peti impuls uključuju emitiranje energetskog snopa gore ili dolje. Snaga snopa ovisi o tome koliko se pojača uređaj. Pošto je ta energija vrlo snažna, te jednostavne naredbe onemogućile bi robota. Kad je prvi robot ušao u čamac, imao sam uključen prijemnik koji on nije mogao opaziti. Prijemnik je registrirao dva izvora energije: jedan je emitirao prema gore, a drugi prema dolje, na razini grudi. Zato sam ga postavio na leđa kad sam ga doveo ovamo. Ali mogao sam ga postaviti i u kosi po-ložaj tako da se može usmjeriti na cilj i aktivirati impuls za gore ili dolje. Energetski snop koji bi tako

nastao uništio bi sve što bi mu se našlo na putu. Dakako, poduzeo sam sve mjere opreza da se to ne dogodi dok vi ne pokažete što namjeravate učiniti. Jedna od tih mjera opreza omogućila bi nam da uhvatimo misli robota bez...

Dok je govorio, hitro stavi ruku u džep, namjeravajući svom starijem sugovorniku pokazati kontrolni uređaj pomoću kojega bi — kad se isključi — mogli čitati Dzingove misli, a da ga istodobno ne moraju izvući iz kaveza.

Naglo prekine svoje objašnjavanje jer se Browneovo lice iznenada ružno iskrivi.

Krupni čovjek baci pogled na trećeg oficira Mindela:

— Dakle, Dane — upita — mislite li da je to ono što nam treba?

Lesbee sa zaprepaštenjem opazi da Mindel na ušima ima slušalice za pojačavanje zvuka. Mora da je čuo svaku riječ što su ie on i Browne izgovorili.

Mindel kimne glavom:

— Da, kapetane — odgovori. — Sasvim sam uvjeren da nam je sada rekao što smo željeli saznati.

Lesbee postupno shvati da se Browne odvojio od svog sigurnosnog pojasa i da se udaljava od stolice. Oficir se okrene i, stojeći vojnički, progovori službenim tonom:

— Tehničaru Lesbee, čuli smo vaše priznanje o tome kako ste grubo zanemarili svoju dužnost, o zavjeri kojom ste namjeravali zbaciti zakonitu vladu ovoga broda, o namjeri da iskoristite nepoznata stvorenja za uništavanje ljudskih bića i priznanje ostalih neizrecivih zločina. U ovoj izuzetno opasnoj situaciji opravdano je pogubljenje bez suđenja. Stoga vas osuđujem na smrt i naređujem trećem oficiru Danu Mindelu da...

Zatim se pokoleba i ušuti.

*

Dvije su se stvari događale dok je govorio. Lesbee je isključio uređaj za daljinsko upravljanje kavezom — potpuno automatski, grčevito, nesvjesno, očajnički. Bio je to bezuman potez. Koliko je znao, oslobađanje Dzingovih misli nije mu davalo ništa što bi mogao iskoristiti. Jedina njegova nada, shvatio je to u trenu — bila je u tome da gurne ruku u drugi džep kaputa i pokrene uređaj za daljinsko upravljanje slijetanjem, čiju je tajnu tako naivno otkrio Browneu.

Također se dogodilo da je Dzing, oslobođen mentalne kontrole, telepatski javljao:

— Ponovo slobodan — i ovaj put, dakako, zauvijek! Upravo sam aktivirao releje pomoću daljinskog upravljanja i oni će za nekoliko trenutaka pokrenuti brodske motore. Također sam; dakako, podesio mehanizam za kontrolu ubrzanja...

Mora da su se njegove misli postupno sve više doimale Brownea jer

je u tom trenutku oficir nesigurno zastao. Dzing nastavi:

— Provjerio sam vašu analizu. Ova letjelica ne posjeduje unutrašnje energetske tokove međuzvjezdanog svemirskog broda. Stoga ova dvonožna stvorenja nisu uspjela postići efekt brzine svjetlosti koji jedini omogućuje postizanje i nadsvjetlosnih brzina. Mislim da im je trebalo mnogo generacija da doputuju ovako daleko. Vjerojatno su uistinu daleko od svoje baze i siguran sam da ih sve mogu zarobiti.

Lesbee ispruži ruku, uključi razglas i prodere se u ekran:

— Sve stanice spremne za ubrzanje u nuždi! Uhvatite se za nešto!

Browneu poviče:

— U svoju stolicu — **brzo!**

Sve su to bile automatske reakcije na opasnost. Tek kad je izgovorio te riječi, shvati da neće imati ništa od toga ako preživi kapetan Browne. I da je taj čovjek zapravo bio u opasnosti jedino zato što je skinuo svoj sigurnosni pojas i udaljio se da bi Mindelov energeliki snop ubio Lesbeeja, a njega mimoišao.

Browne je očito shvatio opasnost u kojoj se našao: Pojuri prema kontrolnoj stolici s koje se podigao tek prije nekoliko trenutaka. Ruke mu još nisu bile dotakle stolicu kad ga zaustavi udar prvog ubrzanja. Zastao je, tresući se poput čovjeka koji je udario o nevidljiv, ali neprobojan zid. U sljedećem trenutku zahvati ga drugo ubrzanje i sruši ga na leđa. Počeo je kliziti prema zadnjem dijelu sobe, sve brže i brže, ali je hitro shvaćao i reagirao pa se dlanovima i gumenim cipelama čvrsto prilijepio za pod pokušavajući usporiti kretanje.

Lesbee je zamišljao kako se drugi ljudi posvuda na brodu pokušavaju spasiti. Zastenja pri pomisli da su svi vidjeli komandantov pad.

Dok je o tome razmišljao, treće ubrzanje zahvati Brownea. Poletio je kao raketa prema stražnjem zidu. Zid je bio obložen kako bi zaštitio ljude i stoga je reagirao poput gume, odbacivši Brownea. No zid je imao samo trenutačnu elastičnost.

Četvrto ubrzanje prikuje Brownea za obloženi zid. Iz tog zatočeničkog položaja on jedva smogne snage za prigušeni krik.

— Lesbee, uhvati me traktorskim snopom! Spasi me! Odužit ću ti se za to! Ja...

Peto ubrzanje priguši njegove riječi.

Lesbee se na trenutak začudi toj molbi. Zaprepastilo ga je što se Browne nadao milosti... nakon onoga što se dogodilo.

Browneove su tjeskobne riječi imale jednu posljedicu. Podsjetile su Lesbeeja da nešto mora učiniti. Pruži ruku do kontrolne ploče i usmjeri traktorski snop koji čvrsto uhvati trećeg oficira Mindela i snimatelja. Jedva je uspio u tome. Ubrzanja su se nizala i otežavala svaki pokret. Povećavao se razmak nakon svakog naleta sve veće

brzine. Činilo se da se spore minute pretvaraju u sat, a zatim u mnogo sati. Lesbee je bio prikovan za svoju stolicu kao da ga drže nečije čelične ruke. Oči mu potadoše prozirne, a tijelo mu je odavno prestalo osjećati.

Zatim nešto opazi.

Stopa ubrzanja razlikovala se od one koju je stari Tellier još davno bio predvidio. Povećanje pritiska u pravcu kretaja svaki je put bilo sve manje.

Također shvati nešto drugo. Već prilično dugo nije bio svjestan Karnančevih misli.

Iznenada osjeti čudan pomak u brzini. Osjećaj neznatog, jedva primjetnog pomakau stranu uslijedi nakon toga.

Polagano, trake nalik na metalne poluge kao da su ga prestale pritiskati. Osjećaj obamrlosti ustupi mjesto žmarcima. Kao da ga je ubadalo tisuću iglica. Umjesto ubrzanja što steže mišiće, osjećao je samo stalan pritisak.

Bio je to pritisak što ga je u prošlosti povezivao s gravitacijom.

Lesbee se pomakne pun nade, a kad je osjetio svoje pokrete, shvati što se dogodilo. Nije više bilo umjetne gravitacije. Istodobno se brod napol okrenuo unutar svoje vanjske ljuske. Pogonska snaga sada je dolazila odozdo, stalan gravitacijski potisak.

U tom kasnom, kasnom trenutku on gurne ruku u džep u - kojemu je bio uređaj za daljinsko upravljanje pri slijetanju bez pilota — i uključi ga.

— To bi trebalo aktivirati njegove misli — reče sam sebi okrutno.

No ako se Dzing telepatski javljao svojim gospodarima, to više nije bilo na razini ljudskih misli, zaključi Lesbee žalosno.

U eteru je vladala tišina.

Pomalo postade svjestan još jedne novosti. Brod je mirisao drukčije — bolje, ljepše, čistije.

Lesbee preletje pogledom preko mjerača brzine na kontrolnoj ploči. Nije vjerovao svojim očima. Brojke su govorile da se brod kreće gotovo brzinom svjetlosti.

S nevjericom je zurio u brojke. »Nismo imali vremena!«, pomisli. »Kako smo mogli ići tako brzo — da se za nekoliko sati približimo brzini svjetlosti?«

Sjedeći tako, teško dišući, oporavljajući se od posljedica tog dugotrajnog ubrzanja, osjeti čudesnu realnost svemira. Za sve to vrijeme, dok je letjela svemirom kroz to sporo stoljeće, **Nada čovjeka** zapravo je mogla letjeti mnogo brže.

Zamišljao je niz ubrzanja što ih je Dzing tako savršeno programirao da je postigao pomak u novo stanje materije u kretanju. »Efekt brzine svjetlosti« — tako je to nazvao robot s Karna.

— A Tellier ga nije uspio postići — pomisli.

Svi oni pokusi, što ih je fizičar tako strpljivo izvodio i bilježio, mimoišli su taj veliki pronalazak.

Promašili! I stoga je svemirski brod pun ljudskih bića generacijama lutao po mračnim dubinama međuzvjezdanog prostora.

*

Browne se, nasred sobe, omamljeno dizao na noge. Zatim promrmlja:

— ... Najbolje da se vratim... u kontrolnu stolicu.

Napravio je samo nekoliko nesigurnih koraka, kad je, činilo se, shvatio situaciju. Podigne pogled i uperi podivljale oči u Lesbeeja.

— Oh! — reče. Zvuk je došao negdje iz utrobe, dahtaj shvaćanja pomiješanog s užasom.

Kad je usmjerio traktorski snop na Brownea, Lesbee reče:

— U redu, vi gledate svog neprijatelja. Najbolje da počnete govoriti. Nemamo mnogo vremena.

Browne problijedi. No usta su mu bila slobodna i stoga prigušeno progovori:

— Učinio sam što bi svaka zakonita vlast učinila u opasnosti. Brzo sam obračunao s izdajom pošto sam utrošio samo toliko vremena da ustanovim u čemu se sastojala.

Lesbeeju još nešto padne na pamet, ovaj put o Milleru na komandnom mostu. Hitro privuče Brownea ispred sebe.

— Dajte mi svoj pištolj — reče. — Prvo kundak. Oslobodi jednu Browneovu ruku tako da je ovaj mogao izvući pištolj iz futrole.

Lesbee se osjeti mnogo bolje kad se dokopao oružja. Zatim se sjeti još nečega.

— Želim vas podignuti do kaveza i ne bih htio da se prvi oficir Miller umiješa u to. Jasno, **Miller?**

Na ekranu se nije pojavio nikakav odgovor.

— Zašto u kavez? — upita Browne.

Lesbee ne odgovori odmah. Šutke je upravljao traktorskim snopom dok nije postavio Brownea u željeni položaj. Nakon toga je malo oklijevao. Uznemiravalo ga je što su nestali Karnančevi misaoni impulsi. Imao je jezovit osjećaj da se uistinu dogodilo nešto vrlo loše. S mukom gutne i reče:

— Podignite poklopac!

Ponovo Browneu oslobodi ruku. Krupni čovjek oklijevajući ispruži ruku, otkopča zapor, a onda se povuče i upitno se zagleda u Lesbeeja.

— Pogledajte unutra! — naredi mu Lesbee. Brovrae ga cinično upita:

— Ne mislite valjda da... — Zatim ušuti jer se zagledao u kavez. A onda poviče: — Nestao je!

*

Lesbee je razmatrao nestanak s Browneom.

Naglo se odlučio za to. Pitanje o tome gdje je Dzing sada nije jednostavno mogao prebacivati u svojoj glavi.

Počeo je tako što je prstom upro u brojčanike na kojima se vidjela golema brzina broda, a zatim, kad je Browne shvatio o čemu je riječ, reče:

— Što se dogodilo? Kamo je otišao? I kako smo za tako kratko vrijeme mogli dostići gotovo brzinu svjetlosti?

Položi krupnog čovjeka na pod, a zatim malo popusti stisak traktorskog snopa, ali ga ne oslobodi sasvim. Browne je ustao, na izgled duboko zamišljen. Naposljetku kimne glavom.

— U redu — reče — znam što se dogodilo.

— Recite mi.

Browne promijeni temu i upita oprezno:

— Što ćete učiniti sa mnom?

Lesbee je za trenutak buljio u nj s nevjericom.

— Zar ćete zadržati za sebe tu informaciju? — upita. Browne raširi ruke.

— A što drugo mogu učiniti? Dok ne znam kakva mi je sudbina, nemam što izgubiti.

Lesbee obuzda snažnu želju da pojuri na zarobljenika i da ga udari. Naposljetku reče:

— Je li to oklijevanje, po vašem mišljenju, opasno?

Browne je šutio, ali mu je kapljica znoja curila niz obraz.

— Nemam što izgubiti — ponovi.

Mora da ga je izraz na Lesbeejevu licu zabrinuo jer je brzo nastavio:

— Gledajte, vaša zavjera sada više nema smisla. Vi zapravo želite ići kući, zar ne? Zar ne vidite da s ovom novom metodom ubrzavanja možemo stići do Zemlje za nekoliko mjeseci!

Zatim ušuti. Činilo se da za trenutak nije bio potpuno siguran.

— Koga pokušavate napraviti budalom? Mjeseci! Udaljeni smo dvanaest svjetlosnih godina od Zemlje. Mislili ste godina, a ne mjeseci — odvrati ljutito Lesbee.

Browne je oklijevao.

— U redu, nekoliko godina. Ali bar nije potreban cijeli život. Dakle, ako obećate da više nećete kovati planove protiv mene, ja ću obećati...

— **Vi ćete obećati!** — prekine ga Lesbee ljutito. Zaprepastio ga je Browneov pokušaj da ga ucijeni. No trenutni je osjećaj poraza nestao. Shvatio je s tvrdoglavim bijesom da neće dopustiti nikakvu glupost.

Zatim reče glasom u kojemu se nazirao kompromis:

— Browne, dvadeset sekundi pošto ja ušutim, počnite govoriti. Ne učinite li tako, smrskat ću vas o ove zidove. Ozbiljno!

Browne je bio blijed.

— Zar ćete me ubiti? To je sve što želim znati. Pazite — govorio je užurbano — više se ne moramo boriti jedan protiv drugoga. Možemo ići kući. Zar ne shvaćate? Gotovo je s tom dugom ludošću. Nitko ne mora umrijeti.

Lesbee je oklijevao. To što je krupni čovjek rekao bilo je bar dielomično točno. Pokušavao je, istina, prikazati dvanaest godina kao dvanaest dana ili najviše dvanaest mjeseci. No istina je da je to uistinu kratko razdoblje, u usporedbi sa stoljetnim putovanjem koje je, u jednom trenutku, bilo jedina mogućnost. **Pomisli: »Da ga ubijem?«**

Bilo je teško vjerovati da će to učiniti u sadašnjim okolnostima. U redu Ako ne smrt, što onda? Sjedio je nesiguran. Prolazile su odsudne sekunde, ali nije vidio rješenja. Naposljetku u očaju pomisli: »Morat ću popustiti za tren. Ako i nakratko razmislim o tome, to je potpuno ludilo.« Zatim progovori, krajnje nezadovoljan:

— Obećavam vam sljedeće. Ustanovite li kako bih se mogao osjećati sigurnim u brodu kojim vi zapovijedate, razmotrit ću vaš plan. A sada, počnite govoriti.

Browne kimne glavom.

— Prihvaćam obećanje — reče. — Zapravo smo se suočili s Lorentz-Fitzgeraldovom teorijom stezanja. Ali to više nije teorija. Sad doživljavamo njezinu stvarnost.

— No trebalo nam je samo nekoliko sati da postignemo brzinu svjetlosti — prigovori Lesbee.

— Kako se približavamo brzini svjetlosti, prostor se skraćuje, a vrijeme se steže. Što se nama čini kao nekoliko sati, zapravo bi bili dani u normalnom vremenu i prostoru — odgovori Browne.

Zatim je Browne dalje tumačio nešto što je bilo više različito, nego teško shvatljivo. Lesbee se morao upeti da priguši svoje stare zamisli i navike mišljenja, tako da bi u nj mogli prodrijeti tananiji aspekti pojava što nastaju pri vrlo velikim brzinama.

Stezanje vremena — kako je to Browne objasnio — teklo je postupno. Velika početna ubrzanja očito su bila izvedena zato da bi se neutraliziralo osoblje broda. Povećanja koja su zatim uslijedila bila su nužna da bi se naposljetku postigla tako velika brzina.

Budući da je ubrzanje još trajalo, bilo je jasno da je postojao neki otpor, možda od samog svemirskog tkiva.

Nije bilo vremena da se razmotre tehničke pojedinosti. Lesbee prihvati tu čudesnu stvarnost i brzo reče:

— Dobro, ali gdje je Dzing?

— Čini mi se — odgovori Browne — da on nije ni pošao s nama.

— Kako to mislite?

— Skraćivanje prostora i vremena nije utjecalo na nj.

— Ali... — poče Lesbee bezizražajno.

— Pazite — grubo ga prekine Browne — nemojte me pitati kako je

to učinio. Mislim da je ostao u kavezu dok nije prestalo ubrzanje. A zatim se bez žurbe oslobodio elektronskih okova, izišao i skrio se u neki drugi dio broda. Nije morao žuriti jer u ovom trenutku on može djelovati, recimo, pet stotina puta brže od protjecanja našeg života.

— Ali to znači da je on tamo negdje već satima, u njegovu vremenu. Što li namjerava? — upita Lesbee.

Browne prizna da na to ne može odgovoriti.

— Ali možete vidjeti — nastavi zabrinuto — da sam ozbiljno mislio kad sam govorio o putu na Zemlju. Nemamo što tražiti u ovom dijelu svemira. Znanost ovih bića mnogo je razvijenija od naše.

Očito je želio uvjeriti Lesbeeja. Lesbee pomisli: »Nastavlja našu borbu Njemu je to važnije od bilo kakve opasnosti neprijatelja.«

Neodređeno se sjeti priča što ih je čitao o borbi za vlast kroz zemaljsku povijest. O tome kako su ljudi kovali urote da se dočepaju vlasti, dok su goleme horde osvajača iz svemira kucale na vrata. Browne je bio pravi duhovni potomak svih tih luđaka.

Lesbee se polako okrene i zagleda se u veliku kontrolnu ploču. Zbunjivalo ga je pitanje: kako može naudili biću koje se kreće pet stotina puta brže od njega?

*

Iznenada me spopadne osjećaj strave, priviđenje... U svakom je trenutku Dzing bio nejasna slika. Svjetlosna točka. Pokret toliko brz da je, još dok se pogled zaustavljao na njemu, već bio na drugom kraju broda — i vratio se.

No Lesbee je znao da treba vremena da se prijeđe s jednog na drugi kraj broda. Da bi čovjek običnim hodom prošao središnjim hodnikom, trebalo mu je dvadeset, čak dvadeset pet minuta.

Karnancu bi za to bilo potrebno punih šest sekundi. To je zapravo bilo značajno razdoblje, no pošto je Lesbee razmišljao o tome nekoliko trenutaka, ostao je zaprepašten.

Što mogu učiniti protiv stvorenja na čijoj je strani tako velika vremenska prednost?

— Zašto protiv njega ne upotrijebite onaj sistem za daljinsko upravljanje slijetanjem što ste ga pokrenuli bez moga dopuštenja? — javi se Browne iza njegovih leda.

— Učinio sam to čim je prestalo ubrzanje. No mora da se već bio vratio u brže vrijeme — prizna Lesbee.

— To uopće ne bi značilo ništa — reče Browne.

— Kako? — zaprepasti se Lesbee.

Browne otvori usta, očito namjeravajući da mu objasni, a onda ih ponovo zatvori. Naposljetku reče:

— Provjerite da li je razglas isključen.

Lesbee ga posluša. No shvati da Browne opet nešto sprema.

— Ja to ne shvaćam, a vi shvaćate. Je li tako? — progovori ljutito.

— Jest — odgovori Browne. Govorio je polagano, no bilo je jasno da suspreže uzbuđenje. — Znam kako se može pobijediti ono stvorenje. Sad sam u ravnopravnom položaju.

Lesbeejeve se oči suziše.

— Prokletstvo, nema pogađanja. Recite mi jer inače...

— Zapravo ne pokušavam otežati položaj. Morat ćete me ubiti ili se složiti sa mnom. Želim znati kakav će biti taj sporazum jer ću ga, dakako, prihvatiti — odgovori Browne.

— Mislim da treba provesti izbore — reče Lesbee.

— Slažem se! — smjesta odvrati Browne. — Vi ih organizirajte. — Načas zastane. — A sad me oslobodite ovog snopa i pokazat ću vam najjednostavniji prostorno-vremenski trik što ste ga ikada vidjeli i to će biti Dzingov kraj.

Lesbee ga je gledao u lice i ponovo vidio onu isti iskrenost, isti otvoreni izraz što je prethodio naredbi za smaknuće i zatim pomisli: »Što bi mogao učiniti?« Razmotrio je brojne mogućnosti i napokon očajnički pomisl: »Njegovo veće znanje daje mu prednost — to je najjače oružje na svijetu. Jedino u čemu se možda mogu nadati da ću ga nadjačati nakon svega je moje poznavanje bezbrojnih tehničkih pojedinosti.«

No — što bi Browne mogao učiniti protiv Lesbeeja?

Lesbee mu se tmurno obrati:

— Prije no što vas oslobodim, želim vas prebaciti Mindelu. Kad to učinim, donesite mi njegov pištolj.

— Svakako — odgovori nehajno Browne.

Za nekoliko trenutaka on preda Lesbeeju Mindelov pištolj. U tome, dakle, nije bila zamka.

Lesbee pomisli: »Miller je na komandnom mostu — zar je moguće da mu je Miller dao signal da bude spreman kad sam se okrenuo prema ploči?«

Možda je, poput Brownea, i Miller bio privremeno onesposobljen za vrijeme ubrzavanja. Bilo je nužno da ustanovi u kakvu je staniu Miller.

Lesbee uključi razglas između dviju kontrolnih ploča. Nepravilno, izbrazdano lice prvog oficira pojavi se na ekranu. Lesbee je opazio obrise komandnog mosta, i još dalje, svemirsko crnilo posuto zvijezdama. Obrati mu se liubazno:

— Miller, kako ste prošli za vrijeme ubrzavanja?

— Iznenadilo me, kapetane. Dobro sam se izudarao. Mislim da neko vrijeme nisam bio pri sebi. Ali sad mi je dobro.

— Fino — odvrati Lesbee. — Kao što ste vjerojatno čuli, kapetan Brown i ja smo se sporazumjeli i sad se spremamo uništiti stvorenje što je još na slobodi na brodu. Budite spremni!

Zatim naglo prekine vezu.

Miller je, dakle, bio tamo i čekao. No i dalje se pitao što bi Miller mogao učiniti. Odgovor je, dakako, bio da Miller može preuzeti komandu nad njegovom kontrolnom pločom. A što bi time — pitao se Lesbee — postigao?

Iznenada je, čini se, pronašao odgovor.

Bio je to odgovor tehničara.

Sad je shvatio Browneov plan, čekali su da Lesbeeju načas popusti oprez. Tada će Miller preuzeti komandu, isključiti traktorski snop što drži Brownea i njime zarobiti Lesbeeja.

Njima je dvojici bilo važno da Lesbee ne stigne pucati na Brownea.

Rješenje je bilo u tome, shvati Lesbee s divljačkim veseljem, da dvojici oficira omogući da ostvare svoju želju. Ali najprije...

— Browne — reče tiho — mislim da biste morali otkriti svoju informaciju. Ako se složim da je to uistinu pravilno rješenje, oslobodit ću vas i provest ćemo izbore. Vi i ja ćemo ostati ovdje dok se ne završe izbori.

— Prihvaćam vaše obećanje. Brzina svjetlosti je konstantna i ne mijenja se s obzirom na predmete u pokretu. To također vrijedi za elektromagnetska polja — odgovori Browne.

— Znači da je uređaj za daljinsko upravljanje što sam ga uključio utjecao na Dzinga — reče Lesbee.

— Odmah — odgovori Brovvne — Uopće nije imao prilike da nešto učini. Kolika je bila snaga u tome trenutku?

— Samo sam uključio prvi stupanj — odgovori Lesbee. — No misaoni impulsi što ih je aktivirao taj uređaj poremetili bi svako elektromagnetsko polje u njegovu tijelu. Nije dalje mogao logično djelovati.

— Mora da je tako. Zacijelo je u nekom hodniku, onesposobljen, potpuno u našim rukama. — Naceri se. — Rekao sam vam da znam kako se može pobijediti — zato što je, dakako, već pobijeđen — reče Browne prigušeno.

Lesbee je o tome dugo razmišljao, poluzatvorenih očiju. Shvati da je prihvatio objašnjenje, ali da se mora pripremiti, i to brzo — prije no što Browne posumnja zbog njegova oklijevanja.

Uključi kontrolnu ploču i razglas.

— Ljudi — reče — ponovo se svežite. Pomozite ranjenima da se svezu. Možda ćemo imati još jednu uzbunu. Mislim da imate još nekoliko minuta, ali ne gubite ni trenutak.

Zatim isključi razglas i uključi zatvoreni sistem za komunikaciju tehničkih stanica. Brzo je govorio:

— Posebna obavijest tehničkom osoblju. Izvijestite ako uočite bilo što neuobičajeno, osobito ako vam čudne misli prolaze glavom.

Odgovor je stigao za nekoliko trenutaka. Začuje se neki nazalni glas:

— Stalno mislim da sam netko po imenu Dzing i pokušavam izvijestiti svoje gospodare. Do vraga, sav sam zbrkan!

— Gdje se nalaziš?

— D-4-19.

Lesbee pritisne dugmad i na ekranu se pojavi slika tog dijela broda. Odmah spazi neku svjetlucavu priliku na podu.

Nakon trenutne analize, naredi da se u taj hodnik pošalje teški energetski top. Kad je energija iz njega prestala istjecati, Dzing je bio još samo zatamnjeno područje na ravnoj površini.

Dok se to događalo, Lesbee je potajno motrio Brownea i Mindelov pištolj što ga je čvrsto stiskao u svojoj lijevoj ruci. Zatim reče:

— Dakle, kapetane, vi ste svakako ispunili svoje obećanje. Pričekajte tren dok odložim ovaj pištolj, a onda ću izvršiti svoj dio pogodbe.

Krenuo je da to učini, a zatim, iz sažaljenja, zastane.

Neprestano mu se nametala misao o nečemu što je Browne rekao — da bi za put do Zemlje moglo biti dovoljno samo nekoliko mjeseci. Oficir je nakon toga povukao tu tvrdnju, ali Lesbee je otada neprestano razmišljao o njoj.

Ako je to istina, onda je zbilja točno da nitko ne mora umrijeti!

— Zašto ste rekli da bi za put kući trebalo samo... pa... manje od godinu dana? — brzo ga upita.

— Zbog golemog stezanja vremena — hitro odvrati Browne. — Kao što ste rekli, udaljenost iznosi više od dvanaest svjetlosnih godina. No uz vremenski omjer od tri, četiri ili pet stotina naprama jedan, prešli bismo taj put za manje od mjesec dana. Kad sam prvi put govorio o tome, vidio sam da to niste mogli shvatiti jer ste bili prenapeti. Zapravo sam u to jedva i sam povjerovao.

Pokoleban, Lesbee odvrati:

— Možemo se vratiti na Zemlju za dva tjedna — nevjerojatno! — Zastane, a zatim brzo nastavi: — Pazite, prihvaćam da ostanete komandant. Ne trebaju nam izbora. Status kvo je dovoljno dobar za kraće vrijeme. Slažete li se?

— Svakako — odgovori Browne. — Upravo sam vam to i želio dokazati.

Dok je to govorio, izraz lica mu je potpuno bezazlen,

Lesbee je buljio u tu masku nevinosti i beznadno je mislio: »Što ne valja? Zašto se ipak ne slaže? Zar zate što ne želi tako brzo izgubiti vlast?«

Sjedeći tako, tužno se boreći za život svoga neprijatelja, pokušao je sebe zamisliti u položaju komandanta letjelice, i kako bi izgledao povratak. Teško je sebi mogao predočiti takvu mogućnost. No uskoro mu se učini da je shvatio.

Tiho se obrati Browneu, pokušavajući napipati put u tami:

— Bilo bi pomalo sramota vratiti se na Zemlju, a da nigdje ne pokušamo sletjeti. Ovako velikom brzinom mogli bismo posjetiti nekoliko sunčanih sistema i stići kući za godinu dana.

Izraz koji se načas pojavio na Browneovu licu potvrdi Lesbeeju da je pronikao u njegove tajne nakane. Odmah zatim, Browne živo zatrese glavom.

— Ovo nije trenutak za usputne izlete. Prepustit ćemo istra-živanje novih zvjezdanih sistema budućim ekspedicijama. Ljudi na ovome brodu učinili su svoje. Idemo ravno kući.

Browneovo je lice sada bilo potpuno opušteno. Njegove su plave oči isijavale istinu i iskrenost.

Lesbee više ništa nije mogao reći. Ponor između, Brownea i njega ostao je nepremostiv.

Komandant je morao ubiti svojega suparnika kako bi se napokon mogao vratiti na Zemlju i izvijestiti da je Nada čovjeka obavila svoj zadatak.

*

Lesbee potpuno otvoreno gurne pištolj u unutrašnji džep bluze. Zatim, vladajući se kao da je vrlo oprezan, traktorskim snopom odgurne Brownea dalje od sebe. Zatim ga posjedne, oslobodi snopa i, isto tako očito, udalji ruku od upravljačkog mehanizma snopa. Sad je bio bez ikakve obrane.

Bio je to trenutak nemoći.

Browne skoči na nj vičući:

— Miller, preuzmite komandu!

Prvi oficir Miller izvrši zapovijed svojega komandanta.

A zatim se dogodilo ono što je očekivao jedino Lesbee, tehničar koji je poznavao tisuće sitnica u svom poslu.

Godinama je bilo poznato da bi brod krenuo malo brže kad je donja kontrolna prostorija preuzela komandu nad komandnim mostom. A kad je komandni most bio nadređen, brod je istodobno isto toliko usporavao — u oba slučaja bilo je to nešto manje od kilometar i pol na sat.

Dvije kontrolne ploče nisu bile potpuno sinhronizirane Tehničari su često zbijali šale o tome, a Lesbee je jednom pročitao neko zamršeno objašnjenje tog nesklada. Radilo se zapravo o tome da je bilo nemoguće potpuno jednako pročistiti unutrašnju strukturu dvaju metala.

Bila je to stara priča o tome kako ne postoje dva predmeta u svemiru koji bi bili jednaki. No u prošlosti ta razlika uopće nije bitna. Bio je to tehnički kuriozam, zanimljiva pojava u području metalurgije, praktični problem zbog kojega su mehaničari dobroćudno psovali kad su tehničari, poput Lesbeeja, tražili od njih da načine rezervni dio.

Na Browneovu nesreću, brod se sada kretao gotovo brzinom

svjetlosti.

Njegove snažne ruke, što su sezale prema Lesbeejevu slabijem tijelu, zapravo su mu već dodirivale ramena kad je došlo do trenutnog usporavanja pošto je komandni most preuzeo komandu. Naglo usporavanje bilo je još snažnije nego što je očekivao Lesbee. Motori vjerojatno troše više snage za svladavanje otpora svemira nego što je mislio; potisak je morao biti velik da bi se održalo ubrzanje od jedne gravitacije.

U jednoj jedinoj sekundi velika je letjelica smaniila brzinu za oko 250 kilometara na sat.

Lesbee dočeka udarac usporenja djelomično leđima, a djelomično postrance jer se napol okrenuo da bi se obranio od Brownea.

Browne, koji se nije uspio ni za što uhvatiti, poleti naprijed brzinom od 250 kilometara na sat. Tupo udari u kontrolnu ploču, ostane na njoj kao prilijepljen, a zatim — kad je usporavanje prestalo, kad je **Nada čovjeka** nastavila putovati s ubrzanjem od jedne gravitacije — tijelo mu sklizne po površini ploče i sklupča se na gumenom podu.

Uniforma mu je pomalo mijenjala boju. Lesbee opazi kako mu krv probija i kapa na pod.

*

— Hoćeš li održati izbore? — upita Tellier.

Veliki se brod, pod Lesbeejevim zapovjedništvom, okrenuo i pokupio njegove prijatelje. Sam su čamac ostavili, s preostalim Karnancima, u orbiti oko Alte III.

Dva mlada čovjeka sjedila su sada u kapetanovoj kabini.

Čuvši pitanje, Lesbee se zavali u stolici i zatvori oči. Nije morao preispitati svoj otpor prema tom prijedlogu. Već je iskusio slast zapovijedanja.

Gotovo od trenutka Browneove smrti, opazio je da ima iste misli kakve je izražavao Browne — a tu su spadali i razlozi zašto nije prikladno održavati izbore na svemirskom brodu. Čekao je dok im je Eleesa, jedna od njegovih triju žena — mlađa od dviju mladih Browneovih udovica — točila vino, a zatim tiho izašla. Zatim se tmurno nasmije.

— Dobri moj prijatelju — reče — imamo sreću da se vrijeme toliko steže dok putujemo brzinom svjetlosti. Pri stezanju od pet stotina puta za svako naše buduće istraživanje trebat će nam samo nekoliko mjeseci ili najviše nekoliko godina. Stoga mislim da ne smijem prihvatiti mogućnost da izgubim izbore jer sam jedini koji shvaća pojedinosti nove metode ubrzanja. Dok ne odlučim koliko ćemo točno vremena provesti u istraživanjima, mogućnost o postizanju velikih brzina ostat će moja tajna. Ali mislio sam i još mislim da bi bilo dobro da još jedna osoba zna gdje sam pohranio tu informaciju. Dakako,

izabrao sam prvog oficira Telliera.

— Hvala vam, komandante — odgovori mladić. No očito je bio zamišljen dok je pijuckao vino. Napokon nastavi: — Kapetane, mislim da biste se mnogo bolje osjećali da održite izbore. Siguran sam da biste pobijedili.

Lesbee se dobrohotno nasmija i odmahne glavom.

— Bojim se da ne shvaćate dinamiku upravljanja — reče. — U povijesti još nije zabilježeno da je netko predao vlast dok ju je čvrsto držao u rukama.

Zatim završi s ležernim povjerenjem u glasu u kojemu se ogledala apsolutna moć:

— Neću biti toliko uobražen da pokušavam probijati led!

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Oni što napuštaju Omelas

Ursula LeGuin:

The Ones who walk away from Omeles

Preveo Božidar Stančić

Naglo su zazvonila zvona, lastavice su prhnule u zrak i u bučnom je gradu Omelasu, što se uzdiže svojini tornjevima iznad mora počela Svečanost ljeta. U luci su brodovi bili prepuni zastavica, u ulicama, između kuća crvenih krovova, obojenih zidova, između starih, mahovinom obraslih vrtova i avenija s drvoredom, pred parkovima i javnim zgradama koračale su povorke ljudi. Neki su bili svečano odjeveni, starci u dugoj, ljubičastoj ili sivoj odjeći, brigadiri ozbiljna lica, nasmiješene ali mirne žene. što su nosile djecu i razgovarale koračajući.

U drugim je ulicama odzvanjala brzo glazba, zveket gongova i bubnjeva. Ljudi su plesali, sve je bilo u plesnom ritmu. Djeca su skakutala sa svih strana, krici su im letjeli poput lastavica iznad glazbe i pjesme. Povorke su se uputile prema sjeveru grada, prema velikom travnjaku nazvanom Zelena Livada gdje su momci i djevojke, goli pod toplim suncem, gazeći blato do gležanja, vježbali svoje konje prije trke. Konji nisu nosili ormu, samo ular. Širili su nozdrve, kopkali nogama i kočoperili se. Bili su uzbuđeni jer su konji bili jedine životinje koje su sudjelovale u našim svečanostima.

U daljini uzdizale su se planine, na sjeveru i zapadu, okružujući napol Omelas. Jutarnji je zrak bio tako čist da je snijeg što je krasio Osamnaest planina blistao bjelkastom i zlaćanom vatrom pod suncem i plavim nebom. Bilo je dovoljno vjetra da bi zastave na trkalištu lepršale. U tišini prostranih ozelenjenih livada mogla se čuti glazba s gradskih ulica, sve bliža, ugodna i rasplinuta u zraku što bi ponekad zatreperio, uz radosnu zvonjavu.

Radosnu? Kako da se izrazi radost? Kako da se opišu građani Omelasa?

Nisu to bili obični, jednostavni ljudi, premda su bili sretni. No, izrazi veselja nisu se često iskazivali. Svi su osmijesi postajali uko-

čeni. Sve je navodilo na pomisao da bi se ubrzo imao pojaviti Kralj na sjajnom konju, okružen plemenitim vitezovima, ili možda na nosiljci koju nose mišićavi robovi. No, kralja nije bilo, nije bilo ni mačeva ni robova. Nisu oni bili barbari. Ne poznajem pravila ni zakone njihova društva, ali čini mi se da ih je bilo malo. Budući da nisu živjeli u monarhiji i nisu imali robove, nisu imali ni burze, ni oglašivanja, ni tajne policije, ni atomske bombe. A ipak, ponavljam, nisu to bili jednostavni ljudi, mirni stočari, grubi plemići, dobrodušni utopisti. Nisu bili ništa manje kompliciran nego mi. Nevolja je u tome što imamo lošu naviku, koju ohrabruju cjepidlake i mudrijaši, da sreću smatramo nečim glupavim. Samo je bol produhovljena, samo je zlo zanimljivo. U tome je izdaja umjetnika: on odbija prih-vatiti otrcanost zla i jad boli. Ako je ne možete nadvladati poisto-vjetite se s njome. Ako zaboli, pokušajte opet. No, ako se slavi nevo-lja, to znači da se osuđuje radost, prihvati li se nasilje, gubi se ostalo. A mi smo gotovo sve i izgubili. Ne možemo više ni opisati kako izgleda radostan čovjek, ne možemo svetkovati radost.

Mogu li vam u nekoliko riječi opisati stanovnike Omelaga?

Nisu to prostodušna i sretna djeca — premda će njihova djeca, zapravo, biti sretna. To su zreli, odrasli ljudi, inteligentni i strasni, a ne žive jadno. Voljela bih ih bolje opisati. Omelas u mojim ušima odzvanja kao grad iz bajke: bila jednom, davno, jedna zemlja... Možda biste si uz malo napora i sami mogli zamisliti, jer ne bih vas sve mogla zadovoljiti opisom. Na primjer, kako stoje s tehnologijom?

Mislim da nije bilo vozila na njihovim ulicama ni helikoptera iznad grada. To proizlazi iz toga što su stanovnici Omelasa sretni. Sreća se temelji na razlikovanju onoga što je potrebno ili onoga što nije ni potrebno ni štetno, od onoga što je štetno. Što se tiče onoga što nije ni štetno ni potrebno, dakle komfora, luksuza, obilja — oni mogu imati centralno grijanje, podzemnu željeznicu, strojeve za pranje i sve one čudesne aparate koje još nismo izumjeli, viseće svjetiljke, neke druge izvore energije osim nafte, lijek protiv hunja-vice. Možda i nemaju ništa od toga, nije važno. Kako hoćete. Uvjere-na sam da su stanovnici obalnih gradova stigli u Omelas u danima prije svečanosti u brzim vlakovima i tramvajima na dva kata i da je satnica u Omelasu najljepša zgrada u gradu, premda je jednostavnija arhitekturom nego Poslovna zgrada. No, unatoč vlakovima, možda vam se Omelas neće činiti gradom punim vrlina. Osmijesi, zvonjava, parada, konji... dodajte i orgije. No, nemojte tražiti da dodam hramo-ve iz kojih će izlaziti dostojanstveni i goli svećenici i svećenice, napol u zanosu i voljni da vode ljubav bilo s kim koji želi spajanje s božanskom krvi. Nećemo to opisivati, premda sam i na to pomišljala. Bolje je da u Omelasu nema hramova, bar ne materijalnih. Religije da, ali svećenstva ne. Te golišave osobe mogu se zadovoljiti time da koračaju

gradom, nudeći se kao božanski nabujak za ogladnjele, slijedeći zov mesa. Neka se i oni pridruže povorci. Neka bubnjevi prate vođenje ljubavi, neka činele i gongovi slave požudu i (to nije zanemarivo) neka djeca što će se roditi iz tih obreda budu voljena i neka ih odgaja cijela zajednica. Jedina stvar koje nema u Omelasu, koliko ja znam, to je zločin. Ali bi ga moglo biti? Prije svega, mislim da nema droge, ali to je puritanska pomisao. Za one koji žele, neodo-ljiva i rasplinjavajuća blagost drooza mogla bi se širiti ulicama, droo-za koji duhu i tijelu donosi bistrinu i lakoću, pa nakon nekoliko sati sanjarsku malaksalost i čudesne vizije zagonetki, potičući spolni užitak iznad svake mašte, a ne stvarajući ovisnost. Za one skromnijih ukusa mislim da mora biti piva. Što bi se drugo moglo naći u tome dražesnom gradu? Osjećaj pobjede, dakako, slavljenje hrabrosti. Ali kako nema svećenika, nema ni vojnika. Zadovoljstvo poslije pokolja nije zdravo zadovoljstvo. Ono ne pristaje ovamo.

Ono je zastrašujuće i nekorisno. Plemenita i bezgranična radost, velikodušan trijumf ne protiv vanjskog neprijatelja nego u skladu sa svim onim što je pravedno i lijepo u duhu svih ljudi, što pristaje sjaju ljeta. Evo, to puni srce stanovnika Omekša i oni slave pobjedu života. Mislim da većini i nije potreban drooz.

Veći dio povorke stigao je do Zelenih livada. Iz crvenih i plavih šatora širi se čaroban miris jela.

Djeca su se po licu umrljala poslasticama, a i u sivoj bradi nekog čovjeka blaga lica našle su se mrvice kolača. Mladići i djevojke zajahali su konje i počeli se skupljati oko startne linije trke. Neka niska stara žena, debela i nasmiješena, dijelila je cvijeće iz svoje košarice i mladi su ga zadijevali u blistavu kosu. Neko je dijete od devet, deset godina sjelo izvan skupine ljudi i počelo svirati na flauti. Ljudi su se zaustavljali da ga čuju, smiješili su mu se, ali nisu razgovarali s njim jer ono nije prestajalo svirati i nije ih vidjelo, jer su mu se tamne oči gubile u blagoj i razigranoj čaroliji melodije. Zatim je odjednom prestalo svirati i spustilo ruke.

Kao da je to bio znak, jer se odjednom začuo zvuk trube iz šatora kod startne linije: molećiv, melankoličan, prodoran. Konji su se propeli, neki su zarzali. Mladi su jahači smirena lica gladili konje po vratovima i tiho im govorili: »Polako, polako, lijepi moj...« Počeli su se svrstavati duž polazne crte. Svjetina se skupila oko trkališta, na cvjetnoj livadi. Ljetne svečanosti počinju.

Vjerujete li vi u to? Prihvaćate li zbilju ove svečanosti, ovoga grada, ove radosti? Ne? Pa da vam opišem još nešto.

U podrumu jedne od sjajnih javnih zgrada Omelasa, ili jedne od prostranih privatnih zgrada, postoji jedna prostorija. Njena su vrata zaključana, prozora nema na vratima. Malo prašinasta svjetla prodire kroz otvore između dasaka, te kroz neki prozorčić pun paučine. U

kutu prostorije dvije čvrste metle, prljave, smrdljive, kraj zarđanog kablića. Pod je prljav, vlažan, kao što su to obično podrumski podovi. Prostorija je dugačka tri koraka i široka dva. Jedva ima mjesta za ormarić s metlama i priborom.

U prostoriji sjedi dijete, možda je dječak, možda djevojčica. Izgleda kao da mu je šest godina ali ima gotovo deset. Slaboumno je. Možda se takvo rodilo, možda je postalo ludo od straha, zbog neishranjenosti ili nedostatka brige i njege. Kopka nos i češe katkada nožni prst, katkad spolovilo, ostaje sjediti zgrčeno u kutu, dalje od metle, jer se boji. Zatvara oči, ali zna da su metle još ovdje. Vrata su zaključana, nitko ne dolazi, osim što — dijete nema pojam o vreme-nu — ponekad vrata zacvile i otvore se, neka osoba ili više njih pojavi se, jedna uđe i udari dijete kako bi ustalo. Ostali se ne približavaju već gledaju prestrašeno s gađenjem. Zdjelica i vrč budu na brzinu napunjeni, vrata se zatvore, nestaje pogleda. Ljudi što ga dođu pogledati ne govore, ali dijete, koje nije oduvijek bilo ovdje i sjeća se sjaja sunca i majčina glasa, pokatkad zajeca: »Bit ću pametan, molim vas pustite me! Bit ću pametan!« No, nitko ne odgovara. Noću je dijete vikalo, zapomagalo, mnogo plakalo, ali sada sve rjeđe, ponekad zastenje i sve manje govori. Tako je mršavo da više i nema listova na nozi, trbuh mu je izbočen. Živi od pola zdjelice brašna i masnoće dnevno. Nema odjeće, a njegova bedra i noge sva su puna zaraznih čireva, jer sjedi u svojim izmetinama.

Svi znaju u Omelasu da je dijete ovdje. Neki shvaćaju zašto, neki ne shvaćaju, ali svi su svjesni da njihova sreća i ljepota njihova grada, nježnost njihovih veza i odnosa, zdravlje njihove djece, mudrost njihovih učenjaka, nadarenost njihovih stvaralaca, pa i obilje njihove žetve i plodova i blagost klime, ovise potpuno o jadu toga djeteta.

To se obično tumači djeci između osam i dvanaest godina, kada mogu shvatiti. Mladi većinom odu pogledati to dijete, premda i odrasli odlaze da ga vide. Nije važno kako se djeci objašnjava, ali mladi su obično šokirani i osjećaju gađenje kad vide to dijete. Spopadne ih mučnina, bijes, obuzme ih stid i nemoć unatoč svim objašnjenjima. Voljeli bi učiniti nešto za to dijete, ali ne može se ništa. Kad bi dijete bilo dovedeno na svjetlo sunca, daleko od toga groznog mjesta, kad bi bilo okupano i nahranjeno, njegovano, bila bi to nesumnjivo dobra stvar, ali ako bi to bilo učinjeno, sav napredak, ljepota i radost Omelasa bili bi srušeni. Takvi su uvjeti. To bi značilo zamijeniti dobrotu i radost svakog življenja u Omelasu za samo jedno poboljšanje. Odbaciti sreću tisuća ljudi da bi mogla biti sretna jedna osoba. To bi značilo pustiti maha zločinu.

Uvjeti su strogi i bezuvjetni. Ne smije se djetetu uputiti ni lijepa riječ.

Ponekad bi se mladi ljudi vraćali kući u suzama ili sa suzdržanom

ljutnjom kad bi posjetili dijete i suočili se s tim groznim paradoksom. Mogli su o tome mozgati tjednima ili godinama. No, s vremenom bi shvatili da ne bi dobili nešto osobito ni kad bi dijete bilo slobodno. Sitna radost zbog topline i hrane, ali ništa više. Ono je i previše slaboumno da bi osjetilo istinsku radost življenja. Predugo je živjelo u strahu da bi ga se ikad moglo osloboditi. Navike su mu previše divlje da bi reagiralo na ljudski postupak. Možda bi, nakon toliko vremena, bilo i nesretno bez zidova koji ga štite, bez mraka za oči i bez izmetina u kojima bi sjedilo. Njihove se suze suše pred tako okrutnom nepravdom kad počnu poimati strašnu pravdu zbilje i prihvaćati je. A ipak, možda su baš te suze, taj bijes, velikodušnost i priznanje nemoći pravi izvor sjaja njihovih života. Nema u njih sreće s okusom bljutavosti i neodgovornosti. Oni znaju da ni oni kao ni dijete nisu slobodni. Poznaju oni sažaljenje. Baš postojanje toga djeteta i priznanje toga postojanja omogućuju plemenitost njihove arhitekture, daju snagu njihovoj glazbi i veličinu njihovoj znanosti. Znaju oni da bez toga djeteta, što je u onom podrumu tako jadno i cmizdri u mraku, ne bi ni flautist mogao izvlačiti iz instrumenta radosne zvuke dok se mladi jahači svrstavaju na startnoj crti u sunčano ljetno jutro.

Vjerujete li u njih sada? Zar vam se sada ne čine zbiljskijim? No, valja reći još nešto, gotovo nevjerojatno.

Ponekad se neki od mladih što odu pogledati dijete ne vraćaju kući u suzama ili u bijesu. Ne vraćaju se, zapravo, uopće. Ponekad i neki muškarac ili žena šute dan ili dva, zatim napuštaju svoj dom. Izlaze na ulicu, usamljeni, koračaju ulicom i napuštaju grad Omelas. Odlaze sami, momak ili djevojka, muškarac ili žena. Pada noć, putnik mora prijeći gradove, proći između kuća s osvijetljenim prozorima i zaputiti se dalje u tamu poljana. Svaki od tih usamljenika upućuje se prema sjeveru k planinama, ili na zapad. Idu, napuštaju Omelas, gube se u tami i ne vraćaju se. Za većinu nas je mjesto kamo oni idu još nevjerojatnije od sretnoga grada i ne mogu ga opisati. Možda ono čak i ne postoji. Ali ipak, čini se da znaju kamo idu oni što napuštaju Omelas.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Maggemoniusov most

Branko Pihač

Dugo je vremena prošlo otkako sam posljednji put vidio Maksa. Nakon žestoke prepirke u povodu neke oklade posvadili smo se i poslije toga svatko je nastavio svojim putem. Otada se nismo vidjeli nekoliko godina i zbog toga sam bio vrlo iznenađen kad sam primio brzojav u kojem je — uz Maksovu adresu — pisalo kratko: »Dođi odmah. Trebam te. Riječ je o ozbiljnim stvarima. Maks.«

Poznajući Maksa, znao sam da se on ne bi javljao bez valjanih razloga, ali isto tako, poznajući Maksa, prilično sam posumnjao u njihovu ozbiljnost. Pričekao sam nekoliko dana i napokon odlučio da ga ipak posjetim i vidim o čemu je riječ.

I tako sam se ranog predvečerja toga dana našao na sjevernoj periferiji grada, u ulici koju mi je naznačio u svojoj poruci. Polako sam se uspinjao šljunkovitim pločnikom ispod požutjela drvoreda, sve dok nisam stigao pred teške kovane vratnice iza kojih se u sivilu jesenje večeri nazirao vrtni perivoj i zaleđeno i odsutno pročelje goleme starinske dvokatnice zaklonjene iza nekoliko stabala crnogorice.

Ulica u kojoj sam se našao bila je pusta, a posljednji čovjek kojeg sam vidio za posljednjih dvadesetak minuta bio je vozač autobusa u kojem sam ja bio jedini putnik.

Svi prozori s pročelja zgrade bili su u mraku, no ja sam ipak odlučio da pozvonim. Pritisnuo sam veliko mjedeno dugme što se nalazilo u utoru između dviju željeznih poluga i ispod male pravokutne pločice na kojoj nije ništa pisalo, te pričekao. Još neko vrijeme nije se dešavalo ništa, a onda me je tiho zujanje automata obavijestilo da se vrata mogu otvoriti.

Odškrinuo sam vratnicu i ušao u vrt. Pri stepeništu što je vodilo do ostakljenih vrata bočnog ulaza u zgradu prestajala je živica, a sa kamenih ćupova postavljenih uz rubove stepeništa kuljale su i divljale pohlepne zimzelene puzavice.

Kada sam stigao na vrh stepeništa, u predvorju se upalila rasvjeta. Netko je iznutra stao otključavati veliku starinsku bravu i ubrzo se preda mnom pojavio Maks.

— Ha, ha, znao sam da ćeš doći! Vidiš, nisam se prevario! — bile su mu prve riječi. Promrmljao sam nešto u znak pozdrava, na što je on odmahnuo rukom i uveo me u kuću. — Samo bez suvišnih formalnosti, molim te. Evo, ovdje ti je ormar s vješalicama, raskomoti se i osjećaj se kao kod svoje kuće! — rekao mi je i ukazao na slobodan par papuča pa smo krenuli niz dugački hodnik prema jednoj od soba u suterenu.

— Morat ćemo se skrasiti ovdje — rekao je pokazujući na široka dvokrilna vrata s desne strane hodnika. — Znaš, imali smo sinoć neku malu terevenku, pa je u glavnoj primaćoj sobi ostao darmar i potrajat će sve dok to posluga opet ne sredi. Sam si kriv; da si došao onda kada sam te zvao...

— Ne mari — odvratio sam, razgledajući skupocjene kristalne vaze, pozlaćene pehare, bjelokosne ornamente i brojne keramičke skulpture smještene u izrebarenim vitrinama u hodniku. — Uostalom, ti si domaćin, zar ne?

Rastvorio je vrata i preda mnom je bljesnula soba namještena najluksuznije od svih soba koje sam ikada dotad vidio. Trebalo mi je vremena da povjerujem u sve ono što sam tako iznenada ugledao, a znao sam da će mi ga trebati mnogo više da bih sve to razumno povezao s Maksom.

— Iznenađen si, zar ne? — nasmijao se i ponudio mi da sjednem na jedan od šest tirkiznih naslonjača poredanih uz oniski i staklom pokriven stolić. — Ponešto se razlikuje od one sobice na mansardi, ha? Sjećaš li se samo koliko nam je ona stara uzimala za sobu? Zgranem se kad se sjetim svega toga, pogotovo onog njezina meketava cviljenja »i nikakve ženske, prosim«, pa »ovo bu stajalo tu i tu jer je tak' štel moj pokojni muž«, pa ono... Strahota! Koliko li sam samo uživao kad sam joj kao slučajno razbio onaj bezvezni gipsani odljevak Što joj je, vještici, bio »tako draga uspomena«!

— Nisi to trebao učiniti — rekao sam mu. — Nije to imalo nikakva smisla.

— Ma hajde ne budi dosadan! Nego, reci radije što ćeš popiti. Nemaš baš mnogo. Možda kineska rakija... Preporučio bih elevajski melijavin, specijalitet koji piju stanovnici južnih arhipelaga za obrednih ceremonija, ili kad se spremaju za međusobne okršaje... Ili možda...

Naveo je još nekoliko pića od kojih sam za većinu čuo prvi put. Izabrao sam jedno prilično zvučna imena i pokazalo se da nisam pogriješio. Nisam ni mogao: Maks je oduvijek imao odličan ukus.

— Dakle, tu smo! — rekao je zavaljujući se u naslonjač preko puta mene. — Inače, kako si? Nisam odonda o tebi čuo ni slovca. Reci, jesi li završio onaj svoj dosadni faks?

— Jesam, naravno — rekao sam. Zapravo, nisam imao ništa

naročito o čemu bih mogao pričati. Sve je kod mene bilo tako uobičajeno i standardno.

— Znao sam! — zavrtio je Maks glavom u nekoj čudnoj gestikulaciji odobravanja. — Znao sam da se u tebe mogu pouzdati!

— A i ti si se, vidim, snašao — rekao sam umjesto svakog drugog odgovora. — Čija ti je to kuća? Od neke mačke, pretpostavljam... Nemoj mi samo reći da si iznenada naslijedio nekog bogatog strica iz Amerike!

— Ne, nisi pogodio! — ponovo se nasmijao i nazdravio mi. — Nije posrijedi ni jedno od onoga što si spomenuo. Istinu govoreći, ovo nije ništa naročito. Malo je, ali čovjeka veseli. Ova je kuća, zapravo, građena vrlo loše i nemaštovito. Više nalikuje na tamnicu nego na kuću za stanovanje, ali bilo je to jedino što sam mogao dobiti. A i vrt je morbidan, morat ću se preseliti negdje dalje na periferiju... Možda na more...

— Oh, da? — izletjelo mi je, a da pri tome ni sam nisam primjetio prizvuk zlobe u svom glasu. — Možda na koje od Južnih mora, pretpostavljam da bi ti više odgovaralo.

— Ne znam još, nisam mnogo razmišljao o tome. Znam samo to da ću nešto morati da uradim, i to brzo — odgovorio je običnim i nimalo promijenjenim glasom: ili nije uhvatio prizvuk ironije u mojim riječima ili se pravio da ga ne opaža. — A možda i završim negdje na Havajima, tko zna! Zato sam i pozvao tebe da mi pomogneš.

— Vrlo zanimljivo! — rekao sam. — Koliko si mi navijestio, riječ je čak o ozbiljnim stvarima, zar ne?

— Svakako, o vrlo ozbiljnim stvarima. Samo polako, sve ću ti ispričati redom. Nego, izvoli samo, poshlži se! — prekinuo je misao, nutkajući me jestivima koje je izvadio iz kućnog bara. — Evo, tu su ti bečki bomboni, imaš i Mozartove kolačiće. Kušaj one tamo, posebno su dobri! — a zatim je nastavio: — Zapravo, riječ je o samo jednoj ozbiljnoj stvari. 0 jednom stroju. Pokvaren je i trebalo bi ga popraviti. I to bi bilo sve!

— Nisi mi baš mnogo rekao — izgovorio sam bezbojno.

— Pa i neću ti mnogo više ni moći reći ako me budeš stalno prekidao. Uostalom da te nisam u potpunosti namjeravao upoznati s onim o čemu je riječ, vjerojatno da te ne bih ni pozvao da dođeš.

— Dobro — prekinuo sam ga ponovo. — Prijeđi na stvar!

— To je duga priča — uzdahnuo je. — Ti znaš da sam onda upisao matematiku i fiziku.

— Znam — potvrdio sam; posljednje što sam znao o njemu bilo je to da je jedva savladao prvu godinu, ali nisam ga htio podsjećati na taj detalj.

— Eto, vidiš, nisam dugo ostao na tome. Odjednom mi se sve učinilo previše komplicirano i za budućnost malo korisno. I tako sam

se uskoro jednim povodom počeo baviti nečim gotovo dijametralno suprotnim — rekao je i malo zastao da bi me još više zainteresirao. — Nećeš mi vjerovati, ali počeo sam se baviti crnom magijom.

— Crnom magijom?! Ti se šališ — uzviknuo sam. Neću reći da je Maks bio neznalica, dapače, razlog što nisam odmah mogao povjerovati u njegove riječi bio je potpuno drugačiji. Bilo je zaista neobično da se on koji je nekad u svemu tražio gotovo matematičku pravilnost počeo baviti naj neodređenijom disciplinom od svih kojima se uopće čovjek može baviti. Ako se crna magija uopće može nazvati nekakvom disciplinom. To sam mu i rekao.

— Ne treba potcjenjivati okulističke discipline — rekao je ozbiljno. — Tvoj stav o tome tipičan je stav prosječnog pripadnika suvremene civilizacije. I dobro je da crna magija stoji tako nisko, jer bi inače ljudski rod bio desetkovan već bar deset puta. Magijske sile elementarnije su od sila atomske jezgre! Ne zaboravi da usprkos svemu ostaje činjenica da se crnom magijom ljudski rod počeo baviti još od svog postanka i da se nije prestao baviti ni do danas. I bavit će se sve dok bude postojao i to, ako baš hoćeš, upravo zbog te njene, kako si rekao, nedefiniranosti! Jer ono što se može definirati, pa makar kako bilo složeno i korisno, uvijek na kraju postaje trivijalno i jeftino pa se prodaje ispod cijene i budzašto. To je svakako zanimljiva tema, no nema smisla da u nju dublje ulazimo, to prije što ono zbog čega sam te pozvao i nije cista crna magija. Nekad je bilo, no danas više nije. Sve se pretvorilo u nekakvu parapsihologiju, u transcendentalne meditacije i tko zna u što sve ne. Hajde, dođi da ti pokažem uređaj!

Ustao je i dao mi znak da pođem za njim. Pošao sam, držeći u ruci piće.

— Mrzim hodnike! — rekao je Maks kad smo stigli u hodnik. — Hodnici su tako negostoljubivi i hladni. Unište sve što staviš u njih. Već polako počinjem mrziti i ovu kuću, a tako sam je mnogo platio!

— Koliko? — nisam mogao a da ga ne upitam.

— Ne pitaj! Radio sam za nju cijelu godinu — odgovorio je i to tako nehajno da mi nije preostalo ništa drugo nego da i dalje šutke nastavim razgledati bogato postavljen interijer. Zavojitim stepeništem uspeli smo se na prvi kat. Na početku hodnika nalazila su se debela staklena vrata i kroz njih se vidio trijem natkriven imitacijom palmina lišća. Posred verande bila je postavljana vrtna garnitura od pletena šiblja, nešto malo ispod slikovite strehe visile su četiri kineska lampiona, dok su u kutovima pored vrata bile postavljene otprilike metar visoke bijele figure žena s pladnjevima za voće.

Nisam ništa rekao. Brzo smo stigli i na drugi kat i tu se Maks zaustavio pred jednim vratima. Nakon nekoliko časaka ta su se vrata na izgled sama od sebe bešumno razmakla u stranu i propustila nas u

veliku i mračnu odaju. Čim smo se malo odmakli, ona su se bešumno zatvorila, a u prostoriji se upalila hladna neonska rasvjeta i prodornom svjetlošću obasjala bezdušne ogoljele zidove i teške zavjese navučene preko zatvorenih prozora.

Još dok je prostorija bila u mraku, dok smo ulazili po odjecima koraka naslutio sam da mora da je gotovo potpuno prazna, a ono što sam ugledao kad su se upalila svjetla samo je potvrđivalo moje slutnje. Jedina dva komada namještaja u toj golemoj i tko zna čemu namijenjenoj sobi bila su jedan čvrsti drveni stol na kojem je stajao neki dosta velik predmet pokriven neprozirnom plastičnom navlakom i stolac.

Priskočio je Maks, rutinskim pokretima svukao navlaku sa čudnog predmeta na stolu. Pred očima mi se ukazao uređaj čiju mi je namjenu, sudeći prema njegovu izgledu, bilo nemoguće odrediti.

— Evo, ovo je taj stroj — preduhitrio je Maks svaku moju pomisao. — Reći ću ti o čemu je riječ jer si ti jedan od rijetkih u kojega imam povjerenja, a koji se i razumije u ovakve stvari.

Počeo sam razgledati čudan uređaj. Bio je to, zapravo, jedan okomito postavljen ovalni ekran ispod kojeg se nalazila upravljačka ploča s mnogobrojnim polužicama, mehaničkim podešivačima, glomaznim žaruljama, grubim pokaznim instrumentima i staromodno izvedenim električnim prekidačima. Iznad svakog upravljačkog ili pokazivačkog segmenta stajala je mala metalna pločica u koju su bili ugravirani nepoznati i neodgonetljivi znakovi slični staroegipatskim hijeroglifima. Zatražio sam od Maksa da mi objasni njihovo značenje.

— Da ti pravo kažem — počeo je on — ne znam ni sam. Ali, znam pouzdano da ti znakovi nisu staroegipatski hijeroglifi. Neki predstavljaju poznate i moćne simbole okulističkih učenja o strukturi svijeta i vrlo su raznorodna porijekla. Mislim da nema mnogo smisla da ti tumačim što znači koji od njih, jer je za potpuno razumijevanje jednog takvog simbola potrebno poznavati i.... priznavati — Maks istakne ono »priznavati« — neke osnovne postavke okulističke znanosti. Onaj tko je stvorio ovaj upravljački sustav, taj ne samo da je odlično poznavao razvoj okulističke znanosti kroz vjekove nego je, po svemu sudeći, stvorio i vlastiti strukturalni sistem u kojem je na odgovarajući način zastupljen velik broj različitih učenja. Tako je tvorac ove naprave razvio moćan i sveobuhvatan egzistencijalistički sistem u kojem je svako pojedinačno učenje dobilo svoj točno određen položaj i tumačenje kojim se najbolje uklapalo u cjelinu. Na žalost, nisam našao nikakve pobliže podatke o takvom sistemu, a povezivanje pojedinačnih spoznaja u jednu takvu cjelinu predstavlja vrlo složen i mukotrpan posao. Dosad sam uspio povezati tek nekoliko simbola, dok velikoj većini još nisam uspio otkriti ni osnovno značenje. Rado bih doznao što oni znače, iako sam s vremenom dokučio svrhu tog

uređaja i naučio kako se njime upravlja. A to da jako dobro znam kako se njime koristi, to se dobro vidi po svemu onome što sam ti pokazao... i još više po onome što još nisam.

— Ne razumijem — rekao sam.

— Ne mari, razumjet ćeš! — odgovorio je i pustio me da i dalje prčkam oko tajnovitog uređaja, nastojeći da proniknem u njegovu bit.

Iza prozirne ovalne ploče ekrana nalazile su se neobične spiralne cjevčice što su vodile u dubinu prema nekom imaginarnom središtu koje se činilo mnogo dubljim nego što je gnoglo biti s obzirom na stvarnu dubinu ekrana.

— Jesi li ikad čuo za Maggemoniusov most? — upitao me Maks.

— Ne, naravno da nisam — odgovorio sam.

— Vidiš — počeo je Maks da mi tumači — ovo je uređaj za uspostavljanje Maggemoniusova mosta. Kako nikad nisi čuo za Maggemoniusov most, red je da ti sve lijepo i na miru rastumačim, a poslije ću ti pokazati kako funkcionira sam uređaj.

Prestao sam kopkati po uređaju i okrenuo sam se prema Maksu da ga poslušam.

— Dakle, Maggemoniusov most — nastavljao je Maks — središnji je pojam učenja malo poznatog srednjovjekovnog alkemičara, okultista, mistika i pustolova Maggemoniusa, koji se, između ostaloga, bavio i proučavanjem odnosa ljudske svijesti i vremena, odnosno i egzistencijalističkim problemima ljudske svijesti u vremenu. Njegove postavke, koliko sam to uspio doznati iz kojekakvih knjiga o okultističkim disciplinama, temeljile su se na osnovnim aksiomima odnosa života i smrti. Iz tih aksioma Maggemonius je izveo osnovnu postavku zatvorenosti, odnosno o zaokruženosti osobne svijesti u vremenu. Tako su, prema njegovim razmatranjima, svi trenutni oblici naše svijesti samo očitovanje trenutnog stanja osobne Svesvijesti koja postoji u jednom konačnom i zatvorenom vremenskom intervalu; baš onako kao što kazaljke sata prelaze preko brojeva skale i označuju trenutno vrijeme, dok ta skala postoji u vremenskom intervalu od trenutka u kojem je načinjena do trenutka u kojem je kao takvu netko ili nešto uništi. Ovaj stroj omogućuje da se međusobno osjete, prepoznaju, spoje dva trenutna stanja iste osobne svijesti, međusobno udaljena za određeni vremenski pomak. Naravno, uz uvjet da je taj pomak manji od nekog maksimalnog pri kojem se takav kontakt još može uspostaviti. I takva veza osobne svijesti sa samom sobom ali u drugom vremenu zove se Maggemoniusov most. To je most svijesti kroz vrijeme.

— Hm... — promrmljao sam. — Ne čini mi se da je tako nešto baš toliko jednostavno, čak i ako je fenomen u načelu moguć. Nego, ne želiš me valjda uvjeriti u to da taj tvoj stroj potječe iz srednjeg vijeka?

— Ne, jasno da ne potječe — odgovorio je. — Iz srednjeg vijeka

datiraju samo najstariji zapisi o mostu svijesti kroz vrijeme, dok je ovaj uređaj novijeg datuma. Vjerujem da je napravljen nigdje na početku stoljeća. Mislim da ćeš ti to moći bolje odrediti.

Podigao sam stražnju ploču uređaja i ustuknuo pred prašnjavim košmarom prastarih elektronskih cijevi, indukcijskih kalemova, žičanih reostata, plinskih tinjalica, glomaznih transformatora, izglodanih višerednih preklopki i isprepletenih snopova žica.

— I ti ovo nazivaš uređajem? — primijetio sam prilično zajedljivo. — Ovoj zbrci pretpotopne elektronike više bi pristajao naziv neuređaj nego uređaj. Gdje si, zaboga, nabavio ovo čudo?

— Bolje ne pitaj. Znaš i sam da smo se kojekako snalazili za studentskih dana. Ako te baš zanima, naletio sam na njega kad smo čistili tavan u nekoj jazbini na Gornjem gradu. Htjeli smo ga baciti sa četvrtog kata da vidimo kako će se do kraja raspasti, ali smo odustali jer je onaj dio dvorišta na koji je trebao pasti već bio očišćen... Trebao si onda vidjeti na što je nalikovao pa ne bi sada davao primjedbe na njegov račun... kao ni na moj. Onaj smo tavan čistili još nekoliko dana i kako sam sve više promatrao taj stroj, tako mi je postajao sve zanimljiviji. Odnio sam ga kući, očistio, podmazao, slijepio mu utikač, promijenio osigurač i, ne bi vjerovao, stvar je proradila.

— To i jest ono čemu bi se trebao najviše čuditi — rekao sam. — Pa u čemu je onda problem?

— Vidiš sve donedavno ova je naprava funkcionirala odlično i ja sam pomoću nje mogao uspostaviti vremenski most dužine i po nekoliko tjedana unaprijed. A onda su počele nevolje. Vremenski raspon preko kojeg sam još mogao uspostaviti Maggemoniusov most počeo se polako smanjivati i u posljednje vrijeme sveo se na svega nekoliko dana unaprijed. Ako taj stroj tako nastavi, neće biti ni za što drugo nego da ga se baci u smeće.

— Naprava mi je posve nepoznata — rekao sam — ali elektronički sklopovi koji su u njoj upotrijebljeni posve su klasični. Mislim da neće biti teško izvući njezinu električku shemu, samo se bojim da ta shema nije ništa naročito, barem ne sa stručnog stajališta. Ne brini, brzo ćemo napravu dotjerati u red! Inače — upitao sam — na koji ti se način iskazuje kvar?

— Pa, to je ono što me najviše zbunjuje. A i zabrinjava me, da ti pravo kažem — odgovorio je Maks. — Koliko sam mogao utvrditi, taj stroj u svemu funkcionira kao i prije, jedino što više ne mogu uspostavljati onako duge vremenske mostove kao što sam to mogao prije nekoliko mjeseci. Bit će da je kvar u elektronici, a u nju se ne razumijem baš mnogo. Evo, pokazat ću ti kako to radi — rekao je i s nekoliko uvježbanih pokreta uključio napravu.

Čuo se slab zvižduk. Ekran je lagano zasvijetlio i počeo rotirati.

— Treba pričekati neko vrijeme da se aparat ugrije — rekao je

Maks. — Potraje i do dvije-tri minute dok stroj ne krene punom snagom.

Nisam mnogo vjerovao Maksovim riječima, ali kada sam vidio kako radi stroj, morao sam priznati da u njemu postoji nešto zaista neobično. Spirale u ekranu oživjele su poput demonskog zmijskog klupka i stale mi odvlačiti pogled nekamo u nemoguću dubinu ekrana za koju sam znao da ne postoji. Uspjelo mi je nekako otrgnuti pogled od pohlepnog rotora i pri tome mi se tako zavrtjelo u glavi da sam se, da ne bih pao, morao pridržati za stol. Maks se samo neznatno nasmiješio: bilo je očito da mu to iskustvo nije nepoznato.

— Pa dobro — rekao sam pošto sam se malo pribrao. — Ovo je odličan optički trik. Mogao bi poslužiti kao neka modernistička iluminacijska skulptura, nešto kao minijaturni Schofferov spaciodinamički toranj. Kad bi napravio više takvih modela, mogao bi prirediti samostalnu umjetničku izložbu! A vjerujem da bi izvrsno poslužio i sajmišnim opsjenarima...

— Ne budi glup! — rekao je Maks grubo. — Stroj nije ni za one na Akademiji nauka, a kamo li za sajmišta i lunaparkove. Osim toga, takve stvari nisu za one koji za njih nisu posebno pripremljeni. Vidio si i sam što ti se dogodilo kada si pokušao da više ne gledaš u ekran! A budi uvjeren da ne bi tako jeftino prošao da u sobi nije bila upaljena sobna rasvjeta koja je znatno oslabila djelovanje stroja. Ako čovjek ne pazi kako postupa s tom napravom, može ga snaći veliko zlo. Okultne discipline najmoćnija su područja čovjekova bavljenja!

— Pa ipak mi se čini da sam već negdje vidio takav stroj! — rekao sam Maksu, pokušavajući odrediti porijeklo nekog nejasnog sjećanja što mi se iznenada pojavilo u svijesti.

— To je prirodno — odgovorio mi je. — Ova je naprava tako izvedena da svojim oblicima u kretanju stvara univerzalni asocijacijski spektar kojim prikuplja raspršene dijelove čovjekove svijesti, uobličava ih i koncentrira u snažni mlaz koji se upravlja prema određenoj točki vremena, a koja se unaprijed namješta na uređaju posebno za svaki slučaj emisije.

Dok je Maks govorio, ekran je postajao sve raskošniji i blještaviji. Počele su se rađati najrazličitije spirale i konusi i sve se to uvlačilo nekamo u sebe i proždiralo poput divovske pijavice koja se neprestano izvlačila niotkuda i stalno se povećavala, iako je veličina ekrana, prirodno, ostajala nepromijenjena. Pogledao sam ekran brzim, kratkim i odsječnim pogledima, pazeći da se ne ponovi ono što mi se malo prije dogodilo, i u jednom trenutku mi se učinio poput golemog i egzotičnog cvijeta mesožderke koji fantazmagoričnim pokretima i jarkim bojama mami žrtvu da prijeđe prag smrti. U drugom, pak, trenu ekran mi se učinio poput usisnog grotla golemog stroja za mljevenje mesa u kojem tisuće cvilećih spiralnih noževa plešu luđački

ples i čekaju da se među satanska sječiva uplete trak tkiva koje bi za sobom povuklo svu ostalu masu da bude samljevena u najfiniju žitku masu ili u najfiniji prah...

Ali, to nije bio stroj za mljevenje mesa, ako se moglo vjerovati Maksu, bio je to stroj za mljevenje svijesti!

Postepeno ekran se stao umirivati i na neki neodređeni način stvorila se u njemu meka, duboka pruga koja je blago povlačila misao u svoju dubinu.

— Ovo što se formira u sredini — pratio je Maks svojim izlaganjem gibanja u ekranu — to je Maggemoniusov kanal kroz vrijeme. Sam rad sa strojem vrlo je jednostavan. Ako sada, u 17.00 sati, namjestim vremenski usnopljivač svijesti za uspostavljanje vremenskog mosta u dužini od, recimo, pola sata i ako se na odgovarajući način usredotočim na prijem vlastitih misli koje će imati za tih pola sata, tada je moguće da uz pomoć ove naprave osjetim svoje buduće misli. No, to je moguće samo pod jednim uvjetom, a taj je da se u 17.30 sati također nađem pred ekranom i da se tada koncentriram na snažno odašiljanje svojih misli u prošlost od prije pola sata. Evo, sada je stroj podešen za prijem misli iz budućnosti! — rekao je pošto je namjestio neke polužice i žičane potenciometre. — Samo je šteta što nećeš ništa osjetiti. Čini mi se da su se unutra istrošile neke cijevi pa se pojačanje električnih pojačala počelo smanjivati sve dok se funkcioniranje aparata nije ozbiljno narušilo. Mislio sam da će se stroj popraviti isto onako sam od sebe kao što se sam od sebe i pokvario, no to se nije desilo. Zato sam i odlučio da pozovem tebe da izvidiš u čemu je kvar. Nadam se da ćeš ga moći popraviti. Sam si rekao da elektronika nije previše složena.

— Nije — ponovio sam. — Kako bi i mogla biti s obzirom na vrijeme kad je uređaj napravljen!

Bila je to zaista prava stvar, razmišljao sam, sjediti pred ekranom i sam sebi u prošlost slati poruke s podacima o brojevima srećaka koje su izvukle zgoditke, imena pobjednika kvizova i konjskih utrka, rezultate sportskih utakmica...

A elektronički krugovi u tom tajanstvenom uređaju, ustanovio sam to vrlo brzo, bili su zaista jednostavni: morao je to biti neki generator slučajnih brojeva izveden pomoću šumne diode, a opazio sam i mnogo nelinearnih elemenata s mnogobrojnim mogućnostima odabiranja pojedinih režima rada. Po svemu sudeći, uređaj je predstavljao vrhunac tadašnje elektronike i sadržavao je dosta duhovitih elektroničkih trikova.

Palo mi je na pamet da unatoč Maksovim riječima i sam pokušam uspostaviti neki, kako je on to rekao, most kroz vrijeme. Pažljivo sam se nagnuo nad ekran koji je bio u punom pogonu, u namjeri da bolje promotrim fantastične protuberance koje su ključale u njemu i trgnuo

se prepolovljen snažnim, iznenadnim i neočekivanim osjećajima. Imao sam snažan dojam kao da netko stoji s druge strane ekrana i šalje u mene čudan i neodgonetljiv splet osjećaja straha, gadosti, strašne žurbe, pomahnitalosti i nekog zla što je čučalo u pozadini svega. Nisam mogao razabrati o čemu je riječ, bilo je vrlo neodređeno... neodređeno i opasno. A onda je sve iznenada prestalo kao što je i počelo.

Maks je uočio moju iznenadnu pometnju.

— Nije trebalo da aktiviram uređaj — rekao je. — Ali, morao sam to učiniti da bih ti pokazao kako radi. I ja sam imao problema dok još nisam znao kako s njime treba postupati... ili, bolje rečeno, što učiniti sa sobom kad se nađeš red ekranom koji je aktiviran. Hoćeš li da siđemo?

Rekao sam da se ne osjećam najboljeg da ću rad započeti tek sutra. Pristao je i rekao da nema nikakve potrebe da žurim.

No, ja nisam slušao njegove riječi. Razmišljao sam o posve drugim stvarima. Bilo je nešto čudno u onom mom osjećaju dok sam stajao pred ekranom tog prokletog stroja. Mogao sam se na neki čudesni način saživjeti s tim osjećajem, bio mi je nekako čudesno dostupan, nekako blizak, nekako... moj. Maks mi je rekao da isključim uređaj i ja sam pritisnuo dugme za koje sam vjerovao da ga isključuje. Nešto se promijenilo u stroju i ekran je počeo lagano usporavati.

— Hajdemo! — rekao je Maks. — Napravi je potrebno neko vrijeme da se zaustavi.

— Pošao je prema vratima, a ja za njim. Čim smo izašli iz prostorije, svjetla su se lagano ugasila, a vrata su bešumno kliznula i zatvorila ulaz.

Sišli smo do hodnika u prizemlju, a onda ...onda je počelo. Čudno usklađenje buknulo mi je u svijesti, nešto se iznenada prepoznalo u meni i ovladalo mojom voljom. Maks je još hodao ispred mene. Nešto je govorio. Nisam ga slušao. U meni su se slamali i posljednji tračci otpora nečemu što je napokon prevladalo. Ništa više nije moglo spriječiti ono što se moralo dogoditi i što se približavalo strahovitom brzinom ...

Pograbio sam golemi svijećnjak s obližnje vitrine. Maks se upravo okretao da nešto kaže ...Zamahnuo sam i zatvorio oči. Čuo se tup udarac, a onda još jedan. Kad sam ponovo otvorio oči, Maks je ležao u lokvi krvi, a oči su mu tupo zurile u strop. Obuzela me panika, nisam znao što da radim. Počeo sam teško disati i drhtavim rukama odložio sam svijećnjak na vitrinu.

U trenu pojurio sam na drugi kat i banuo u prostoriju s onim đavoljim strojem. Čim sam ušao, posvuda su se automatski upalila bijela neonska svjetla. Zadihan, doteturao sam do stola, uhvatio se za nj objema rukama i pokušao srediti misli.

Spopao me je divlji strah, gadost, strašna žurba, pomahnitalost i u svijest mi je polako prodirala strašna spoznaja o onome što sam učinio. Tek sam nakon nekog vremena opazio da uređaj još radi. Okrenuo sam opet nasumce, neki prekidač i stroj se stao smirivati. Ubrzo se posve zaustavio.

Još sam užurbano disao. Polako sam počeo rekonstruirali događaje koji su se zbili u nekoliko proteklih minuta.

U čudnoj ekstazi koja me je obuzela prije nego što smo izašli iz ove prostorije pritisnuo sam pogrešno dugme i, umjesto da uređaj isključim — kako mi je to bio naložio Maks — samo sam ga podesio na odašiljanje misli iz sadašnjosti u prošlost. Ekran je, naravno, stao usporavati, kako bi se počeo okretati u suprotnom smjeru, no ja sam prerano izašao iz sobe a da bih opazio grešku. Postalo mi je jasno da sam kroz sve vrijeme odašiljao u prošlost svoje osjećaje straha i zgranutosti nad počinjenim zločinom... iste one za koje sam se još sjećao da sam ih primio kada sam prvi put stao pred magični ekran Maggemoniusove naprave. Uhvatio sam samog sebe kako sam nesvjesno upotrijebio riječ »Maggemonius«. Instinktivno sam pogledao na sat: kao što sam i očekivao, bilo je upravo prošlo 17.30...

Iznenada, osjetio sam u sebi neko čudesno olakšanje. Neobičan sklad, zbog toga jer se ispunilo nešto što je trebalo da bude ispunjeno, posve je potisnuo svaki osjećaj krivice i grižnje savjesti, pa čak i straha. U nekom neobičnom snu sklopio sam Maksovu napravu i izašao iz prostorije. Nije mi bilo teško da uklonim sve tragove svoje prisutnosti i insceniram požar.

»Vatra će uskoro progutati sve«, pomislio sam i tako se i dogodilo...

*

Još i danas se pitam u kojoj je mjeri ubojstvo Maksa bilo zločin i koliko sam ja uistinu kriv za njegovu smrt.

Jadni Maks, toga me je dana pozvao sasvim bez razloga: bez razloga, jer je stroj bio potpuno ispravan. Upravo kao što je i danas. Samo, u trenucima u kojima je Maks osluškivao posljednje poruke iz vlastite budućnosti, više nije bilo informacije koju je tako željno očekivao. Jer u toj budućnosti više nije bilo nikoga tko bi jadnom Maksu odašiljao podatke koji su ga zanimali, a nije ga ni moglo biti jer u toj budućnosti više nije bilo ni Maksa. Istina, ubio sam Maksa, ali činjenica je da stroj nije reagirao na njegova osluškivanja još mnogo prije tog mog završnog čina, a to je značilo samo jedno: na neki stravičan način ili u nekoj demonskoj dimenziji Maks je bio mrtav još mnogo prije nego što je taj usud nad njim bio i fizički ostvaren.

Sve je to bilo zapisano unaprijed. Bilo je zapisano čak i to da će mu biti ispunjena želja da jednom zauvijek napusti onu mračnu kuću, a postojao je i razlog zašto je toliko mrzio hodnike: nešto u njemu, možda čak i neki prirodni Maggemoniusov most koji posjeduje svatko,

govorilo mu je da će ga u jednom od njih zateći i smrt.

Često sam se pitao kako je bilo moguće da tako lako uspostavim vremenski kontakt sa samim sobom kad to nikad prije nisam radio i kad za to nisam bio ni najmanje pripremljen. Pogotovu ako se još uzme u obzir i to da su prilikom mog primanja vlastitih osjećaja u onoj ukletoj prostoriji gorjela svjetla, koja su, prema Maksovu tvrđenju (a ono se sasvim poklapalo s mojim iskustvima), bitno slabila učinak stroja. I na to sam pitanje našao jedini mogući odgovor: onaj osjećaj koji sam primio i koji me je, možda, i naveo na takav čin nije bila nikakva slaba logična obavijest; bila je to emocija i to moćna, silna i prodorna emocija strašne spoznaje o počinjenom zločinu i za koju nije predstavljalo nikakvu prepreku da se svom silinom sjuri niz Maggemoniusov kanal u prošlost i da me ondje zapljusne u svoj svojoj veličini i snazi...

Ne znam još ni danas da li da vjerujem u Maggemoniusov most. Neke stvari mogu se svesti pod pojmove slučajnosti i dobre sreće, no ja ipak nikome ne govorim o neobičnom stroju koji čuvam u jednoj od soba na etaži koja je u mojem vlasništvu. Između mnogo ljudi s kojima se svakodnevno susrećem mogao bi se lako naći netko tko bi povjerovao učudesnu priču o Maggemoniusovu mostu kao nekad, možda, i ja, a nakon svega želim mir. Smeta mi jedino to što dobivam nepojmljivo visok račun za struju. Maksova ili, bolje rečeno, Maggemoniusova (ili, još bolje rečeno, moja) naprava ždere struju poput plesiosaura i nikako ne mogu otkriti kamo odlazi tolika energija, koja je mnogo veća od zbroja energija koju potroše pojedini njezini dijelovi. No, to mi više nije ni važno.

Važno je da me još služi sreća tamo gdje mi je potrebna i od svega postoji samo jedna stvar koje se bojim, koje se istinski bojim... Bojim se samo dana kad ću osjetiti da više ne mogu primati nikakve obavijesti iz svoje budućnosti...

3001: Seksi Odiseja

Terry De Ville:

3001: A Sex Odyssey

Preveo Žarko Vodinelić

Carmel je bila sama. Nije voljela biti sama, a to joj se događalo sve češće. Povremeno bi se pitala zašto je sama tako često i uvijek zaključivala isto. Dosada. Bili su joj dosadni svi znanci. Budući da je bila prilično logična djevojka, u jednom je trenutku — nije bila sigurna kad je to točno bilo — shvatila da dosadu lakše podnosi u samoći nego u društvu. Bar je u to bila prilično sigurna, iako joj je te večeri samoća tako teško padala, da joj se činilo da bi joj čak i neki od dosadnih prijatelja dobrodošao.

Lijeno se okrenula prema ploči s raznobojnom dugmadi pokraj kružnog zračnog jastuka na kojemu je ležala. Modra, bijela, zelena, jarko grimizna — sva su ona mogla pozvati nekoga. Pomoću modre dugmadi mogla se povezati s različitim unutrašnjim gradskim područjima. Kad bi pritisnula neko dugme, glas robota upitao bi je za ime osobe koju želi. Nakon toga bi odmah dobila vezu. Ako bi pozvana osoba to željela, pritisnula bi drugo odgovarajuće dugme, a na ekranu bi se pojavila jasna slika. A slika na ekranu bila je u boji i tako stvarna kao da je to pravi čovjek od krvi i mesa.

Carmel uzdahne, nabrajajući u sebi imena prijatelja koji žive u unutrašnjoj zoni. Zapravo nije željela s njima govoriti, čak ni preko ekrana, a pogotovo ne da se sastane s njima. Oni koji su, poput nje, živjeli u modroj zoni grada bili su vrlo profinjeni, ali problem je bio u tome što ona nije željela biti profinjena. Nije potpuno shvaćala taj osjećaj. Nekad je živjela u grimiznoj zoni, u samom vanjskom pojasu grada i borila se da dospije ovdje gdje sada živi. Nestrpljivo se pokušavala probiti u bijelu zonu, a zatim u zelenu i napokon je zauzela položaj što ga je, po vlastitom mišljenju, zaslуživala u modroj zoni. Trebalo bi da bude sretna. Postigla je svoj cilj nevjerojatno brzo. Još je bila vrlo mlada i vrlo lijepa i znala je da joj ljudi koje je ostavila u vanjskim zonama grada uistinu zavide.

Carmel ispruži ruku i prstima lagano prijeđe preko okrugle metalne raznobojne dugmadi. Još je imala prijatelja u vanjskim zonama i oni bi bili presretni da ih pozove iz modre zone. Ali u tome je nevolja. Već je pokušala i oni su bili tako veseli, tako uzbuđeni, što čuju nekoga iz modre zone. Činilo se da su zaboravili tko je ona i da im je jedino na pameti njezin položaj. Bilo je to tako licemjerno da je ubrzo prestala pozivati bivše prijatelje iz vanjskih zona. Tada se, zapravo, pojavio spomenuti problem. Prije nikad ne bi niti pomislila da bi joj modra zona — područje u kojemu je živjelo pet milijuna ljudi — mogla dosaditi. No danas, kad bi mislila o tome, dosada je bila neizbježna. Društvo u kojemu je živjela bilo je tako organizirano, tako podvrgnuto kontroli, a stanovnici modre zone bili su raslojeni u skladu s izobrazbom i intelektualnim sposobnostima.

Carmel spusti ruku sa sjajne dugmadi. Nema od toga koristi. Od stotina prijatelja i ljudi koje je poznavala nijedan nije mogao ublažiti tegobno nezadovoljstvo što ju je tih dana sve čvršće obuzimalo. Nestrpljivo, gotovo instinktivno, još jednom ispruži ruku i pritisne crno dugme, što je, odvojeno od ostalih, svjetlucalo u desnom gornjem kutu ploče. Gotovo u istom trenu bešumno se otvore skrivena vrata i u sobu uđe neki mladić. Vrata se za njim zatvore i on priđe kružnom zračnom jastuku na kojemu se Carmel opružila, a onda zastane i upre pogled u nju. Bio je potpuno gol, a građen poput atleta u naponu snage. Činilo se da u njemu ključaju životni sokovi. Jedino mu u očima nije bilo života iako su imale privlačnu plavu boju. No bile su nekako snene, kao da uopće nije opažao Carmel dok ju je promatrao.

— Ti si novi — reče Carmel, prelazeći pogledom po mladićevu tijelu. Njezinim očima ništa nije promaklo.

— Jesam. Zovem se Kune — odgovori mladić. Glas mu je bio malo promukao, nježan, seksi, privlačan, izazovan.

— Koliko dugo već radiš u ovom neboderu? — upita Carmel, dok joj je smiješak prodirao iz tamne opreznosti njezinih očiju.

— Tjedan dana — odgovori Kune, ali u njegovim tamnoplavim očima nije bilo ni traga radosti.

— Jesi li mnogo zaposlen, Kune?

— Jesam, Carmel, mnogo sam zaposlen — odgovori mladić.

Carmel se izazovno pomakne iako je vrlo dobro znala da to uopće nije potrebno. Bila je gola kao i Kune. Voljela je ležati na zračnom jastuku i gledati na svjetlucave zvijezde kroz prozirni strop svoje sobe. Zatim prebaci ruke preko grudi, kao stidljiva djevojka koja je iznenada opazila da je netko promatra. Kune joj priđe i odlučno joj odmakne ruke s bijelih oblina grudi.

— Bolje je ovako — pjevušio je, a zatim spusti svoju plavokosu glavu između bisernih kupola.

Carmel zatvori oči, a rukama obuhvati mladićevu glavu. Kosa mu

je bila mekana, gotovo kao njezine dugačke vrane pletenice. No njegova je bila tako kratka da mu je osjećala oblik lubanje. Kao da je i ona bila mekana. Nije otvarala oči — bolje je tako. — Čak je i u prigušeno osvijetljenoj sobi — u kojoj je topli ružičasti sjaj izbijao iz zidova — bilo bolje da se ne suoči s tegobnim plavim ništavilom Kuneovih očiju. Bolje je samo osjećati energičnu nježnost njegova savršeno podešenog tijela. Bila je spremna. Nije više željela čekati iako je znala da će joj njegove iskusne ruke i usta zadovoljiti svaku žeIju.

— Hajde, Kune, nemoj oklijevati — prošapta, šireći bedra, sežući rukama daleko od sebe, nudeći Kuneu opojnu svježinu miomirisom okupana tijela, kao ropkinja što se podaje neodoljivoj muževnosti.

Polako je ulazio u nju, pun samopouzdanja, i vrelina žudnje prostruji joj žilama. Podigne se prema njemu, te podatnost svoga tijela prilagodi njegovim mišićavim oblinama. Čaša njezina sladostrašća se preli, a još se ne bijahu potpuno ni spojili.

U zanosu, Carmel rukama i nogama obavije Kunea, zagrli ga čvrsto, drhtureći od siline njegove muževnosti. Znala je da neće prestati dok mu ne kaže, a taj je trenutak još bio daleko. Uzbudljiva bujica prvog orgazma bila je samo početak igre...

*

Carmel je ponovo bila sama. Otpustila je Kunea i opružila se na zračnom jastuku, promatrajući po tko zna koji put svjetlucanje zvijezda. Samoća što ju je osjećala prije njegova posjeta opet je bila tu. Nikako je nije mogla odagnati. Kune je bio samo trenutno olakšanje, ali za to nije on bio kriv. Taj humanoid s elektronskim mozgom i fotostanicama umjesto očiju učinio je sve što je mogao. Pripadao je cijeloj vojsci humanoida koji su služili stanovnicima modre zone.

Bili su svih mogućih oblika, veličina i boja. Ako jedan nije zadovoljavao, naručilac bi ga odmah slao natrag i pritiskao dugme za drugoga. Osim muških, postojali su, dakako, i ženski humanoidi. Bili su vrlo složeni, a mozak im je bio programiran za sve moguće situacije. Ponekad se moglo zamišljati da su oni ljudi. Ali kad bi im čovjek pogledao u oči... Koliko god mudraci iz tvornica humanoida pokušavali, nikad im nisu uspjeli usavršiti oči.

Bilo je vrlo kasno i Carmel pomisli da bi trebalo spavati. Dotakne dugme na ploči i narančasto se svjetlo sa zidova pretvori u slabašno tamno crvenilo. Drugim dugmetom pokrene kružni zračni krevet. Ritmički se njihao, pokušavajući je uspavati, ali san nije dolazio. Usprkos Kuneovom posjetu, bila je svjesna poznatog nezadovoljstva. Kune joj nije mogao pomoći. Nijedan humanoid nikad joj neće moći pomoći. Oni su samo tažili žeđ tijela a ništa nisu činili za dušu. Pomalo se ustručavala izgovoriti tu riječ jer baš nije bila popularna.

Signal s ploče, naruši tišinu u sobi. Na prijemnoj ploči upali se plavo svjetlo. Carmel zaustavi sanjivo gibanje zračnog jastuka i

pritisne crveno dugme. Na ekranu smjesta se pojavi slika Dunstana. Zajedno su radili u asteroidnom laboratoriju, gdje su svakoga dana dva ili tri sata, njih dvoje i mnogi drugi, smišljali nove načine osvajanja zvijezda u korist Zemlje. Dunstan je po izgledu i vladanju nalikovao na većinu muškaraca iz modre zone. Bio je mršav, gotovo sparušen jer se nije bavio nikakvim fizičkim aktivnostima, prodornih i fanatičnih očiju istraživača galaksije koji se ne miče s mjesta. No jedna je njegova osobina privlačila Carmel. Za razliku od ostalih bili su gotovo istih godina, a što je bilo još važnije, imao je smisao za humor kakav se rijetko susreće u zasićenoj intelektualnoj atmosferi laboratorija u modroj zoni. Dunstan je bio uzbuđen.

— Uspjelo mi je, Carmel — gotovo je povikao.

Carmel brzo utiša ton, zatim prebaci svilenu koprenu preko tijela, upali ekran i nasmije se Dunstanu.

— Što to? — upita.

— Uspio sam ovladati tehnikom povratka u vremenu — prodahta Dunstan.

Carmel se uozbilji i postade oprezna.

— Pričekaj, dolazim k tebi, a onda ćeš mi sve reći.

Brzo navuče dugačku lepršavu haljinu koja je mutno svjetlucala dok se kretala. Haljina je nije štitila od vremenskih nepogoda, ali o tome nije morala brinuti. Grad je bio nadsvođen nevidljivom kupolom s umjetnom atmosferom u kojoj su zračne struje uvijek bile tople. Iziđe na široki balkon ispred sobe i uspne se u svoju letjelicu, podesi kontrolni mehanizam i vine se u zrak, nadlijećući goleme staklene nebodere stambenih četvrti u zoni. U to vrijeme promet nije bio živ i letjelica se kretala na istoj visini ne mijenjajući brzinu. Letjela je pet minuta, a zatim mehanički glas vozila najavi da će se uskoro spustiti. Letjelica meko sleti na prazno mjesto na golemom balkonu za parkiranje. Stigla je u asteroidni laboratorij.

Dunstan je srdačno pozdravi. Bilo je očito da je još uzbuđen i Carmel mu prepusti riječ dok se smještala na zračnu stolicu. Kao što je i mislila, Dunstan je učinio nešto protuzakonito. Zato mu i nije dopustila da govori preko ekrana. Stanovnici modre zone uživali su teoretski potpunu privatnost, ali Carmel nikad u to nije bila potpuno uvjerena, kao, uostalom, i većina ljudi. Tako je jednostavno kontrolirati privatne televizijske ekrane i tko da zna ne postoji li u golemom gradu neki kompjuter koji upravo to čini...

Upletanje u vrijeme proglašeno je nezakonitim prije gotovo deset godina. Toliko se najboljih umova grada izgubilo u vremenu, a neki su i poludjeli, tako da je uvedena potpuna zabrana dok se o toj tehnici ne bude više znalo. Eksperimentiralo se, dakako, i dalje, a Dunstan je bio glavni stručnjak za to područje. No ni on nije smio putovati u vremenu. Činilo se, međutim, da je on to ipak uradio i da se, uzbuđen

ali nepromijenjen, vratio da joj o tome ispripovijeda. Carmel je znala da će Dunstana, smjesta baciti u grimiznu zonu i da će ondje ostati cijeli život ako to vlasti saznaju. No činilo se da ga to u ovom trenutku nije zabrinjavalo. Samo je govorio i govorio. Pripovijedao je Carmel o čudesnim doživljajima iz 2000. godine, a kako je sada 3001, znači da je otišao unatrag više od tisuću godina. Bio je to odličan rezultat prvog putovanja u vremenu.

Upravo je u tom golemom laboratoriju punom kompjutera, u kojemu su se i ona i Dunstan činili tako sićušnima, Carmel donijela odluku. Bilo je to tako smjelo da joj se presjekao dah i prvi put otkako se sjećala, možda prvi put u svom potpuno organiziranom životu, osjeti uzbuđenje pustolovine. Ali nije to išlo lako. Prošao je cio sat dok je uvjerila Dunstana. Ne samo da se brinuo zbog nje nego i zbog sebe. Što će se dogoditi ako se ne vrati kad je pozove? Napokon ga je ipak uspjela nagovoriti. Bit će logično, tumačila je Dunstanu, da nikome ništa ne kaže ako se ona ne uspije vratiti iz 2000. godine. Svi će misliti da je nestala negdje u gradu. Bit će to nerješiv misterij. Čak je i u gradu ponekad bilo nerješivih misterija.

*

Lang Turner spazi Carmel puno prije nego ona njega. Promatrao ju je kako kao da lebdi po njegovoj golemoj sobi za primanje, uklanjajući se gostima kao netko u snu. Bila je Stara godina i Langova je zabava dva sata prije dolaska 2001. godine bila u punom zamahu. Lang se iznenadio kad je ugledao Carmel. Pozdravio se sa svim gostima kad su došli i, iako su se oni u skupinama spuštali letjelicama na njegovu kuću u stilu hacijende, bio je siguran da bi tako lijepu djevojku prepoznao čak i u gomili. No ipak, mislio je, zacijelo je došla s nekim i ovaj put su ga oči iznevjerile, njega koji je uvijek pazio da ne propusti nepoznate djevojke što mu dolaze u goste. Izdvojivši se iz skupine gostiju koji su ga okruživali, Lang pođe prema djevojci dugačke crne kose, sjajnih očiju i prekrasna tijela, obavijenog čudesnom odorom što se presijava poput zvjezdane prašine dok se djevojka kretala. Ona odskoči kad ju je oslovio i bio je siguran da je u mračnim dubinama njezinih očiju spazio paniku.

*

Prošla su tri sata 2001. godine i svi su gosti Langa Turnera bili otišli. Svi, osim Carmel. Lang je pazio da tajanstvena djevojka ostane s njim. Bar je tako mislio. Nije znao da Carmel nije ni mogla otići, nikamo osim da otputuje u vremenu kad bude pozvana. Zreo, muževan čovjek srednje dobi, Lang je odmah uočio da je Carmel obavijena velom tajne. Iako je pričao s njom cijelu večer, plesao, držao je u rukama, ljubio je dugo kad je sat otkucao ponoć, još nije znao gotovo ništa o njoj. No bio je sretan. Bio je energičan poslovan čovjek, snažna i probojna ličnost, i misli mu nisu često letjele na krilima

mašte. Nije bio sanjar, ali ga je Carmel neobično privlačila. Već je o njoj razmišljao kao o djevojci od zvjezdane prašine zbog nevjerojatno lijepe haljine koju je nosila i koja se presijavala zvjezdanim sjajem. No mašta mu nije dopirala dalje i, iako je bio spreman da se time zadovolji na dočeku Nove godine i cijele te noći, odlučio je sljedećeg dana utvrditi činjenice. Želio je uistinu saznati sve o Carmel jer mu nije padalo na pamet da mu sad kad ju je pronašao, takva djevojka izmakne iz ruku. Imao je bogato iskustvo sa ženama i u Carmel. je uočio nešto što nijedna žena koju je poznavao nije imala.

I Carmel je bila sretna. Zbacila je sa sebe haljinu od zvjezdane prašine i prvi put u životu se predala čovjeku kakvog je dosad poznavala samo iz snova. Ovo nije bio humanoid proizveden u gradskim tvornicama samo za seksualno zadovoljavanje, ni neki njezin sugrađanin koji nije imao ni tijelo za takvo zadovoljstvo, niti je znao kako je treba zadovoljiti jer je sve to davno prepustio efikasnim, ravnodušnim humanoidima. Prvi put je imala pravog ljubavnika.

Osjećala je dodir njegove brade na mekanoj koži. Zapahne je uzbudljiv miris njegova tijela dok su se prevrtali na nekakvom čudnom krevetu što je, činilo se, imao nekakve opruge. Kad su se ljubili, Langov joj je vreli dah prodirao u usta i to ju je još više uzbuđivalo. Humanoidi nisu disali.

Carmel je bila u potpunom zanosu i kad joj je Lang rukama, sad grubim, sad nježnim, počeo prelaziti preko oblina grudi, stežući ih i milujući, od čega su joj bradavice otvrdnule poput kamena, užitak joj postade gotovo nepodnošljiv Okretali su se na smiješnom krevetu i najednom se Lang nađe ispod nje. Dojke mu dotakoše usta, upijajući raskošno milovanje njegovih usana. Ona se stisne uza nj, milujući uzdrhtali penis svojim senzualnim kretnjama. Dahtali su poput životinja u sobi obasjanoj prigušenim svjetlom. Lang je polagano prodirao u nju, a ona mu je pomagala, podižući bokove, uzdišući dok se pripijala uz njega, obuhvaćajući ga svojim bedrima punim želje. Usta im se spojiše, i dugo su ostali tako nepokretni, sve dok to nije postalo nepodnošljivo. Zatim se počešće ponovo pokretali u ritmu, najprije polagano, a onda sve brže, jureći niz obronke užitka na podivljalom toboganu sladostrašća...

*

Carmel je ležala na kružnom zračnom jastuku i promatrala zvijezde kroz prozirni strop svoje sobe. Razmišljala je o Langu, planirajući kako da mu se vrati. Ništa od toga. U svakom se planu pojavljivala poneka nepremostiva prepreka. Dunstan ju je pozvao pošto je provela samo deset sati u 2001. godini. Posljednji put je vidjela Langa dok je čvrsto spavao na svom smješnom krevetu. Jedva ga je uspjela poljubiti prije nego što je nestala i koliko je mogla predvidjeti, nikad se neće vratiti u tu čudnu kuću. Da je samo uspjela nagovoriti Dunstana da svoj

pronalazak ne objavi vlastima. Možda bi se tako, uz njegovu pomoć, uspjela vratiti na dulje vrijeme. Ali Dunstan. ni je popustio i zapravo mu to nije mogla ni zamjeriti. Dovoljno je riskirao samim tim što je sam putovao kroz vrijeme i što je i njoj to omogućio. Obavijestio je vlasti o svojim otkrićima, ali nije priznao da je već eksperimentirao s vremenom. Velika je konferencija zasjedala već dva tjedna i širile su se glasine da se službena ekspedicija sprema na put kroz vrijeme. No Carmel je znala da ona neće biti u toj ekspediciji jer je premlada. Ona će; osim toga, putovati oprezno i trebat će im mnogo vremena dok dođu do 2001. godine.

Carmel poče osjećati dosadu. Cijelu je večer slušala kompjuter koji joj je pričao sve što se znalo o 2001. godini. Tri tjedna bila je u vezi s kompjuterom, zapravo sve vrijeme otkako se vratila sa svog izleta u vremenu. Jednog se dana željela nekako vratiti. Ako ne uspije nagovoriti Dunstana da joj pomogne, sama će naučiti tehniku iako to neće biti lako. A do tada? Carmel se okrene prema blistavoj ploči kraj svog zračnog jastuka i pritisne sjajno crno dugme u gornjem desnom uglu...

Pismo uredniku

Vladimir Tarnovski

Poštovani druže uredniče!

Znam da će mnogi tvrditi, kada pročitaju ovo što ću Vam ispričati, da imam bujnu maštu, da je to ipak previše nevjerojatno i tome slično. A ipak ću ispričati samo ono što sam doživio.

Prije više od petnaest godina, u vrijeme kad sam još išao u osnovnu školu, sudjelovao sam u skupljanju starog papira. Mi, đaci, išli smo po kućama i skupljali sve što su nam ljudi davali. Mnogi se nisu htjeli opterećivati skupljanjem pa su nas slali na tavane i u podrume da sami počistimo. Tako smo i u jednoj staroj kući u mojoj ulici stigli na tavan krcat starim novinama i knjigama. Vlasnica, neka starija gospođica, rekla nam je da počistimo sve jer da tu nema ionako ništa vrijedno. I tu sad počinje ono što sam Vam htio ispripovijedati.

Na tavanu je bio polumrak, te sam u jednom trenutku, zaboravivši se sagnuti, udario u gredu. Kako sam u tom trenutku bio sam na tavanu, a na tren mi se zacrnjelo pred očima, ne znam kako mi se to dogodilo, ali kad sam opet došao k sebi, ugledao sam pokraj svojih nogu neku knjižicu. Podigao sam je otpuhujući s nje silnu prašinu. Baš sam je otvorio i ustanovio da je to neki dnevnik, kad su se pojavili moji dečki iz razreda. Trpnuo sam tekicu u džep jer sam iz radoznalosti htio kasnije malo zaviriti u nju.

Iznosili smo masu starog papira pri čemu smo opazili da ima mnogo knjiga i časopisa o šahu. Spomenuli smo to vlasnici koja je odgovorila da je njen djed bio pasionirani šahist, ali je potkraj života malo skrenuo umom.

Toga dana, poslije večere, sjetio sam se dnevnika i odlučio da ga pogledam. Kako me zanimao šah, pomislio sam da bi to mogao biti dnevnik onog starog šahista, kojem se kasnije pomračio um, pa mi je stvar postala još zanimljivijom.

Prije nego što sam otišao u svoju sobu da razgledam dnevnik, spomenuo sam ocu da sam čuo za tog čovjeka i pitao ga da li ga se i on sjeća. Odgovorio je da je kao mali dječak viđao starca bujne, često neuredne sijede kose i neobična pogleda — čas usmjerenog nekud u daljinu, a čas opet grozničavog i malo nesigurnog. Taj je čovjek stalno

govorio, često i nesuvislo, da ima neke neobične sposobnosti, da može s ljudima razgovarati na daljinu i da može pomicati šahovske figure bez dodira, samo snagom volje. Međutim, kad je god pokušavao da to dokaže, nije uspio, zatim bi se razgoropadio i vikao, da bi se na kraju rasplakao kao malo dijete. Tipičan pomračeni um, rekao je moj stari.

To je bilo sve što sam znao kad sam navečer sjeo i otvorio dnevnik. Ubrzo sam ustanovio da je to zaista pisao taj čovjek, jer je bilježnica bila prepuna raznih razmišljanja o šahu. Listao sam je, čitajući tu i tamo. kad li mi pažnju privuče sljedeća bilješka:

»*21. srpnja.* — Jučer se dogodila tako nevjerojatna stvar da i sada ne znam da li sam bio budan ili je to bio samo san. Bio sam u vinogradu. Sjedio sam navečer ispred kleti i rješavao neki šahovski problem, kad začuh neki neobičan zvuk nalik na zvižduk ili pištanje. Zadubljen u šah, nisam ni obraćao neku naročitu pažnju. No, tada su se na stazi pojavila tri čovjeka idući prema meni. Kako u ovom kraju nema mnogo ljudi, zbog čega ga i volim, jer je miran, to me iznenadilo. Oni su se približili i pozdravili pristojno. Odvratio sam na isti način nudeći im da sjednu i popiju sa mnom čašu domaćeg vina. Zahvalili su otklonivši vino, jer ga ne piju, kako su sami rekli. Pažnju im je, međutim, privukla šahovska ploča s figurama. Pitali su me što je to. To me zbunilo. Bilo mi je neobično da ljudi njihove kulture i inteligencije (kako su se doimali), ne znaju za šah. No, kad sam im počeo tumačiti, vidio sam da brzo shvaćaju i da ih zanima igra. Tako su brzo shvatili sistem da su me nakon toga, nagovorivši me da pokušamo odigrati pokoju partiju, glatko pobjeđivali. Nakon prve sam se izgubljene partije začudio, nakon druge zaprepastio, a do kraja treće nisam to ni dospio. Odjednom, usred igre, kad je moj protivnik, najmlađi od trojice, bio na potezu, njegova se kula pomaknula za tri polja, a da je nitko nije ni dotakao. Ukočio sam se od čuda. Najstariji od trojice mojih gostiju pogledao je najmlađeg tako oštro da se ovaj počeo smanjivati sve dok nije bio velik poput šahovske figure. Tada se stari izgalamio na njega (što baš i nisam razumio, ali ton je bio dovoljan), a onda ga je vratio u normalnu veličinu. Za mene je to bilo tako fantastično, da se nisam ni pomakao, a posumnjao sam i u svoje oči i svoje uši. Odjednom sam postao svjestan da mi onaj najstariji govori nešto. Ispričavao se zbog šoka koji sam doživio i obećao da će nestašni klipan biti kažnjen. Došao sam k sebi i zamolio da momka više ne kažnjavaju, ali da meni objasne kako se sve to dogodilo jer mi ništa nije jasno.

Pošto sam obećao da ću za sebe zadržati sve što saznam, što i nije bilo potrebno, jer mi ionako nitko ne bi vjerovao, čuo sam nevjerojatnu priču. Oni su s nekog drugog svijeta, mnogo su napredniji od nas i sve u tom stilu. U principu ne odaju svoj identitet domorocima (što se u ovom slučaju odnosi na nas, ljude), već

promatraju život i običaje na raznim svjetovima. Pričao mi je još mnogo toga, ali mi se sve pomiješalo i nisam baš sve zapamtio. Na kraju mi se zahvalio na gostoljublju i rekavši da mu se ta igra sviđa, pitao da li mogu sva trojica opet doći za tjedan dana. Odgovorio.sam potvrdno i oni su otišli. E, ako stvarno dođu za tjedan dana, kao što su kazali, ja ću biti tamo...«

Tako se završavao zapis toga dana. Kad sam ga pročitao nisam znao što da mislim. Da li je stari već imao halucinacije ili je taj njegov doživljaj bio stvaran? Brzo sam potražio zapis od iduće nedjelje, 28. srpnja. A on je glasio ovako:

»Bio sam u vinogradu i oni su zaista došli. To jest došla su samo dvojica, onog najmlađeg nije više bilo. Proveli smo ugodne sate uz šahovsku ploču, a bili bi još ugodniji da nisu oni dobivali partiju za partijom. Utješili su me pohvalom da ni ja ne igram tako loše, a kad su vidjeli da to ne djeluje, obećali su da će me naučiti pomicati figure kao što to oni mogu, bez dodira ruke. Rekli su da se koncentriram i pokušam I TADA SE DOGODILO ! Poželio sam da pomaknem kralja i on je sasvim lijepo otklizao po tabli za dva polja (što, baš nije po pravilima, ali tada nisam pazio na taj detalj). Pokušao sam sa još nekim predmetima i... išlo je. Moji su mi gosti objasnili da tu sposobnost pomicanja predmeta na daljinu imaju svi dovoljno razvijeni mozgovi. Oni su, kako su mi rastumačili, djelovali na moj mozak tako da sada i ja to mogu. Međutim, neka ne pokušavam to izvesti dok ih nema, jer još nisam za to sasvim sposoban. Kad su otišli, dugo sam još razmišljao o svemu i pokušavao da to nekako shvatim ...«

Idući su zapisi bili dosta šturi. O subotnjim sastancima u vinogradu bile su kratke zabilješke o tome kako ga stranci vježbaju i dalje u toj fantastičnoj sposobnosti. O samim strancima nije bilo nikakvih podataka. Stil zapisa bio je dosta konfuzan te se vidjelo da se sa čovjekom koji to piše događaju neke psihičke promjene (što i inače ne bi bilo čudno s obzirom na situaciju u kojoj se našao).

Kad su bilješke postale krake poput telegrama, pojavile su se dvije duže i nagli kraj:

»*3. studenoga* — Ne znam kako da počnem. Dogodilo se nešto strašno. Prije tjedan dana došli su kao obično: Međutim, opazio sam da su nekako čudni, da ih nešto muči. Odigrali smo partiju i ja sam pobijedio. Nije mi bilo jasno, ali kad pri idućoj nisam uspio pomaknuti figuru kao oni, osjetio sam da se nešto zbiva. — Zašto? — upitao sam. Stariji me pogleda i blagim mi i umirujućim glasom reče neka se ne trudim jer neću uspjeti. Gledao sam ga u čudu, a on nastavi kako mu je vrlo neugodno, jer su me obmahuli. Zapravo, nikad nisam mogao pomaknuti ni iglu, već su to oni radili. Kako mogu i čitati moje misli nije im bilo teško da znaju što namjeravam. Još su dodali kako im je

posao pri kraju i kako odlaze s našeg planeta. Na kraju je još dodao da se nisu mogli složiti treba li mi reći istinu prije nego što odu, ali da se on odlučio na to, kako bi spriječio neke kasnije moguće teže posljedice. Tada sam shvatio da su me, čitajući »mi misli, mogli pobjeđivati u šahu pa sam se naljutio i počeo vikati na njih. Vikao sam da su varalice, da nisu nikakvi šahisti i da ću ih pobijediti u poštenoj borbi u svako doba, čak ću im dati i kulu fore. Jako sam se uzbudio, a oni su postajali sve bljeđi, stojeći mirno. Odjednom su postali prozirni, sve nejasniji i zatim su jednostavno nestali. Kao da su se rasplinuli. Ostao sam sam. Na mene je sve to tako jako djelovalo da sam tek nakon tjedan dana napisao ovu bilješku. Usput rečeno, jučer naravno nisu došli. Muka mi je u glavi i ne bih se začudio da mi se od svega ovoga nešto poremeti.«

Zatim jedna prazna stranica, ostaci jedne iščupane i na kraju jedva čitljiv zapis pun ispravaka, prekriženih riječi, sav zbrkan, a glasi otprilike ovako:

»*24. studenoga*. — Jučer nisu došli. Sad znam da su pobjegli. Kukavice! Boje se da sa mnom zaigraju jer znaju da bi izgubili. Neka! Ja ću ipak naći načina da pomičem te stvari kao i oni. Samo mi treba vježbe. Neka se vrate jednog dana! Onda ću im pokazati...

To je bio posljednji zapis. Ne znam kako sam te večeri zaspao, ali se sjećam da sam sanjao neobičan san. Sanjao sam šahovske figure s rukama i nogama kako me gone preko nekih livada, dok se stari šahist smije kao lud i viče: »Neka samo dođu! I ja znam pomicati figure!«, a duga sijeda kosa mu vijori na vjetru.

Spremio sam taj dnevnik na dno neke ladice i pokušao sve zaboraviti, jer sam znao da su čovjeka koji ga je napisao smatrali ludim. U takvoj situaciji zacijelo ne bi bilo uputno inzistirati na vjerodostojnosti zapisa.

Međutim, prije nekog vremena, došao mi je u ruke jedan stariji broj časopisa »Start«. U rubrici s nekim neobičnim i zanimljivim pričicama našao sam i slijedeću bilješku:

»NAJLUĐI ŠAHOVSKI GENIJ. — Premda je konkurencija jaka, moramo izdvojiti slavnog Wilhelma Steinitza, jednog od najvećih šahista svih vremena, koji je, ostarjevši, šenuo i obolio od patološke megalomanije. Tvrdio je da može s ljudima voditi telefonske razgovore bez telefona i da može pomicati šahovske figure, a da ih ne dodirne, 'snagom volje'. Ipak, kulminaciju je dostigao kad je izazvao Boga na partiju šaha i obećao da će mu dati dva piona 'fora'.«

Pročitavši tu pričicu sjetio sam se dnevnika starog šahista i sa zaprepaštenjem ustanovio gotovo identičnu situaciju. Ne znam što da mislim o svemu tome. Ili možda taj Steinitz nije bio lud, a to nije bio ni onaj starac iz moje ulice. Problem je u tome što je njegov dnevnik nestao iz moje kuće prilikom velikog spremanja (vjerojatno je

zabunom završio u smeću). Tako nemam nikakvih dokaza. A i inače je stari zapisao sve vrlo oskudno, gledajući očima pasioniranog šahista, pa nije pribilježio nikakve bliže podatke o tim strancima.

Ja, međutim, igram pasionirano šah, i štedim da sagradim neku vikendicu u vinogradu. Tko zna, možda se dogodi nešto.

Srdačan pozdrav
Vladimir Tarnovski

Napuštanje

Clifford D. Simak:

Desertion

Preveo Zoran Milović

Četvorica ljudi, dva po dva, otišla su u urlajući vrtlog Jupitera, i nisu se vratili. Koračali su kroz strašnu oluju — a možda bi bilo točnije kazati da su otkasali, trbuha gotovo priljubljenih uz tlo, dok su im bokovi svjetlucali na kiši.

Jer oni nisu otišli u čovjekovu obliku.

Sada je ispred stola Kenta Fowlera, šefa Kupole broj 2 Agencije za istraživanje Jupitera, stajao peti čovjek.

Ispod Fowlerova stola, stari se Towser počeša, tjerajući buhe, a zatim se ponovo namjesti za spavanje.

Harold Allen spazi Fowler s iznenadnom tjeskobom, bio je mlad — odviše mlad. Na licu mu se vidjela bezbrižna sigurnost i pouzdanje u mladost; bilo je te lice mladića koji nije znao za strah. A to je bilo čudno. Bilo je to čudno, jer ljudi u Jupiterovim Kupolama znali su za strah i poniznost. Čovjeku je bilo teško uskladiti svoju sitnu samosvijest s moćnim silama monstruoznog planeta.

— Ti shvaćaš — reče Fowler — da to ne moraš učiniti. Shvaćaš da ne moraš ići.

Naravno, bila je to formula. I onoj je četvorici rekao tako, ali oni su otišli. Ovaj, peti — Fowler je to vrlo dobro znao — također će otići.

No iznenada, u njemu se pokrene mrtva nada da Allen ipak neće otići.

— Kada krećem? — upita Allen.

Nekada bi ovakav odgovor u Fowleru pobudio tih ponos, no sada nije bilo tako. Kratko se namršti i brzo odgovori:

— Za jedan sat.

Allen je i dalje stajao i šutio.

— Ona četvorica su otišla i nisu se vratili — reče Fowler. — Naravno, ti to dobro znaš. Želimo da se vratiš. Ne želimo da se upustiš u bilo kakvu avanturu herojskog spašavanja. Glavna stvar, jedina

važna, jest da se vratiš, da dokažeš da je čovjek u stanju živjeti u obličju bića prilagođena životu na Jupiteru. Otiđi do prve istraživačke oznake, a zatim se vrati. Nemoj ići dalje. Nemoj ništa riskirati. Nemoj ništa istraživati. Samo se vrati.

Allen polako kimne glavom i odgovori:

— To mi je sve jasno.

— Gospođica Stanlez upravljat će pretvaračem — nastavi Fowler. — I što se toga tiče nema razloga da se bilo čega plašiš. Ona četvorica preobražena su bez greške. Pretvarač su napustili u očito izvanrednom stanju. Bit ćeš u stručnim i kompetentnim rukama. Stanlezeva je najbolji operater za rad s pretvaračem u cijelom Sunčevom sistemu. Ona je stekla mnogo iskustva, a radila je i na većini drugih planeta. Upravo zbog toga je ovdje s nama.

Allen se okrene prema njoj i nasmiješi se. U trenutku Fowler ugleda kako nešto bijesnu licem gospođice Stanlez — nešto što je možda bilo žaljenje, ili bijes — a možda samo najobičniji strah. No već idući trenutak toga izraza više nije bilo, i ona se smiješila mladiću koji je stajao pred njegovim stolom. Smiješila se onako ukočeno, školsko-učiteljski, kako se obično smiješila, i činilo se kao da samu sebe mrzi zbog toga.

— Jedva čekam da izađem iz pretvarača — reče Allen.

Izgovorio je to tako kao da je to za njega obična šala, velika, gotovo ironična šala.

Ali, to uopće nije bila šala.

Bio je to ozbiljan posao, smrtno ozbiljan.

O rezultatima ovih testova, Fowler je to dobro znao, ovisila je sudbina čovjeka na Jupiteru. Ako se testovi pokažu uspješnima, rezerve ovog golemog planeta bit će širom otvorene. Čovek će zavladati Jupiterom isto onako kako je već zavladao ostalim manjim planetima. Ali, ako testovi ne uspiju...

Ako testovi ne uspiju, čovjek će i dalje ostati prikovan i sputan strašnim tlakom, snažnom silom gravitacije glemog planeta, neobičnim kemijskim sastavom njegove atmosfere. I dalje će biti zatvoren u ovim kupolama i neće moći da doista stane nogom na površinu planeta, nesposoban da ga vidi jasnim, nezamagljenim pogledom, prisiljen da se pouzda u nezgrapne traktore i televizijske kamere, da radi nezgrapnim alatima i strojevima, ili pak posredstvom robota koji su i sami bili nezgrapni.

Jer čovjek bi, onako nezaštićen u svom prirodnom obličju, bio pretvoren u mrlju, smrskan Jupiterovim jezivim pritiskom od više tona po četvornom centimetru, tlakom prema kojem su dna zemaljskih oceana bila pravi vakuum.

Čak i najizdržljiviji i najčvršći metali koje je čovjek proizveo nisu mogli izdržati takav tlak, tlak i alkalne kiše što su bez prestanka

kupale planet. Postajali bi krhki i ljuskavi, mrvili bi se u prašinu, ili bi otjecali u malim potocima i lokvama amonijakovih soli. Samo povećavanjem čvrstine tih metala višestrukim uvećavanjem električnih sila što su vladale u njima, sa strojevima i uređajima izrađenim od tih metala moglo se izdržati težinu tisuća kilometara vrtložnih, gustih i gušećih plinova od kojih je bila sastavljena atmosfera ovog planeta. Pa čak i kad je to učinjeno; sve se još jednom moralo prekriti gustim kvarcnim slojem, kako bi se uređaji zaštitili od kiše — tekućeg amonijaka koji je lijevao nalik na neku gorku kišu.

Fowler je sjedio slušajući zujanje strojeva koji su radili bez prekida; u kupoli nigdje nije bilo potpuno tiho. Strojevi su morali raditi, i to bez prekida. Ako bi kojim slučajem stali, prestao bi i protok sile kroz metalne zidove kupole, električne veze postale bi preslabe, i to bi bio kraj.

Pod Fowlerovim stolom, Towser stade na noge i ponovo se počeša, tjerajući buhe, udarajući snažno nogom po podu.

— Ima li još nešto? — upita Allen. Fowler strese glavom.

— Možda ima nešto što bi ti želio učiniti — reče. — Možda bi...

Namjeravao ga je upitati da li bi želio napisati pismo, no u posljednji se trenutak suzdrža i ne nastavi svoju napola izgovorenu rečenicu.

Allen pogleda na sat i reče:

— Bit ću tamo na vrijeme.

Okrene se na drugu stranu i uputi se prema vratima.

Fowler je znao da ga Stanleyjeva promatra i ne htjede se okrenuti prema njoj i pogledati joj u oči. Rukama je nešto pipao po gomili papira razbacanoj na stolu.

— Koliko ćete još dugo nastavljati sve ovo? — upita ga ona, s okrutnim praskom odsijecajući svaku riječ.

I dalje sjedeći na stolici on se napola okrenu i pogleda je. Usne su joj bile stisnute u ravnu, tanku crtu, kosa joj je bila utegnuta natrag čvršće nego ikad, dajući licu izgled čudne, gotovo zapanjujući živo posmrtne maske. Pokušao je da mu glas djeluje što mirnije i hladnije:

— Onoliko dugo koliko će biti potrebno. Onoliko dugo koliko će postojati bilo kakva nada.

— I dalje ćete ih osuđivati na smrt — odvrati ona. — I dalje ćete ih tjerati da odmarširaju u susret Jupiteru. Vi ćete i dalje sjediti ovdje, udobno smješteni, na sigurnom, a njih ćete slati da umiru.

— Gospođice Stanley, ovdje nema mjesta za sentimentalnosti — nastavi Fowler, pokušavajući prikriti bijes koji mu se pomalo nazirao u glasu. — Vi znate isto tako dobro kao i ja zbog čega sve ovo činimo: čovjek se, u svom prirodnom obliku, jednostavno ne može uhvatiti u koštac s Jupiterom. Jedini mogući odgovor jest taj da ljude preobrazimo u bića koja će to moći; to smo činili i na drugim

planetima. Ako nekoliko ljudi pogine, ali na kraju ipak uspijemo, cijena koju smo platili nije velika. Vjekovima su ljudi gubili živote zbog glupih razloga. Zašto bismo onda oklijevali, zbog nekoliko mrtvih, u stvari toliko bitnoj koliko je ova?

Stanleyjeva je sjedila ukočena i uspravljena, ruku prekriženih u krilu, dok su joj odsjaji svjetla svjetlucali u već pomalo posivjeloj kosi, i Fowler, gledajući je, pokuša utvrditi što bi ona mogla osjećati, o čemu je mogla razmišljati. Ne bi bilo točno reći da je se bojao, no nije mu bilo baš ugodno kad mu se ona našla u blizini. Te oštre, plave oči previše su toga vidjele, ruke su joj bile previše sposobne. Ona je trebalo da bude nečija tetka, da sjedi na stolici za ljuljanje i plete nešto. Ali, ona nije bila takva. Ona je bila prvoklasan, jedan od najboljih operatera na uređajima za pretvaranje u cijelom Sunčevu sistemu, i nije joj se sviđalo kako on obavlja svoj posao.

— Nešto u svemu tome ne valja, gospodine Fowleru — reče ona.

— Točno tako — složi se Fovvler. — Upravo zbog toga šaljem mladog Allena samoga. On će možda otkriti što je to.

— A ako ne uspije?

— Poslat ću nekog drugog.

Ona se polako podiže sa stolice na kojoj je sjedila, krenu prema vratima, no zastane pred stolom.

— Jednoga dana —reče ona — vi ćete biti velik čovjek. Nikada ne propuštate da vam prilika izmakne. Ovo je vaša prilika. Znali ste to odmah čim je ova Kupola odabrana da se na njoj obavljaju testovi. Ako uspijete, podignut ćete se korak ili dva gore. Bez obzira na to koliko ljudi pogine, vi ćete se podići korak ili dva.

— Gospođice Stanley — odvrati Fovvler otresito — mladi će Allen uskoro biti spreman. Molim vas da provjerite kako vaš stroj...

— Moj stroj — prekide ga ona ledenim glasom — nizašto nije kriv. Pripremljen je i radi prema podacima i koordinatama koje su odredili biolozi.

Ostao je sjediti pogrbljen iznad stola, slušajući kako joj koraci odzvanjaju hodnikom.

Ono što je rekla, bilo je, naravno, točno. Biolozi su odredili koordinate i parametre. Ali biolozi su mogli i pogriješiti. Samo jedna, sićušna razlika, jedna pomaknuta točkica i pretvarač će poslati van neko biće koje oni uopće nisu namjeravali poslati. Nekog mutanta koji bi se psihički mogao slomiti, pošašavjeti, nepripremljen da preživi pod uvjetima ili u situacijama u kojima bi se iznenada našao.

Jer čovjek nije znao mnogo o tome što se zbiva vani. Za njega, zbivalo se samo ono što su mu instrumenti javljali. A uzorci i primjerci, zabilješke o zbivanjima vani, što su ih sakupili ti instrumenti i mehanizmi, nisu zapravo bili ništa više od pojedinačnih uzoraka jer je Jupiter nevjerojatno velik, a svega je nekoliko Kupola

razmještenih u njegovoj atmosferi.

Čak i prikupljeni podaci biologa o Kasačima, vjerojatno najrazvijenijoj formi života na Jupiteru, zahtijevali su više od tri godine intenzivnog proučavanja i nakon toga još dvije godine provjeravanja, kako bi bili sasvim sigurni. Bio je to posao za koji na Zemlji ne bi trebalo više od jednog ili dva tjedna. No, taj se posao nikako nije moglo obaviti na Zemlji jer se živa bića s Jupitera nije moglo prenijeti na Zemlju. Tlak na Jupiteru bilo je nemoguće postići izvan njega, a pri zemaljskom tlaku i temperaturi Kasači bi se jednostavno pretvorili u plin.

A opet, taj se posao morao obaviti ako je čovjek želio da se ikada pojavi na Jupiterovoj površini u obličju Kasača. Trebalo je to obaviti jer da bi pretvarač promijenio čovjeka u obličje nekog drugog živog bića, bilo je potrebno istražiti i upoznati svaki i najmanji detalj građe toga bića — precizno i bez najmanje greške.

*

Allen se nije vratio.

Traktorska vozila što su pretražila okolna područja nisu pronašla nikakav trag, osim ako neko biće koje se skrivalo pred jednim vozilom, nije bio nestali Zemljanin u obličju Kasača.

Kada im je Fowler natuknuo da su njihove koordinate i parametri možda pogrešni, biolozi su se samo nasmijali svojim akademskim, prezrivim osmijesima. Brižljivo su isticali da su koordinate i parametri potpuno u redu. Kada je u pretvarač stavljen čovjek, i kada je okrenut prekidač, čovjek se pretvorio u Kasača. Zatim bi napustio stroj i otišao, nestajući iz vida, iščezavajući u mutnoj atmosferi, gustoj poput juhe.

Neka sitnica, rekao mi je Fowler, neka sićušna devijacija od onoga što je Kasač trebalo da bude, neka mala pogreška. Ako takva neka greška i postoji, odvratili su biolozi, bile bi potrebne godine da se otkrije.

Fowler je znao da imaju pravo

I tako je sada stradalo ukupno pet ljudi, a ne četiri, i Harold Allen je otkasao Jupiterovom površinom, a da to ničemu nije koristilo. Što se novih spoznaja tiče, bilo je kao da uopće nije otišao.

Fowler ispruži ruku prema drugoj strani slola i uze liste s popisom osoblja, nevelik svežanj papira precizno spojenih. Bila je to stvar koja mu se gadila, ali koju je morao učiniti. Uzrok ovim neobičnim nestancima morao bi se nekako ipak otkriti. A da bi to uspjelo nije postojao drugi način nego da još ljudi pošalje van.

Nekoliko je trenutaka sjedio i osluškivao urlanje vjetra iznad Kupole, tu neprekidnu grmljavinu oluje što je ključajućim, suludim gnjevom brisala preko planeta.

Postoji li tamo vani nekakva opasnost, upita se u mislima. Neka opasnost za koju oni nisu znali? Nešto što je ležalo tamo, čekalo i

lakomo proždiralo Kasače, ne praveći razliku između onih pravih i onih koji su bili ljudi? Naravno, za ta bića koja bi ih proždirala, ta bi razlika bila neugodna.

Ili je možda osnovna greška bila u tome što su odabrali upravo Kasače, vjerujući da baš oni najlakše podnose život na površini planeta? Očigledna inteligencija Kasača, Fowler je to dobro znao, bila je jedan od faktora koji su odlučivali. Razlog je bio jednostavan: kada biće u koje bi se čovjek pretvorio ne bi bilo dovoljno inteligentno, tada ni čovjek u takvu obličju ne bi više mogao zadržati svoju vlastitu inteligenciju.

Jesu li biolozi dopustili da taj faktor dobije odviše veliku važnost, ne dopuštajući da nadjača neki drugi, koji je manje zadovoljavao, pa možda čak bio i katastrofalan? Bilo je malo vjerojatno da se takvo što moglo dogoditi. Premda su bili tvrdoglavi i po karakteru prilično teški, biolozi su ipak znali svoj posao.

Ili je možda cijela ova stvar bila neostvarljiva, od samog početka osuđena na propast? Na drugim je planetima pretvaranje u drukčije oblike života uspijevalo bez ikakvih problema, no to nije moralo značiti da će tako biti i na Jupiteru Možda čovjekova inteligencija nije mogla djelovati kako treba, koristeći se senzornim aparatom koji su imali oblici života na Jupiteru? Možda su Kasači bili toliko strani i različiti da nije postojalo tio na kojem bi se susreli i zajedno djelovali ljudsko znanje i modusi postojanja na ovom planetu?

Ili je greška možda bila u čovjeku, ukorijenjena negdje u njegovu porijeklu? Neki mentalni poremećaj, neki pomak koji im spojen s onim što su pronašli vani, nije dopuštao da se vrate?? Premda se zapravo ne bi moglo govoriti o poremećaju, o pomaku u ljudskom smislu te riječi. Možda bi čak samo jedna sasvim obična osobina čovjekova uma, na Zemlji prihvaćena kao nešto potpuno normalno, mogla biti u tako oštroj suprotnosti s bivstvovanjem na površini Jupitera, da bi čovjekov zdrav razum u tom srazu bio jednostavno raznesen.

*

Duž hodnika začu se tiho udaranje šapa. Slušajući, Fowler se blago nasmiješi. Bio je to Towser, koji se upravo vraćao iz kuhinje, kamo je pošao u posjet svom starom prijatelju kuharu.

Towser uđe u sobu noseći kost u zubima. Repom domahnu Fowleru, namjesti se pored stola i spusti kost među pružene šape. Jedan dugi trenutak reumatične stare oči promatrale su gospodara i Fowler ispruži ruku i počeša mu spuštene uši.

— Towseru, da li me još voliš? — upita Fowler, a pas lupnu repom. — Ti si jedini — reče Fowler.

Ispravi se i povuče natrag nad stol. Ponovo ispruži ruku i dohvati popis.

Bennett? Bennett ima djevojku koja ga čeka dolje na Zemlji.

Andrews? Andrews je planirao da se ponovo vrati na Tehnološki, na Marsu, čim zaradi dovoljno za posljednju godinu studija.

Olson? Olson će uskoro u mirovinu. Sve vrijeme priča momcima kako će se smiriti i početi uzgajati ruže.

Fowler pažljivo odloži popis na stol.

Osuđivati ih na smrt, tako je rekla Stanleyjeva blijedim usnama koje jedva da su joj se micale na pergamentnom licu. Poslati ih da odmarširaju u smrt, dok će on, Fowler, sjediti ovdje, udobno smješten i na sigurnom.

Bez sumnje, to se moglo čuti u cijeloj Kupoli, pogotovu otkako se Allen nije vratio. Naravno, to mu nitko neće reći u lice. Čak ni onaj čovjek, ni oni ljudi koje bude pozvao pred svoj stol da im kaže da su oni slijedeći koji će poći, čak mu ni oni to neće reći.

Ali on će im to vidjeti u očima.

Ponovo podiže popis.

Bennett. Andrews, Olson. Bilo je i drugih, aii nije imalo smisla listati dalje.

Kent Fowler je znao da to više ne bi mogao učinili, da im ne bi mogao oogledati u oči, da više ne može slati ljude van, u smrt.

Nagne se i okrene prekidač komunikatora.

— Gospođicu Stanley, molim.

Čekao je da dobije Stanleyjevu slušajući Towsera kako gotovo bezvoljno glođe kost. Zubi su mu sve više propadali.

— Ovdje Stanley — začuje se njezin glas.

— Htio sam vam samo reći da pripremite svoj stroj za još dvojicu.

— Zar se ne bojite da će vam ponestati ljudi? — upita. — Ako budete slali jednog po jednog, trajat će duže i vaše će se zadovoljstvo udvostručiti.

— Jedan od te dvojke — reče Fowler — bit će pas.

— Pas?

— Da, Towser.

Osjeti kako joj trenutni, hladni bijes zaleđuje glas:

— Vaš vlastiti pas! Tolike je godine proveo s vama...

— U tome i jest stvar — odvrati Fovvler. — Towser bi bio vrlo nesretan kad bih ga ostavio samog

*

Nije to bio onaj Jupiter koji je upoznao preko televizijske slike. Očekivao je da će biti drugačiji, ali ne ovoliko. Očekivao je pakao kiše amonijačnih kapi, smrdljiva isparavanja i zaglušnu, bučnu grmljavina oluje. Očekivao je uzburkane, vrtložne oblake, maglu i resko bljeskanje monstruoznih munja i gromova.

Nije očekivao da će šibajući pljusak biti sveden na lebdeću grimiznu maglu koja je poput lutajućih sjenki promicala iznad crvenih

i ljubičastih tratina. Nije ni sanjao da će zmijoliki bljeskovi gromova postati predivni plameni što se pružaju duž obojenog neba.

Čekajući Towsera, Fowler izvi mišiće svog novog tijela, zadivljen sigurnom, glatkom snagom koju otkri. Nije ovo tijelo loše, zaključi, i načini grimasu, sjetivši se s kakvim je sažaljenjem promatrao Kasače dok su promicali televizijskim ekranom.

Sve je to bilo zato što je teško čak i zamisliti živi organizam temeljen na amonijaku i vodiku umjesto na vodi i kisiku, bilo je teško vjerovati da bi takav živi oblik mogao osjetiti onaj brzi trzaj života, Što ga je znalo čovječanstvo. Bilo je teško zamisliti život tamo, u tom gustom vrtlogu, nalik na juhu, ne znajući, naravno, da — gledano očima stanovnika Jupitera — to uopće nije bio nikakav gusti vrtlog.

Vjetar ga lagano dotače svojim nježnim prstima i on se zapanjen sjeti da je ovaj vjetar, po zemaljskim standardima, zapravo urlajući vihor, oluja smrtonosnih plinova koja briše planetom brzinom većom od tri stotine kilometara na sat.

Ugodni mirisi ulazili su mu u tijelo. Ipak, teško da ih se moglo nazvati mirisima jer to nije bio onakav osjećaj mirisa kakvog se sjećao. Bilo je to kao da mu cijelo biće upija miris lavande — a opet, nije to zapravo bio miris lavande. Bilo je to nešto, znao je, za što on još nema pravih riječi, bez sumnje prva od mnogih terminoloških zagonetki koje ga očekuju. Jer one riječi koje je znao, oni misaoni simboli koji su mu dobro služili kao stanovniku Zemlje nisu mu mnogo koristili kao stanovniku Jupitera.

Otvor na jednoj strani Kupole se otvori i iznutra istetura Towser — bar bi tako, pomisli, trebalo biti.

Stade ga zvati, u svijesti oblikujući riječi koje je želio reći. Ali ih nije mogao izgovoriti. Nije imao ničega čime bi to učinio.

Jedan trenutak mozgom mu je vitlao mutan i paničan užas, a zatim ga je preplavio slijepi strah u malim oblačcima panike.

Na koji način razgovaraju stanovnici Jupitera? Na koji način...

Iznenada postade svjestan Towsera — snažno osjećajući vrijedno mu i odano prijateljstvo te kudrave životinje što ga je pratila sa Zemlje na mnogo planeta. Kao da se ona stvar koja je sada bila Towser iznenada ispružila i za trenutak profila njegovim mozgom.

I iz prštave dobrodošlice koju je osjetio iznjedriše se riječi.

— Zdravo, drugar.

Zapravo, nisu to bile prave riječi, već nešto mnogo bolje. Misaoni simboli u njegovu mozgu preneseni simbolima koji su imali takvu širinu i takve nijanse kakve prave riječi nikada nisu imale.

— Zdravo. Towser — reče.

— Sjajno se osjećam — reče Towser. — Kao da sam ponovo mali psić. U posljednje sam se vrijeme osjećao prilično bijedno. Noge su mi se počele kočiti, a zubi su se istrošili, tako da od njih gotovo ništa nije

ostalo: Teško je s takvim zubima glodati kost. Osim toga, one su mi buhe priređivale pravi pakao. Čini se da na njih nikada nisam obraćao osobitu pažnju. Nekoliko buha manje ili više nije mi u mlađim danima značilo ništa.

— Ali... ali... — Fowlerove misli nespretno su se i u neredu kovitlale mozgom. — Pa ti razgovaraš sa mnom!

— Naravno odvrati Towser. — Oduvijek sam razgovarao s tobom i pričao ti, ali me ti nisi mogao čuti. Pokušavao sam ti reći mnogo stvari, ali nikako mi nije uspijevalo.

— Ponekad sam te razumio — reče Fowler.

— Ne baš sasvim dobro — reče Towser. — Znao si kad mi treba hrana, kada želim piti i kad sam htio izići, no to je bilo sve što ti je uspjelo.

— Žao mi je — reče Fowler.

— Zaboravi to — odvrati Towser. — Hajde da se utrkujemo do one stijene tamo.

Prvi put Fowler ugleda stijenu, očigledno kilometrima daleku, ali s nekom neobičnom kristalastom ljepotom koja je svjetlucala u sjenci oblaka obojenih mnogobrojnim bojama.

— Daleko je to tamo... — oklijevao je Fowler.

— Ma, hajde, kreni — odvrati Towser i jurnu u pravcu stijene.

Fowler krenu i stade ga slijediti, iskušavajući noge i snagu ovog novog tijela, isprva malo sumnjičav, trenutak kasnije već zadivljen, a onda jurnu, s beskrajnim i čistim veseljem, i stopi se u jedno sa crvenom i ljubičastom tratinom, s lelujavim dimom kiše ponad tla.

Dok je trčao, u svijest mu dopriješe zvuči glazbe, glazbe koja ga je udarala, talasala se njegovim bićem, uzdizala ga na krilima srebrnaste brzine. Glazba kakvu bi mogla proizvesti zvona s nekog tornja na proljetnim suncem okupanom brežuljku.

Kako je ona stijena postajala sve bliža, tako se cijeli svemir stao ispunjavati pjenom čarobnih zvukova. I on osjeti da glazba dopire do slapa, koji je, nalik na rijeku perja, padao niz lice svjetlucave, sjajne stijene.

Samo, znao je, nije to bio slap već potok amonijaka, a stijena je bila bijela zato što je bila od kisika u krutom stanju.

Na mjestu gdje se slap prelamao u svjetlucavu dugu obojenu stotinama različitih boja, klizeći se zaustavi pokraj Towsera. I bilo je to, doslovno, stotinu različitih boja, jer ovdje nisu postojali oni lagani prijelazi iz boje u boju, kakve je poznavalo ljudsko oko, već jasno različite boje koje su prizmu lomile sve do najsitnijih djelića,

— Ta glazba — reče Towser.

— Da, što je s njom?

— Ta glazba, to su vibracije. Vibracije vode koja pada.

— Ali, Towseru, ti o vibracijama ništa ne znaš — odvrati Fowler.

— Znam o tome — tvrdio je Towser. — Upravo mi je palo na pamet.

Fowler u mislima proguta: »Upravo mi je palo na pamet!«

I iznenada, u njegovoj glavi pojavi se formula — formula procesa koji će omogućiti metalima da izdrže pritisak Jupiterove atmosfere.

Zapanjeno, buljio je u slap, i njegov um hitro zahvati mnogobrojne boje i smjesti ih točno na njihovo mjesto u spektru. Tek tako. Iz vedra neba. Ni iz čega, jer ni o metalima, ni o bojama ništa nije znao.

— Towseru — poviče — Towseru, nešto se događa s nama.

— Da, znam — odvrati Towser.

— To su naši mozgovi — reče Fowler. — Koristimo se njima, u potpunosti, do posljednjeg skrivenog kutka. Koristimo se njima da bismo otkrili stvari koje je već odavno trebalo da znamo. Možda je mozak Zemljana po svojoj prirodi spor i mutan. Možda smo mi slaboumnici svemira. Možda smo takvi da sve stvari moramo činiti na onaj teži način.

I, zahvaćen stiskom te nove, oštre jasnoće misli, spozna da tu nije riječ samo o bojama slapa ili metalima koji će odoljeti pritisku Jupiterove atmosfere. Osjeti i druge, još ne potpuno jasne stvari, šapate koji su nagovještali neke važnije stvari, misterije s one strane dosega ljudske misli, čak s one strane ljudske imaginacije. Misterije, činjenice, logika — sve se to temelji na razumijevanju i zaključivanju. Sve su to bile stvari koje bi znao svaki mozak koji bi se u potpunosti koristio svim svojim spoznajnim moćima.

— Mi smo još Zemljani većim dijelom — reče. — Tek smo počeli spoznavati neke od stvari koje ćemo znati, neke od stvari koje su nam, kao ljudskim bićima, bile nedostupne, možda upravo zbog toga što smo ljudska bića. Zbog toga što su naša ljudska tijela slaba i bijedna. Bijedno opremljena za razmišljanje, bijedno opremljena onim osjetilima koja biće mora imati ako želi znati. A možda su im čak nedostajala određena osjetila koja su prijeko potrebna da bi se doseglo istinske znanje.

Okrenu se i zagleda prema Kupoli, sićušnoj crnoj stvari što se pognula i skupila u daljini.

Tamo su bili ljudi koji nisu bili u stanju vidjeti ovu ljepotu Jupitera. Ljudi koji su mislili da vrtlozi oblaka i udari kiše zamračuju lice ovog planeta. Nevideće ljudske oči. Bijedne, jadne oči. Oči koje u ovim oblacima ne vide ljepotu, koje nisu u stanju vidjeti kroz ovu oluju. Tijela koja nisu u stanju osjetiti prožimanje ove trepereće glazbe što nastaje od bujice vode u padu.

Ljudi koji su išli usamljeni, u jezivoj samoći, razgovarajućim svojim jezicima kao što izviđači prenose poruke jednostavnim jezikom znakova, nesposobni da se ispruže i jedan drugome dodirnu um, ovako kako je on dodirivao Towserov. Zauvijek odsječeni od tog osobnog,

bliskog dodira s drugim ljudskim bićima.

On, Fowler, očekivao je užas, stvoren nepoznatim, stranim silama ovdje na površini, očekivao je strah pred nepoznatim bićima koja su za njega mogla predstavljati opasnost, čeličio se protiv gađenja nad situacijom koja neće biti situacija zemaljska.

No umjesto svega toga, pronašao je nešto veće i vrednije od svega što je čovjek ikada znao. Brže, sigurnije tijelo. Osjećaj sreće, dublji osjećaj života. Oštriji um. Svijet ljepote, koji čak ni zemaljski sanjari još nisu izmaštali.

— Hajde krenimo — požurivao ga je Towser.

— Kamo želiš da krenemo?

— Bilo kamo — odvrati Tovvser. — Tek tako, da krenemo i vidimo gdje ćemo završiti. Imam osjećaj... ovoga, osjećaj . .

— Da, znam — reče Fowler.

Jer i on je, također, imao taj osjećaj. Osjećaj predodređenosti za velike stvari. Jasan osjećaj veličine. Spoznaja da ih negdje tamo s one strane horizonta čekaju avanture i stvari koje su veće i od avantura.

I ona petorica su to, također, osjetila. Osjetili su nagon da krenu i vide osjećaj koji ih ie pokretao, osjećaj da je ovdje život punoće i znanja

Znao je dobro da je upravo to pravi razlog zbog kojeg se nisu vratili.

— Ne želim se vratiti — reče Towser.

— Ne možemo ih pustiti da ostanu onako, ne možemo ih staviti na cjedilu — reče Fowler.

Fowler krenu korak ili dva natrag, prema Kupoli, a onda stade.

— Natrag u Kupolu.

Natrag u ono bolesno, otrovom ispunjeno tijelo koje je tamo ostavio. Ranije mu se uopće nije činilo bolesnim, ali sada je znao da jest.

Natrag u onaj mutni i nejasni mozak.

Natrag u ona zbrkana i nejasna razmišljanja.

Natrag u ona mlatarajuća usta što su puštala signale da ti ih drugi mogli razumjeti.

Natrag u one oči koje bi sada bile gore nego da je slijep.

Natrag u prljavštinu, u puzanje, u neznanje.

— Možda, jednoga dana — reče mrmljajući samome sebi u bradu.

— Ima mnogo toga što valja učiniti i što valja vidjeti — reče Towser. — Ima mnogo toga što treba da naučimo. Otkrit temo stvari...

Da, mogli bismo pronaći mnogo toga.

Civilizacije, možda. Civilizacije u usporedbi s kojima bi civilizacija čovjeka izgledala tako sitna. Ljepotu, i što je još i važnije, razumijevanje te ljepote.

I prijateljstvo koje nitko nikada ranije nije poznavao —

Prijateljstvo kakvo nijedan čovjek, nijedan pas nikada ranije nije znao.

I život.

Hitrinu života, nakon onoga što se sada činilo kao omamljeno i usporedno postojanje.

— Ne mogu se vratiti — reče Towser.

— Ni ja — doda Fowler.

— Ponovo bi me pretvorili u psa — reče Towser.

— A mene bi — reče Fowler — ponovo pretvorili u čovjeka.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Letač

Želimir Sunara

Angel se nagne nad komandni pult svemirskog broda i uključi kompjuterski monitor. Ekran zatitra i odmah se ispuni podacima dobivenim istraživanjem zvijezde. Sve je bilo u redu. Svi potrebni podaci nalazili su se u kompjuterskoj memoriji i mogao je odmah okrenuti brod i poći natrag. Međutim, morao je pričekati još jednu zaostalu sondu da se vrati na brod, koju je poslao za jednom od mnogobrojnih kometa što su lutale ovim nepoznatim sistemom.

Zapravo, to nije ni bio sistem, jer ta zvijezda nije imala planeta, već samo nekoliko većih asteroida i gomilu sitnih stijena, što su plutale razbacane posvuda u gravitacijskom polju zvijezde. Sve je to bilo potpuno nezanimljivo, jer nije bilo planeta za kolonizaciju i Angel je znao da će ta zvijezda, nazvana Salida, završiti samo u arhivi, kao i mnoge druge zvijezde bez satelita

Potom isključi monitor i pogleda u veliki ekran iznad osvijet-ljenog pulta i ugleda prostor ispunjen tamnom i razbacanim zvijez-dama. Uvijek je u ovakvim trenucima pomišljao gdje li je sada Sunce sa svojim divnim planetom Zemljom? Ali znao je da se zvijezda Salida ne može vidjeti sa Zemlje, jer je bila vrlo daleko, u sasvim drugom zvjezdanom rukavcu naše galaksije. Isto tako je znao da se sada ne vraća na Zemlju već samo do obližnje ali od Zemlje isto tako udaljene zvijezde Kotune. Odatle će ponovo krenuti prema novim, još neistraženim zvijezdama, odlazeći sve dalje i dalje od Sunca, jer čovječanstvo se širilo galaksijom kolonizirajući sve pogodne planete, a on je uvijek išao ispred, tražeći nove i nove lokacije. To mu je bio posao.

Zemlja je uvijek ostajala iza njega sa svim svojim ljudima koji su živjeli, voljeli i mrzili; radili su svoje poslove u tom svijetu gdje je bilo mnoštvo zvukova, mirisa i kretnja; tražili su zabavu i zaborav... Ali nitko od njih nije bio okružen tišinom i osjećajem usamljenosti, kao što se to ovdje doživljavalo, daleko od tog predivnog planeta.

U tom trenutku kabinom se razliježe zvučni signal kompjutera, čime je Angel bio obaviješten da se i posljednja sonda vratila u svoje ležište. Zadovoljan odahne, jer nije volio razmišljati o svojoj

usamljenosti dok se nalazio u svemiru. Radio je posao koji je oduvijek želio i morao je podnositi i neke žrtve da bi ga ostvario.

Odmah potom pripremi brod za start, usmjeri ga prema Kotuni i upali motore. Mlaz nevidljive energije šikne u prostor i mali brod jurne u crnilo svemira ostavljajući ispitanu zvijezdu iza sebe.

Za pet dana stići će do Kotune.

*

Angel nikada nije ulazio u isti bar. Nije volio da ga poznate prostorije i šankovi podsjećaju na dane prije leta među zvijezde. Zato je uvijek, kad bi se vratio iz svemira, tražio nove barove.

Ako bi slučajno i otišao u bar koji je posjećivao prije nekog svog leta, i gdje je provodio slobodno vrijeme ispijajući čaše u samoći, tada bi naišao na sasvim nepoznata tica. Sve oko njega bilo je strano, iako je to biln ono isto mjesto kamo je dolazio svaku večer, gdje je imao i poznanika koji su ga primali u društvo. Kad bi sad otišao u neki takav bar, ondje ne bi zatekao nikoga od svojih poznanika.

A razlog je bio jednostavan. Prokleto jednostavan.

Angel se trgne iz razmišljanja i zaključivši da mu je čaša prazna pozove barmena da je napuni. Ovaj se približi iza šanka i iz boce izlije traženo piće u Angelovu čašu, a potom se udalji da posluži druge soste, koji su, kao i Angel, sjedili na visokim stolicama za uglačanim šankom, i svi su razgovarali međusobno. Prijatelji i prijateljice. Vani je protjerala noć ovog dalekog planeta, a oni su ovdje, uz piće, otkrivali svoje male tajne, borili se sa svojim sjećanjima i željeli da sutrašnji dan, kada budu krenuli na posao, dođe što kasnije. Glumili su nesretnike i Angel im je zavidio. Jer on nije morao da glumi. On ie bio nesretan.

A razlog je bio jednostavan. Prokleto jednostavan.

Angel se okrene na stolcu i pogleda u ljude što su sjedili za malim stolovima u drugom dijelu prostorije obasjane narančastom svjetlošću. Sjećao se kako su nekada izgledale ovakve prostorije, ispunjene dimom cigareta i mirisom alkohola, uz blještava svjetla i glazbu što je treštala iz džuboksa.

Danas, 2250. godine, gotovo nitko više nije pušio, a ni alkohol nije bio onako žestok i opasan, ali je ostao kao neka slamčica nade za dokone i usamljene ljude koji previše razmišljaju o svom životu. Uz takvo piće moglo se misliti o svim problemima, dok je svijest tonula u slatkasti, blaženi mir izazivajući želju za snom. A san je uvijek bio posljednje utočište...

Angel je gledao te ljude što žive svoje živote sjedeći po barovima, dok je žamor tihih glasova ispunjavao prostoriju poput brujanja motora njegova svemirskog broda i to ga podsjeti na tešku usamljenost u kojoj je on živio. Gledao je te ljude što su brinuli brige oko posla i doma. Znao je da on takvih problema nema, iako ih je

želio.

A razlog je bio jednostavan.

Razlog je: vrijeme!

Njegov život nije protjecao sa životom ljudi na Zemlji i koloniziranim planetima. On je izmicao iz poznatog toka vremena i ulazio u svoj vlastiti, puštajući da svemir stari bez njega. Jer, Angel je letio prema zvijezdama, a svaki bi let trajao po nekoliko dana ili tjedana. Međutim, u stvarnosti bi prošle godine i desetljaća, nestala preskočene čudnom igrom vremena.

»U sistemu koji se kreće brzinom bliskoj brzini svjetlosti, vrijeme će teći sporije u odnosu na sistem koji miruje«, tvrdio je Einstein. A svemirski brodovi, kojima su se ispitivale zvijezde, jurili su fantastičnim brzinama, vrlo bliskim brzini svjetlosti. Tako su prolazile godine, a Angel je za to vrijeme stario samo nekoliko dana. I zato nije volio posjećivati iste barove, jer su svi poznanici koje bi upoznao prije teta ostarjeli ili umrli, a on se gotovo ništa nije promijenio. I zato je bio nesretan jer nije imao prijatelja s kojima bi proveo cio život. Ali, ipak, imao je zato osjećaj nadmoći, jer se neprestano ubacivao u budućnost i tako spoznao moć vječnosti. Osim toga, imao je zvijezde i svemir. Nešto što je najviše volio i zbog čega se i odlučio za takav život. Bio je poput prastarih mornara koji su željeli živjeti kod kuće, ali ih je more zvalo u svoje plavo prostranstvo i oni bi se uvijek vraćali. Međutim, mornari su imali svoje vrijeme u kojem su živjeli i u njemu su nalazili prijatelje i djevojke. Svemir je bio mnogo nemilosrdniji.

Angel se pomakne na stolcu i pogleda kroz veliki stakleni prozor u tamnu noć ovog planeta, čije je sunce, zvijezda Kotuna, bilo nevidljivo sa Zemlje. Pitao se kako li se sada živi na Zemlji? I hoće li se ikada tamo vratiti?

Angel prestane misliti o tome i vrati se svojoj čaši. Opazio je da je na stolac do njega sjela neka djevojka i pila gusti sok. Gledao je u njezino glatko lice, kratko ošišanu kosu i bijeli vrat sa širokom ogrlicom punom dragog kamenja. Moglo joj je biti oko dvadeset godina. I Angel tada ponovo spozna istinu. Jer upravo toliko vremena je prošlo ovdje na Kotuni otkako je otišao do Selide, zvijezde bez satelita, a on je ipak bio stariji samo za deset dana. Kad je on kretao na taj let, ova djevojka se tek rodila. Bilo je to prije deset dana.

Djevojka je zapazila da je promatra i okrenula se prema njemu, osmjehnuvši se bujnim usnama. Angelov pogled načas utone u njezine oči i on osjeti u tom trenutku kako se nešto zakovitlalo u njemu i traži izlaz iz okova vlastita bića.

— Podsjećaš me na nekog — rekao je jednosatvno. tek toliko da opravda svoje zurenje.

— Da li bi volio da sam ja taj netko? — upitala je vedrim glasom.

— Ne bih.

Nježno je podigla obrve i ponovo se nasmiješila.

Zamor ljudi oko stolova dopirao je do njih. Zrak je bio čist i mirisan. Angel je gledao djevojku i shvatio da ona ne zna ništa o njemu.

— Kako se zoveš? — začuje on svoj glas.

— Leila.

Možda ju je trebalo odmah upozoriti, ili da je pusti da to ona sama otkrije. Bio bi najsretniji kada bi ona odustala od razgovora. Međutim, uzalud je to čekao.

— Ti nisi odavde? — upitala je gotovo mazno.

— Nisam.

— To sam i mislila. Ja sam ovdje rođena i vjerojatno bih te prije vidjela da si odavde. Da nisi možda došao da ovdje živiš? Gdje ćeš stanovali?

— Ne, neću živjeti ovdje. Ja sam samo u prolazu, a stanujem u Domu.

I tada je bilo gotovo. Angel opazi kako nestaje vedrine u Leilinim očima, kako joj pogled postaje prvo zaprepašten, a potom se ukruti u nešto što nije mogao objasniti. Znao je da se razočarala.

— Ti si letač?

— Da.

To je pogodila jer je znala, kao i svi drugi, da samo letači žive u Domu. Samo ljudi koji izmiču vremenu nisu mogli imati vlastiti stan.

I Angel se tada sjeti kako je sve počelo. Sjećao se dana kada se prijavio za astronauta, davno na Zemlji. Bilo je to prije nekoliko godina za njega, ali prije dva stoljeća za Zemljane. Od tada je mnogo puta letio u svemir i ulazio u svoje usporeno vrijeme, koje ga je nosilo prema vječnosti, ali Angel je, ipak, znao da vječnost ostaje zauvijek nedokučiva.

Angel se prijavio za astronauta, ili kako su ih odmah prozvali — letača, iako je znao kakav ga život očekuje. Međutim, on je želio zvijezde. Htio je osjetiti dubinu svemira i vidjeti mnoge nepoznate svjetove žrtvujući za to normalan ljudski vijek. Pa ipak, ponekad bi, kao sada, zaželio da prestane krstariti svemirom i da nađe svoj mir i ljubav u nekom tko bi ga primio u svoj dom. Ali svemir ga je zvao. Bio je toliko velik da je morao stalno juriti po njemu istražujući što više od te neizmjerne veličine.

Letača je bilo vrlo malo: nije bilo mnogo ljudi koji bi pristali na takav život. Sve su to bili mladići, slobodni i željni neobičnih avantura, i zbog njihove malobrojnosti često su letjeli u svemir. Zemlja je htjela da što prije ispita ono što može, da se ljudi rašire po svemiru i da zavladaju svim njegovim silama. Da jednom, u dalekoj budućnosti, razum bude taj koji će ostati nakon svega, pa čak i poslije

smrti svemira.

Angel je i dalje gledao Leiline oči. Sada mu je zaista bilo krivo što ga je zarobio svemir, što ne može živjeti na Zemlji, i to upravo sa Leilom. Učinilo mu se da bi je mogao voljeti i usrećiti. Međutim, sada ju je gledao kako tiho ustaje i odlazi u noć. Bez pozdrava!

A ono nešto što se kovitlalo u njemu, otkako je uronio u dubinu djevojčinih očiju, iznenada se smiri. Odmah zatim opet je osjetio košmar tog nečega.

*

Ležala je na mekom krevetu pored njega, topla i podatna zaboravljajući u zanosu ljubavi stvarnost.

Angel provuče ruku ispod Leilinih golih ramena i privuče je. Čvrsto se pripila uza nje pokušavajući osjetiti svaki dio njegova tijela.

Jučer je bio iznenađen kad mu je zakucala na vrata u Domu i pozvala ga na večeru. Pitao se, što li je sve proživljavala kod kuće? O čemu je razmišljala kad je izašla iz bara? Međutim, nisu mnogo razgovarali o tome. Samo je rekla kako želi biti s njim, kako je nešto moli da ga ne ostavi.

Angel tada pogleda po zamračenoj sobi njezina stana i shvati da je već svanulo. Noć je prošla i iza zastrtih prozora ljudi su nastavljali svoj život. U toj mračnoj, malenoj prostoriji Angel je slušao kako kroz tanke prozore ulazi šum gradske vreve, brujanje vozila, glasovi ljudi. I sve se to uvlačilo u njega kao s nekog drugog svijeta, iako je to bilo ono što je želio kad bi se našao sam u svom brodu, daleko od ljudi. Unatoč tome, što je sada bio okružen životom, on je osjećao onu usamljenost iz svemira.

Leila se promeškolji i poljubi ga u vrat.

Doživio je samo nekoliko ovakvih noći s djevojkama. One su izbjegavale letače, kao da su se bojale biti intimne s ljudima koji će ih nadživjeti odletjevši u budućnost, a o trajnoj vezi, naravno, nije moglo biti ni govora. Samo neke djevojke, one koje pogledate u oči i shvatite da je taj prostor ispunjen samo vašim pogledom, samo takve djevojke prihvaćale su društvo letača. Da li je to zato što su htjele iskoristiti makar nešto od onoga što je trebalo biti između njih kada letači ne bi odlazili? Ili je to bilo iz sažaljenja? Da li se zato Leila vratila?

— Gdje si rođen? — iznenada upita Leila, dok joj je glas treperio malom prostorijom.

— Na Zemlji. Sjećam se kada sam kao dječak trčao poljima i livadama, kupao se u moru. Volio bih se tamo vratiti, samo da nije ovog svemira koji me je opčinio. Jednom kada završim s ovim, vratit ću se. Pitam se, kako li će tada Zemlja izgledati?

Angel ušuti puštajući tišinu da se razmahne i osjećajući Leilin dah kako mu nježno klizi niz vrat.

— Kada ponovo letiš? — upita Leila.

— Za deset dana. Imam neku dvojnu zvijezdu u programu.

I Angel shvati da je Leila osjetila kako je to bilo pogrešno pitanje. Uopće se nije ljutio, iako letači ne vole spominjati ono što moraju raditi, jer su znali da će ovaj svijet iščeznuti s njihovim idućim letom i da će ovdje poslije toga zateći nove ljude. Pitao se, hoće li Leila biti živa kad se vrati? Ali znao je i to, da ako i bude živa, on neće htjeti da je vidi.

— Jesi li naišao kada na neki nastanjeni planet? — ispravi Leila svoje nepromišljeno pitanje..

— Jednom. Nije bilo nikakve inteligencije. Samo simpatične životinje i prekrasne velike biljke duginih boja. To je mjesto gdje bih volio otići s tobom.

Osjeti kako se Leila jače stišće uz njega. Ona nikada nije vidjela taj planet, ali je iz njegovih riječi zaključila da je to zaista divan svijet.

— Nema mnogo inteligencije u svemiru — nastavi Angel. — Bar ne u onom dijelu galaksije koji smo ispitali. Mi smo u njemu najrazvijeniji razum. Ali ima mnogo prekrasnih planeta, šarenih i mirisnih, i bit će šteta da ih skrnavimo svojim gradovima. Na takve planete trebalo bi ići samo da vodimo ljubav.

Angel se glasno nasmije na to što je rekao. Potom ustane, izvukavši se iz Leilina zagrljaja i nag prijeđe preko uređene sobe i podigne zastor na prozoru. Svjetlost izlazećeg sunca zaplamti u prostoriji i oboje stisnuše oči, dok je grad oko njih brujao životom.

Angel se okrene i pogleda u Leilu opruženu na krevetu. Prsa su joj se okupana jutarnjim zrakama ovog tuđeg sunca dizala i spuštala u vječnom ritmu života. Volio je noćas te mlado tijelo, ljubio ga i osjećao njegovu ljepotu, i upravo ga je zato želio imati stalno.

— Lijepa si —reče Angel.

Leila se osmjehne.i Angel osjeti kako ono nešto u njemu cvili.

*

Popevši se na kameno brdo, Angel zastane i promotri ukočeni i jednoliki krajolik ispod pepeljaste magle, koja je visila visoko, visoko gore zastrvši oba sunca ovog planeta. Unatoč tome, na samom tlu vidljivost je bila dobra. Sve do horizonta pružala se siva kamena pustinja, ispucana, ispunjena stijenjem, dok je mrtvom površinom brisao vjetar.

Angel, u plavom svemirskom odijelu, nije osjećao to gibanje zraka ovog skamenjenog svijeta, a nije imao ni želju da ga osjeti. Cijeli taj nepomični krajolik, uronjen u jednolično sivilo tvrdog kamena, djelovao je nekako otužno i Angel se sasvim ugodno osjećao u svom skafandru, koji ga je štitio od otrovne atmosfere. Sve to ga je tjeralo da što prije napusti ovo usamljeno mjesto i da se vrati na daleku Kotunu gdje je bilo mnogo ljudi i gdje nije bilo ovakvih usamljenih mjesta, strašnih u svojoj beživotnosti. Pa ipak, Angel je znao da će i

tamo biti sam. Okružen ljudima, ali sam. Bilo je to mnogo bolnije nego stajati usred kamene pustinje ispod mrtvog neba.

Potom se okrene i pogleda u svoj svemirski brod, koji je nalikovao na veliku plosnatu školjku plave boje, dok je sa strane bilo ispisano Angelovo ime krupnim žutim slovima. Brod je svojom savršenom aerodinamičnom linijom i blještavom bojom odudarao od beživotne kamene pustinje i remetio monotoniju stijena i raspuklina. Pa ipak, Angel ga je gledao zaneseno, kad da vidi prvi put tu njegovu jednostavnu ljepotu. Brod je bio jedina veza s ljudima i pod ovim opakim nebom ulijevao je sigurnost

Angel se spusti niz kamenu padinu prema brodu i uđe u toplu i blistavu unutrašnjost. Spremivši svemirsko odijelo, sjeo je na pilotsko sjedalo i, pošto mu je kompjuter dao signal da su se svi roboti i sonde vratili, obavivši svoj posao na planetu i oko njega, te provjerivši da je brod spreman za uzlet. Angel pritisne dugme za start.

Plavi svemirski brod šikne nevidljivu energiju i jurne u svemir. Ostavljajući kameni planet iza sebe, brod je hitao ka Kotuni gdje su ga čekali novi, nepoznati ljudi.

Put će trajati osam dana, a na Kotunu će stići za trideset godina.

Ozymandias

Robert Silverberg:

Ozymandias

Preveo Žarko Vodinelić

Planet je bio mrtav oko milijun godina. Bio je to naš prvi dojam, dok se brod spuštao na suhu, smeđu površinu, i kao što se pokazalo, naš je prvi dojam bio točan. Nekada je ovdje postojala civilizacija — ali Zemlja se oko Sunca okrenula deset na šestu puta otkako je posljednje živo biće tog svijeta prestalo udisati zrak.

— Mrtav planet — usklikne ogorčeno pukovnik Mattern.

— Ni sa čime se ovdje ne možemo okoristiti. Trebalo bi da se odmah spakiramo i odemo.

Uopće nije bilo neobično što je Mattern tako mislio. Navaljujući da odemo i odmah se zaputimo prema svijetu od kojega ćemo imati više koristi, Mattern je postupao u skladu s interesom svojih poslodavaca. A njegovi su poslodavci bili ljudi iz Generalštaba oružanih snaga Naše hemisfere. Očekivali su da Mattern i njegova polovica posade postigne određene rezultate, a pod tim su razumijevali nove vrste oružja i izvore strategijskih sirovina. Nisu uložili sedamdeset posto sredstava u ovo putovanje samo da bi financirali mnoštvo arheoloških mušica.

No, na sreću druge polovice osoblja — arheološke krtice — Mattern nije imao apsolutnu vlast u odlučivanju. Možda je Generalštab osigurao sedamdeset posto našeg budžeta, ali su se oprezni ljudi iz vojnog ogranka za veze pobrinuli da mi imamo bar neka prava.

Dr Leopold, šef civilnog dijela ekspedicije žustro odvrati:

— Žao mi je, Matterne, u ovom ću se slučaju morati poslužiti vetom.

— Ali... — zamuca Mattern od bijesa.

— Ali ništa, Matterne. Potrošili smo dobar dio američkih para da stignemo na ovaj planet. Zahtijevam da ovdje provedemo minimum vremena određena za znanstvena istraživanja, kad već jesmo ovdje.

Mattern je namršteno gledao u stol, podupirući bradu palčevima,

dok je ostale prste zabio u svoju čvrstu vilicu. Bio je ljut, ali i dovoljno razborit: znao je da se zapravo ne može suprotstaviti Leopoldu.

Mi ostali — četiri arheologa i sedam vojnika, njih je bilo nešto više — pažljivo smo promatrali dok su se prepirali naši pretpostavljeni. Oči mu odlutaše kroz promatračnicu i ja se zagledah u suhu, vjetrom ispranu ravnicu, u kojoj su se mjestimično nazirali ostaci nečega što su prije mnogo tisućljeća možda bili golemi spomenici.

— Ovaj svijet nema nikakvo strategijsko značenje. Ama toliko je star da su se čak i ostaci civilizacije pretvorili u prašinu! — progovori Mattern bezvoljno.

— Svejedno, pridržavam pravo da istražim svaki svijet na koji se spustimo, bar sto šezdeset i osam sati — neumoljivo odvrati Leopold.

Iznerviran, Mattern prasne:

— Prokletstvo, zašto? Samo da mi prkosite? Samo da pokažete kako su znanstvenici intelektualno nadmoćni vojnicima?

— Matterne, ne smatram uopće da je ovo pitanje ličnosti.

— Volio bih onda znati što je sve ovo? Spustili smo se na svijet u kojem očito nema nikakve koristi za mene, a vjerojatno ni za vas. No vi tvrdoglavo inzistirate na tehničkoj sitnici i prisiljavate me da ovdje ostanem tjedan dana. Zašto, ako ne iz prkosa?

— Dosad smo tek površno pregledali planet — reče Leopold. — Koliko znamo, on bi mogao odgovoriti na brojna pitanja galaktičke povijesti. Možda je čak riznica superbombi, koliko je nama...

— Vrlo vjerojatno!. — eksplodira Mattern. Sijevao je očima po sobi za sastanke, zlokobno upirući pogled u svakog člana znanstvenog dijela ekspedicije. Htio je nedvosmisleno pokazati da je primoran gubiti vrijeme zbog naše slijepe žeđi za znanjem.

Nekorisnim znanjem. Ne dobrim, određenim, praktičnim znanjem do kojega je on držao.

— U redu — reče napokon. — Protestirao sam i izgubio, Leopolde. Imate pravo zahtijevati da ovdje ostanemo tjedan dana. Ali, da se slučajno ne dogodi da ne budete spremni za polazak kad vam istekne vrijeme!

*

Bilo je sve to, dakako, predviđeno. Plan naše ekspedicije bio je vrlo jasan. Naš je zadatak bio da temeljitije istražimo svjetove u blizini ruba Galaksije što ih je izvidnička ekspedicija već bila pregledala na brzinu.

Izviđači su samo trgali za znakovima života i kad ne bi pronašli nijedan (dakako), krenuli bi dalje. Nama su povjerili zadatak da ih istražimo detaljnije. Izviđači su izvijestili da su neki planeti u toj skupini nekada bili naseljeni. Danas na njima nije bilo života. Ni na jednom planetu što smo ih ikad posjetili nije pronađen razumni oblik života, iako su na mnogima nekada živjela razumna bića.

— Naš je posao bio da pomnije istražimo naznačene svjetove. Leopold, vođa naše skupine, imao je zadatak da predvodi arheološka istraživanja mrtvih civilizacija. Mattern i njegovi ljudi bavili su se praktičnijim stvarima — tragali su za radioaktivnim elementima, ostavljenim nepoznatim oružjem, mogućim izvorima litija ili tricija za fuziju — i sličnim stvarima koje mogu poslužiti vojnim ciljevima. Moglo bi se, u strogo pragmatičnom smislu, tvrditi da je naš dio skupine bio nekoristan teret, za čije se putovanje plaćalo mnogo, i to bi bilo točno.

No javnost je u nekoliko proteklih stotina godina u Americi gledala s nepovjerenjem na čisto vojne ekspedicije. Stoga je, da bi se umirila savjest nacije, pet je arheologa — od kojih je bilo malo empirijske koristi za nacionalnu sigurnost — krenulo na tu ekspediciju.

*

Dakako, riječ je o nama.

Mattern je na početku sasvim jasno istakao da su njegovi momci uistinu važni članovi ekspedicije, a da smo mi balast. U određenom smo se smislu morali složiti s tim. Napetost je ponovo rasla na našem žalosno razjedinjenom planetu. Nije se moglo reći da će se Druga hemisfera probuditi iz svoga trogodišnjeg »na i još jedanput odlučiti da krene u svemir. Ako je tamo postojalo nešto čime bi se vojska mogla poslužtti znali smo da to moramo pronaći prije njih.

Dobra stara trka u naoružavanju. U starim pričama o svemiru obično se govorilo o ekspedicijama sa Zemlje. No, mi jesmo bili sa Zemlje, apstraktno uzevši — ali smo zapravo bili iz Naše hemisfere i točka. Globalno jedinstvo danas su puki snovi kao i prije trista godina, u drevnoj, primitivnoj raketi što je putovala svemirom tjerana kemijskim gorivom. To je kraj propovijedi. Prijeđimo na posao.

Planet nije imao imena niti smo mu ga mi dali. Specijalna komisija nečega što se ironično nazivalo Svjetskom organizacijom, bavila se davanjem imena stotinama galaktičkih svjetova, služeći se pri tome starom idejom posudbe iz drevnih zemaljskih mitologija, po uzoru na merkurovsko-venerijansko-marsovsku nomenklaturu našeg sistema.

Vjerojatno će na kraju nazvati ovaj svijet nekakvim čudirim imenom, kao što je Thoth, Bel-marduk ili možda Avalopitešvara. Nama je jednostavno bio poznat kao Planet IV sistema koji pripada žuto-bijelom suncu F5 IV u sazviježđu balog psa, prema Revidiranom HD katalogu br. 170861.

Spadao je u skupinu planeta u kojoj je i Zemlja, promjera oko deset tisuća kilometara, gravitacijski indeks iznosio mu je 0, 93, a srednja temperatura 25 Celzijevih stupnjeva, i dnevnim kolebanjima od oko pet stupnjeva. Neugodna mu se atmosfera uglavnom sastojala od ugljičnog dioksida, s pokojim oblakom helija i dušika, a kisika je bilo tek u tragovima. Sasvim je moguće da su neka humanoidna bića

mogla disati taj zrak prije milijun godina — ali to je bilo prije milijun godina. Pažljivo smo uvježbavali stavljanje i upotrebu maski za disanje prije nego što smo napustili brod.

Sunce je, kao što sam rekao, spadalo u grupu F5 IV i bilo poprilično toplo, no Planet IV je bio oko 300.000 kilometara daleko od njega u perihelu i još mnogo dalje kad se nalazio na drugom kraju svoje malo ekscentrične putanje. Dobra stara keplerovska elipsa bila je u ovom sistemu prilično izdužena. Planet IV u mnogočemu me je podsjećao na Mars — osim što na Marsu, dakako, nikad nije bilo inteligentnog oblika života, bar ne takvoga koji bi se pobrinuo da ostavi neki trag svojega postojanja. Na ovom je planetu očito cvala civilizacija u doba kad je pitekantrop bio najotmjeniji stvor na Zemlji.

Kad smo napokon raščistili problem hoćemo li se zadržati ovdje ili ćemo odmah krenuti prema sljedećim planetu našeg voznog reda, nas smo se petorica dali na posao. Znali smo da imamo samo tjedan dana — Mattern nam nikad ne bi dao više vremena, osim ako bismo se pojavili s nečim što bi ga natjeralo da promijeni odluku, a to je bilo malo vjerojatno. Željeli smo posvršavati što više posla u tih tjedan dana. Nebo je toliko puno svjetova poput ovoga i možda ga učenjaci sa Zemlje nikad više neće posjetiti.

Mattern i njegovi ljudi izjavili su da će nam pomoći, ali s oklijevanjem i u najmanjoj mogućoj mjeri. Iskrcali smo tri mala gusjeničara s broda i sklopili ih za vožnju. Zatim smo iznijeli svoju opremu — kamere, lopate i pijuke, četke od devine kože — i navukli maske za disanje, a Matternovi su nam ljudi pomogli da izvedemo gusjeničare na put i okrenemo ih u željenom pravcu.

Zatim su odstupili i čekali da odemo.

— Zar nitko od vas ne želi poći s nama? — upita Leopold. U svaki bi gusjeničar stala četvorica.

Mattern odmahne glavom.

— Vi, momci, danas krenite sami i izvijestite nas o tome što ste našli. Mi ćemo bolje iskoristiti vrijeme, razvrstavajući zalihe podataka.

Opazih da se Leopold počinje mrštiti. Mattern je otvoreno pokazivao svoj prezir. Bar je mogao simbolično poslati svoje ljude u potragu za fisijskim ili fuzijskim tvarima! No Leopold proguta svoj bijes.

— U redu — reče. — Učinite tako. Ako pronađemo neke žile sirovog plutonija, javit ću vam.

— Svakako — odvrati Mattern. — Hvala na usluzi. Javite mi također ako pronađete rudnik mjedi. — Odbojno se nasmije. — Sirovi plutonij! Gotovo da ne vjerujem da to mislite ozbiljno'

*

Grubo smo skicirali područje što smo ga željeli istražiti, a onda smo se podijelili u tri skupine. Leopold je, sam, krenuo ravno na

zapad, prema suhom riječnom koritu što smo ga bili spazili iz zraka Mislim da je namjeravao istražiti aluvijalne naslage.

Marshali i Webster uputili su se u jednom gusjeničaru prema brdovitom kraju, jugoistočno od mjesta na koje smo sletjeli Činilo se da je tamo ležao neki veliki grad zatrpan pijeskom. Gerhardt i ja smo se, u drugom vozilu, usmjerili na sjever, nadajući se da ćemo tamo pronaći ostatke još jednoga grada. Bio je tmuran, vjetrovit dan. Beskrajni pijesak što je prekrivao ovaj svijet kovitlao se u male dine, a vjetar je podizao hrpice i bacao ih prema plastičnoj kupoli što je prekrivala naše vozilo. Pod čeličnim klinovima gusjenica neprestano je škriputao pijesak, netaknut tisućama godina.

Obojica smo šutjeli neko vrijeme. Tada Gerhadt reče:

— Nadam se da će brod biti na svom mjestu kad se vratimo u bazu.

Mršteći se, okrenem se prema njemu dok sam vozio. Gerhardt je uvijek bio tajanstven — mali smežurani čovječuljak neuredne smeđe kose koja mu je padala na oči, što su bile malo preblizu nosu. Diplomirao je na sveučilištu u Kansasu i neko je vrijeme radio na tom sveučilištu; istakao se, bar je tako stajalo u njegovim preporukama.

— Što, do vraga, hoćeš time reći? — upitah.

— Nemam povjerenja u Matterna. Mrzi nas.

— Ne mrzi. Mattern nije lopov — on jednostavno želi obaviti svoj posao i otići kući. No kako to misliš: da brod ne bude na svom mjestu?

— On bi otišao bez nas. Vidiš kako nas je sve poslao u pustinju, a svoje je ljude zadržao. Kažem ti, ostavit će nas ovdje!

— Ne budi paranoičan! — progunđah. — Mattern neće učiniti takvo nešto.

— On misli da mi samo opterećujemo ekspediciju — tvrdio je Gerhardt. — Zar ima boljeg načina da nas se riješi?

Gusjeničar se uzdigne na nekom ispupčenju u pustinji. Neprestano sam želio da se odnekuda pojavi lešinar, ali čak ni njih nije bilo. Život je odavno napustio ovaj svijet. Rekoh:

— Mattern od nas nema mnogo koristi, to je sigurno. No da li bi on otišao i ostavio tri gusjeničara u savršenom stanju? Da li bi on to učinio?

Bio je to dobar razlog. Gerhardt nakon oklijevanja progunđa odgovor. Mattern nikad ne bi razbacivao opremu, iako možda nikad ne bi imao takvih skrupula prema petorici suvišnih arheologa.

Još smo se neko vrijeme vozili šutke. Do sada smo već prešli više od trideset kilometara te potpuno pustinjske zemlje. Koliko sam vidio, mogli smo i ostati na brodu. Tamo su bar ležali temelji nekakvih zgrada.

Vozili smo se još petnaestak kilometara i napokon se približili našem gradu. Činilo se da je pravokutnog oblika, tek nešto više od pet

stotina metara širok, a protezao se unedogled — možda tisuću kilometara ili više. Da smo imali vremena, utvrdili bismo dimenzije iz zraka.

Dakako, nije to bio baš neki grad. Pijesak je bio prekrio gotovo sve, no vidjeli smo dijelove temelja kako mjestimično izbijaju na površinu, vremenom izgrižene gomile armiranog betona i pojačanog metala. Izašli smo iz vozila i izvadili električnu lopatu.

Sat kasnije bili smo ljepljivi od znoja pod tankim skafandrima. Uspjeli smo prebaciti nekoliko tisuća prostornih metara zemlje s jednog mjesta na drugo, udaljeno, desetak metara. Iskopali smo vraški veliku rupu.

Ništa nismo našli.

Ništa. Nikakav arheološki ostatak, nikakvu lubanju, nikakav požutjeli zub. Nijedan nož, nijednu žlicu, nijednu dječju igračku.

Ništa.

Temelji nekih zgrada uspjeli su se održati iako su ih stotine tisuća godina pijeska, vjetra i kiše gotovo sravnile sa zemljom. Ali ništa drugo nije ostalo od izumrle civilizacije. Mattern je u svojim prijekorima imao pravo, priznadoh tužno: ovaj planet nije mogao koristiti ni nama, ni njima. Temelji, izbrazdani vremenom, mogli su nam reći vrlo malo — osim da je nekada na tom mjestu bila civilizacija. Maštovit paleontolog može rekonstruirati dinosaura iz komada bedrene kosti, može načiniti pristojnu skicu predstavnika te vrste uz pomoć fosiliziranog stegna. No možemo li steći nekakav zaključak o kulturi, zakonima, tehnologiji, filozofiji — iz golih, vremenom uništenih temelja zgrada?

Vrlo teško.

Počeli smo kopati na drugom mjestu, kilometar dalje, nadajući se da ćemo otkriti bar nekakav orJlpljivi ostatak izumrle civilizacije. Ali vrijeme je učinilo svoje. Imali smo sreće da su bar temelji ostali. Sve ostalo je nestalo.

— Unedogled naokolo, goli i pusti prostori pijeska — promrmljah.

Gerhardt podigne poglad s hrpe što ju je iskopao.

— Hej! Što je to? — upita.

— Shelley — odgovorim.

— A tako.

Zatim nastavi kopati.

Kasnije, poslijepodne, napokon odlučismo da bi bilo dosta i krenusmo u bazu. Vani smo proveli sedam sati i nismo imali ništa pokazati osim stotinjak metara trodimenzionalnih snimaka temelja zgrada.

Sunce je počelo zapadati. Dan Planeta IV trajao je 35 sati i sada se bližio kraju. Nebo, što je neprestano bilo sumorno, počelo se sada smračivati. Nikakav mjesec nije svijetlio. Planet IV nije imao satelita.

Bilo je to nepravedno jer su treći i peti planet sistema imali po četiri mjeseca, a oko golemog plinovitog diva, osmog planeta, vrtjelo se čak trinaest sićušnih mjeseca.

Okrenuli smo se i uputili prema bazi; izabrali smo drugi put, pet kilometara istočnije od puta kojim smo došli ovamo, u nadi da ćemo možda, ipak nešto opaziti. Ali uzalud smo se nadali.

Kad smo prešli desetak kilometara, oglasi se radio u vozilu. Do nas dopre suh, mrzovoljan glas dra Leopolda-

— Pozivam vozila 2 i 3. Dva i tri, čujete li me? Javite se, dva i tri.

Gerhardt je vozio. Pružim ruku preko njegova koljena da uključim odgovarajući kanal i odgovorim:

— Ovdje Anderson i Gerhardt u trojci. Čujemo vas. Odmah zatim, nešto tiše, javi se dvojka i začuh Marshalla kako govori:

— Marshall i Webster u dvojci, doktore Leopolde. Da li se nešto dogodilo?

— Nešto sam pronašao — odgovori Leopold.

Iz tona kojim je Marshall uskliknuo »Zbilja!«, znao sam da ni gusjeničar broj 2 nije imao više sreće od nas. Oglasih se:

— I mi smo tako prošli.

— Niste imali sreće, Andersone?

— Ni traga. Ni krhotine lončarije.

— A vi, Marshalle?

— Razbacani ostaci grada, ali ništa arheološki vrijedno.

Začuh kako se Leopold smijulji, a zatim progovori:

— E pa, ja sam nešto pronašao. Malo je preteško da ga sam donesem. Želim da svi dođete ovamo i promotrite to.

— O čemu je riječ? — upitasmo Marshall i ja u isti mah, gotovo istim riječima.

No Leopold je ponekad volio biti tajanstven.

— Vidjet ćete kad dođete ovamo. Uzmite moje koordinate i krenite. Htio bih da se vratimo u bazu do noći.

Sliježući ramenima, promijenismo kurs i krenusmo prema Leopoldovu položaju. Činilo se da se nalazi oko trideset kilometara jugozapadno od nas. Marsnall i Webster imali su podjednako dug put; nalazili su se pod oštrim kutom jugoistočno od Leopoldova položaja.

Bilo se prilično smračilo kad smo stigli na mjesto što ga je Leopold označio svojim koordinatama. Farovi njegova vozila osvjetljavali su pustinju nadaleko i isprva nismo opazili ništa. Onda spazih Leopoldov gusjeničar istočno od nas, a Gerhardt s južne strane ugleda svjetla trećeg vozila kako se njišu prema nama.

Gotovo smo istodobno stigli do Leopolda. Nije bio sam. Kraj njega je bio i nekakav — predmet.

— Pozdravljam vas! — lukavo se. smješkao iza brkova. — Čini se da sam uistinu nešto otkrio.

Zatim korakne unatrag i, kao da povlači neku zamišljenu zavjesu, dopusti nam da bacimo pogled na njegovo otkriće. Namrštih se od iznenađenja i zbunjenosti. U pijesku, iza Leopoldova gusjeničara stajalo je nešto što je veoma nalikovalo na robota.

Bio je visok dva metra ili još više, i malo je podsjećao na čovjeka. Imao je, naime, ruke što su mu se spuštale s ramena, glavu i noge. Na glavi je imao prijemne ploče gdje bi se na ljudskoj glavi nalazile oči, uši i usta. Drugih otvora nije bilo. Robotovo je tijelo bilo masivno i četvrtasto, sa spuštenim ramenima, a vrijeme je kroz bezbrojna stoljeća izbrazdalo i nagrizlo tamnu metalnu kožu.

Do koljena je bio u pijesku. Leopold zatim progovori, još se lukavo smijuljeći (ponosio se, dakako, svojim nalazom):

— Reci nam nešto, robote.

Iz usta-prijemnika začuje se nekakav metalni zvuk, nekakvo škripanje — kao da se mijenjaju brzine, što li? — a zatim glas, čudne boje, ali se dobro čuo. Riječi su nam bile nerazumljive i kao da ih je izgovarao nekako patetično. Osjetih kako mi trnci prolaze leđima. Doba istraživanja svemira traje već tri stoljeća — a ljudske uši sada prvi put slušaju zvukove jezika koji nije imao nikakve veze sa Zemljom.

— Razumije li on što mu govorite? — upita Gerhardt.

— Mislim da ne razumije — odgovori Leopold. Bar još ne. No kad mu se izravno obratim, počne brbljati. Mislim da je nekakav... no, nekakav vodič po ruševinama, tako reći. Izradili su ga drevni stanovnici planeta da obavještava prolaznike. Jedino je on, čini se, nadživio i stanovnike i njihove spomenike.

Proučavao sam ga. Uistinu je izgledao vrlo star — i čvrst. Bio je tako masivan da je možda zbilja mogao nadživjeti svaki drugi trag civilizacije na ovom planetu. Prestao je govoriti i sad je samo gledao pred sebe. Iznenada se dostojanstveno okrene na svojoj osnovi, podigne ruke te njom obuhvati obližnji krajolik i ponovo poče govoriti.

Gotovo da sam iz njegovih usta začuo riječi:

— ... a ovdje se nalaze ruševine Partenona, glavnog atenskog hrama na Akropoli. Završen je 438. prije n. e., a djelomično je uništen u eksploziji 1687, kad su ga Turci upotrebljavali kao skladište za barut...

— Uistinu se čini kao da je bio nekakav vodič — potvrdi Webster. — Sasvim sam siguran da nam iznosi povijesne podatke, da nam priča sve o čudesnim spomenicima što su nekad stajali na ovom mjestu.

— Kad bismo samo mogli razumjeti što govori! — uzvikne Marshall.

— Možemo pokušati da nekako dešifriramo taj jezik — reče Leopold. — Svakako je veličanstven, zar ne? A...

Iznenada prasnuh u smijeh. Leopold, uvrijeđen, namrgodi se i upita me:

— Mogu li znati što je tako smiješno, doktore Andersone?

— Ozvmandias! — rekoh, kad sam se malo smirio. — Prirodno! Ozvmandias!

— Bojim se da ne...

— Slušajte ga — rekoh. — Kao da je izrađen i postavljen ovdje za one koji poslije dolaze, da bi nam opisao sjaj i slavu vrste koja je sagradila ove gradove. Samo, gradova više nema, a robot je još ovdje! Zar se ne čini da govori:

— *Pogledajte moja djela, vi moćnici, i izgubile svaku nadu!*

— *Ništa drugo ne ostaje* — nastavi Webster. — Vrlo prikladno. Graditelji i gradovi su nestali, ali jadni robot to ne zna i svejedno priča svoju priču. Treba da ga nazovemo Ozymandias! — (Aluzija na pjesmu *Ozymandias P. B. Shelleya,* o kolosu zakopanom u pustinjskom pijesku, metafori izgubljene moći — op. prev.)

— Što ćemo s njim učiniti? — reče Gerhardt.

— Kažete da ga niste mogli pomaknuti s mjesta — upita Webster Leopolda.

— Težak je dvjesta ili trista kilograma. Može se sam kretati, ali ja ga nisam mogao pomaknuti.

— Možda bismo ga nas petorica... — predloži Webster.

— Ne — reče Leopold. čudan mu se osmijeh pojavi na licu. — Ostavit ćemo ga ovdje.

— Što?

— Samo privremeno — doda. — Ostavit ćemo ga — kao neku vrst iznenađenja za Matterna. Otkrit ćemo mu ga posljednji dan, a dotad ćemo ga pustiti da vjeruje kako je ovaj planet uistinu nekoristan. Može nas gnjaviti koliko hoće — no kad dođe vrijeme polaska, pokazat ćemo našu nagradu.

— Mislite li da je pametno ostavljati ga ovdje? — upita Gerhardt.

— Nitko ga neće ukrasti — reče Marshall.

— A neće se niti rastopiti na kiši — doda Webster.

— Ali što ako nekamo odluta? — uporno je navaljivao Gerhardt. — On to može, zar ne?

— Sigurno. Ali, kamo bi otišao? Mislim da će ostati ovdje. Ako ode nekamo, pronaći ćemo ga radarom. A sada natrag u bazu; već je kasno — odgovori Leopold.

Popesmo se u svoje gusjeničare. Robot se, ponovo tih, do koljena u pijesku, ocrtavajući se na sve mračnijem nebu, okrene prema nama i podigne jednu svoju debelu ruku kao da nas pozdravlja.

— Pazite — opomene nas Leopold. — Ni riječi e tome Matternu!

*

Te su noći u bazi pukovnik Mattern i njegovih sedam pomoćnika

bili izuzetno zainteresirani za naše dnevne aktivnosti. Pokušavah su izazvati dojam kao da se iskreno zanimaju za naš rad, no bilo je potpune jasno da nas hoće pridobiti da priznamo ono što su oni bih predvidjeli — da nismo pronašli baš ništa. Takav su odgovor i dobili jer nam je Leopold zabranio da govorimo o Ozvmandiasu. Istina je da, osim robota, i nismo pronašli ništa drugo, a kad su to shvatih, mudro su se smijuljili, kao da su govorili: da ste nas odmah poslušali, bili bismo se vratili na Zemlju sedam dana ranije, bez ikakve štete.

Sljedećeg jutra, nakon doručka, Mattern je objavio da šalje svoju ekipu da traži fuzijske materije.

— Trebat će nam samo jedan gusjeničar — reče. — Vama ostaju dva. Slažete se, zar ne?

— Snaći ćemo se sa dva vozila — odgovori Leopold pomalo mrgodno. — Samo, držite se podalje od našeg teritorija.

— A koji je vaš teritorij?

Umjesto odgovora, Leopold jednostavno reče:

— Dovoljno smo istražili područje jugoistočno odavde i nismo pronašli ništa vrijedno pažnje. Nije važno ako vi svojim geološkim oruđem raskopate taj dio terena.

Mattern kimne, promatrajući znatiželjno Leopolda, kao da je to što smo očito prikrili područje istraživanja izazvalo sumnju. Pitao sam se je li mudro skrivati pronalazak od Matterna. No, Leopold želi nastaviti svoju malu igru, pomislih. A ako hoće spriječiti Matterna da vidi Ozvmandiasa, ne smije mu reći gdje ćemo raditi.

— Mislio sam da ste rekli kako je, s vašeg stajališta, ovaj planet nekoristan, pukovniče — napomenuh.

Mattern je buljio u mene.

— Siguran sam u to. No bilo bi vrlo glupo da ga ne pogledam, zar ne, kad se ionako ovdje zadržavamo.

Morao sam priznati da ima pravo.

— Očekujete li da ćete ipak nešto pronaći? On slegne ramenima.

— Siguran sam da nećemo pronaći fisijske materije. Mogu se kladiti da su se sve radioaktivne tvari na ovom planetu raspale odavno. No uvijek postoji mogućnost da pronađemo litij, znate.

— Ili čisti tricij — odvrati cinično Leopold. Mattern se samo nasmije, ali ne odgovori ništa.

*

Pola sata nakon toga krenuli smo prema sjeveru, prema mjestu gdje je stajao Ozvmandias. Gerhardt, Webster i ja vozili smo se zajedno u jednom gusjeničaru, a Leopold i Marshall krenuli su u drugom. U trećem su dvojica Matternorlh ljudi, s geološkom opremom, pošli na jugozapad, prema području što su ga jučer Marshall i Webster istraživali bez rezultata.

Ozymandias je bio ondje gdje smo ga ostavili. Sunce mu je odlazilo

s leđa i odbijalo se s njegovih rubova. Pitao sam se koliko je svitanja promatrao. Možda milijarde.

Parkirali smo gusjeničare blizu robota i prišli mu. Webster ga je snimao u jarkom jutarnjem svjetlu. Vjetar je zviždao sa sjevera podižući vrtloge pijeska.

— Ozymandias osta' ovdje — progovori robot dok smo se približavali.

Na engleskome.

Za tren nismo mogli shvatiti što se dogodilo, a zatim uslijedi scena s petoricom u totalu. Dok smo zbunjeno upadali jedan drugome u riječ, robot nastavi:

— Ozymandias dešifrirati jezik nekako. Čini se nekakav vodič.

— Ama — on ponavlja dijelove našeg jučerašnjeg razgovora — reče Marshall.

— Mislim da ne ponavlja — rekoh. — Riječi tvore smislene cjeline. On nam govori.

— Izradili drevni stanovnici da obavještava prolaznike — reče Ozymandias.

— Ozymandiase! — obrati mu se Leopold — govoriš li engleski?

Začuje se nekakvo škljocanje, a zatim robot odgovori:

— Ozymandias razumjeti. Nema dovoljno riječi. Govoriti dalje.

Nas petorica zadrhtasmo od uzbuđenja. Sada je bilo jasno što se dogodilo, ali gotovo da nismo mogli u to vjerovati. Ozymandias je strpljivo slušao sve što smo govorili prošle noći, a zatim, kad smo otišli, usmjerio je svoj milijuntogodišnji mozak na to kako da izvuče smisao iz naših glasova i u tome je nekako uspio. Sad je samo trebalo da ga hranimo riječima i da ga pustimo da asimilira novi vokabular. Bio je to drevni spomenik što hoda i govori!

Sati su protjecali tako brzo da to gotovo nismo ni opažali. Zatrpavali smo Ozymandiasa riječima što smo mogli brže, objašnjavajući ih kad je to bilo moguće da bismo mu pomogli da ih poveže s onima što su mu se već urezale u pamćenje.

Nakon nekog vremena već je mogao s nama prilično razgovarati. Izvukao je noge iz pijeska što ih je okivao vjekovima — i, izvršavajući zadatak za koji je bio izrađen prije bezbrojnih tisućljeća, povede nas na šetnju kroz civilizaciju što je nekoć ovdje postojala i stvorila ga.

Ozymandias je bio čudesna riznica arheoloških podataka. Mogli smo iz nje crpsti godinama.

Njegov su narod, rekao nam je, bili Tejkeni (ili je bar ta riječ tako zvučala) — živjeli su i razvijali se trista tisuća godina, a u sutonu svoje povijesti izgradili su njega, neuništivog vodiča kroz svoje neuništive gradove. No gradovi su se pretvorili u prašinu, a ostao je samo Ozymandias — čuvajući sjećanja na ono što je nekad postojalo.

... Ovo je bio grad Durab. Nekad je u njemu živjelo osam milijuna

stanovnika. Ovdje gdje ja stojim, stajao je Decamonov hram, visok više od pesto vaših metara. Gledao je na Ulicu vjetrova...

... Jedanaesta dinastija bila je začeta kad je na čelo Prezidija došao Chonnigar IV, u 1800. godini postojanja grada. Za vladanje te dinastije osvojeni su prvi put susjedni planeti...

— Đurabska biblioteka bila je ovdje. U njoj je bilo četrnaest milijuna svezaka. Danas nema ni jednoga. Dugo vremena pošto su moji graditelji otišli, čitao sam knjige iz te bibliteke i one su zabilježene u meni...

... Pošast je svakoga dana odnosila devet tisuća mrtvih, dulje od godinu dana, u to vrijeme...

I tako unedogled, divovski je dnevnik postajao sve iscrpniji, usporedo s našim primjedbama i riječima što smo ih dodavali njegovu vokabularu. Slijedili smo robota dok se kotrljao kroz pustinju, snimali svaku riječ, dok nam se razbor mutio od veličine našeg nalaza. U tom jednom jedinom robotu ležala je u cjelini kultura koja je živjela trista tisuća godina i čekala da netko uroni u nju! Mogli smo crpsti iz Ozymandiasa do kraja života i još ne bismo uspjeli isprazniti riznicu što je ležala u njegovu sveobuhvatnom umu.

Kad smo se napokon otrgnuli od Ozymandiasa i ostavili ga u pustinji, vratili smo se u bazu, do grla prepuni dojmova. Nikada u povijesti naše znanosti nismo naišli na takvo otkriće: potpuno svjedočanstvo kulture, pristupačno i prevedeno za nas.

Pristali smo da još jednom sakrijemo naš pronalazak od Matterna. No bilo nam je teško suspregnuti osjećaje, kao malim dječacima koji iznenada dobiju vrijednu igračku. Iako nismo rekli ništa određeno, Mattern je po našem uzbuđenju naslućivao da nismo imali potpuno bezuspješan dan, kao što smo tvrdili.

To, kao i činjenica da mu Leopold nije htio reći gdje smo točno radili toga dana, mora da je probudilo Matternove sumnje. Bilo kako bilo, noću, dok smo ležali u krevetima, čuo sam zvuk gusjeničara što odlaze u pustinju. A sljedećeg jutra, kad smo ušli u blagovaonicu na doručak, Mattern i njegovi ljudi, neobrijani i neuredni, okrenuše se prema nama sa čudnim prkosnim sjajem u očima.

— Dobro jutro — obrati nam se Mattern. — Čekamo vas već dosta vremena da se dignete iz kreveta.

— Nismo ustali kasnije nego obično, zar ne? — upita Leopold.

— Nikako: No moji ljudi i ja cijelu smo noć bili budni. Mi smo ... hm... obavljali neka arheološka istraživanja dok ste vi spavali. — Pukovnik se nagne naprijed, premećući prstima svoje zgužvane revere, i nastavi: — Doktore Leopolde, zašto ste se odlučili da od nas sakrijete da ste otkrili predmet od izuzetne strategijske važnosti?

— Kako to mislite? — upita Leopold, a glas mu zadrhta i izgubi uobičajeni autoritet.

— Mislim — odgovori tiho Mattern — na robota što ste ga prozvali Ozymandias. Ama recite, zašto ste odlučili da mi ništa o tome ne kažete?

— Svakako sam to htio učiniti prije našeg odlaska — reče Leopold.

Mattern slegne ramenima.

— Možda je tako. Prešutjeli ste svoj nalaz. No vaše vladanje prošle noći navelo nas je na to da istražimo područje — i kako su detektori otkrili nekakav metalni predmet tridesetak kilometara zapadno odavde, krenuli smo u tom pravcu. Ozymandias je bio prilično iznenađen kad je čuo da na planetu ima još Zemljana.

Nastupi mučna tišina. Zatim Leopold reče:

— Morat ću vas zamoliti da se ne petljate u naš posao s robotom, pukovniče Mattern. Ispričavam se što vam nisam ništa rekao o njemu. Nisam mislio da vas naš posao toliko zanima —ali sad inzistiram da se vi i vaši ljudi držite podalje od robota.

— Je li? — kratko odvrati Mattern. — A zašlo?

— Zato što je robot arheološka riznica, pukovniče. Ne mogu ulaziti u tumačenje njegove vrijednosti za nas. Vaši ljudi mogli bi s njim slučajno eksperimentirati i kratko spojiti njegove kanale za memoriju ili tako nešto. Stoga se moram pozvati na prava arheološkog dijela ekspedicije. Morat ću proglasiti Ozymandiasa našim isključivim područjem u koje vi nemate pravo pristupa.

Ton Matternova glasa iznenada postade ozbiljan.

— Žao mi je, doktore Leopolde. Ne možete se više pozvati na to pravo.

— Zašto ne?

— Zato što je Ozymandias dio našeg isključivog područja. A vi u nj nemate pravo pristupa, doktore.

Mislio sam da će Leopolda smjesta udariti kap. On se ukruti i problijedi, a zatim nespretno pode preke sobe prema Matternu. Prigušeno ga nešto upita, a da to nisam uspio čuti.

— Sigurnost, doktore — odgovori Mattern. — Ozymandias može poslužiti u vojne svrhe. Stoga smo ga donijeli na brod i smjestili ga u zapečaćeno spremište. Prema ovlaštenjima u ovakvim situacijama, proglašavam da je ova ekspedicija završena. Smjesta se s Ozymandiasom vraćamo na Zemlju.

Leopold izbulji oči. Pogleda u nas, tražeći podršku, ali mi smo šutjeli. Naposljetku, u nevjerici, progovori:

— On može... poslužiti u vojne svrhe?

— Svakako. On je skladište podataka o oružju starih Tejkena. Već smo od njega saznali neke pojedinosti u koje jedva da možemo vjerovati. Što mislite, zašto na ovom planetu uopće nema života, doktore Leopolde? Čak ni vlati trave? To ne može biti posljedica milijuna godina, ali može biti posljedica superoružja. Tejkeni su imali

to oružje. I ostale vrste. Oružja od kojih ćete se nakostriješiti. A Ozymandias zna svaku pojedinost o njima. Mislite li da možemo tratiti vrijeme dok se vi igrate s tim robotom, a on je krcat vojnim podacima pomoću kojih Naša hemisfera može poslati neosvojivom? Žao mi je, doktore. Vi ste pronašli Ozymandiasa, ali on pripada nama. I vodimo ga sa sobom na Zemlju.

Soba ponovo utihne. Leopold pogleda mene, pa Webstera, Marshalla i Gerhardta. Ništa nismo mogli reći.

Ovo je, zapravo, bila vojna ekspedicija. Dakako, među osobljem bilo je i nekoliko antropologa, ali u biti su bili važni Matternovi ljudi, a ne Leopoldovi. Nismo se otputili u svemir zapravo da proširimo obzore općeg znanja, već da pronađemo nove vrste oružja i nove izvore strategijskih sirovina, što bismo ih mogli upotrijebiti u borbi protiv Druge hemisfere.

I novo je oružje pronađeno. Novo oružje, o kojemu nismo ni sanjali, djelo znanosti koja je živjela trista tisuća godina. Sve je to pohranjeno u neuništivoj Ozymandiasovoj lubanji.

— Vrlo dobro, pukovniče. Ne mogu vas spriječiti u tome, čini se — progovori Leopold hrapavim glasom.

Okrene se i izađe, ne okusivši jelo, slomljen, utučen. Iznenada je naglo ostario. Osjetih mučninu.

Mattern je najprije tvrdio da od planeta nema nikakve koristi i da gubimo vrijeme zadržavajući se na njemu. Leopold se nije složio s tim i pokazalo se da je imao pravo. Pronašli smo predmet od neprocjenjive vrijednosti.

Pronašli smo stroj što neprestano može izbacivati nove strašne recepte smrti. U svojim smo rukama imali bit tejkenske znanosti — znanosti što je dostigla vrhunac u čudesnim vrstama oružja, oružja tako savršenog da su njim uspjeli uništiti sav život na svom planetu. A sad su ta oružja bila nama na raspolaganju. Mrtvi od vlastite ruke, Tejkeni su nam smišljeno ostavili smrt u nasljeđe.

Siv u licu, ustadoh od stola i odoh u svoju kabinu. Više nisam bio gladan.

— Krenut ćemo za jedan sat — progovori Mattern dok sam odlazio. — Spremite se.

Gotovo ga nisam čuo. Mislio sam o smrtonosnom teretu što smo ga nosili, o robotu što je tako željno bljuvao podatke iz svoje utrobe. Pitao sam se što će se dogoditi kad naši učenjaci na Zemlji počnu učiti od Ozymandiasa.

Sada smo mi posjedovali tejkenska djela. Sjetih se pjesnikovih riječi: »*Pogledajte moja djela, moćnici, i izgubite svaku nadu.*«

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Preludij u kući mrtvih

Roger Zelazny:

Prelude in the House of the Dead

Preveo Zoran Milović

Čovjek hoda kroz svoju Noć Tisućugodišnjice u Kući mrtvih. Kada bi mogao pogledati po golemoj prostoriji kroz koju prolazi, ništa ne bi mogao vidjeti. Suviše je mračno da bi oči služile nečemu.

U ovo mračno doba, jednostavno ćemo ga nazivati: »čovjek«.

Dva su razloga za to:

Prvo, on odgovara općem i općeprihvaćenom opisu nemodificiranog bića muškog spola, model ljudski — hoda uspravno, ima nasuprot postavljene palčeve i posjeduje ostale tipične karakteristike takvog očitovanja; i drugo, zato što mu je oduzeto njegovo ime.

Nema razloga da na ovom mjestu budemo određeniji.

U desnoj ruci, taj čovjek nosi palicu svoga Gospodara, i ona ga vodi kroz tamu. Trza ga, čas na jednu, čas na drugu stranu. Prži mu ruku, prste, njegov nasuprotno postavljeni palac, ako mu stopalo samo i za korak skrene s predodređene staze.

Kad čovjek dođe do određenog mjesta usred tame, on se uspinje sedam stepenica do kamenog postolja, i palicom triput udara po njemu.

Zatim nastaje svjetlost, nejasna i narančasta, nagurana po kutovima. Ona pokazuje rubove goleme, neispunjene prostorije.

On okreće palicu na suprotnu stranu i uvrće je u šupljinu u kamenu.

Da su ti uši u toj prostoriji, čuo bi zvuk kao da krilati insekti kruže oko tebe, odmičući se i vraćajući.

Pa ipak, samo ga čovjek čuje. U prostoriji je više od dvije tisuće drugih ljudi, no svi su oni mrtvi.

Oni izlaze iz prozirnih četverokuta što se sada pojavljuju u podu, podižu se, ne dišući, ne trepćući, i vodoravni počivaju na nevidljivim katafalcima, na visini od dvije stope, a njihove halje i kože svih su boja, a tijela svih doba. Sad, neki imaju krila a neki repove, neki imaju

rogove a neki duge kandže. Neki imaju sve ove stvari, a neki, pak, dijelove strojeva ugrađene u sebe, a neki ih nemaju. Mnogi drugi su kao sam čovjek, nemodificirani.

Čovjek na sebi ima žute hlače do koljena i košulju bez rukava iste boje. Njegov su pojas i plašt crni. On stoji pored blistave palice svoga Gospodara i promatra mrtve pod sobom.

— Ustajte! — poziva. — Svi!

I njegove riječi miješaju se sa zujanjem u zraku i ponavljaju se opet i opet i ponovo, ne kao jeka sve tiše, već postojano i stalno, sa snagom kakvog električnog alarmnog zvona.

Zrak je ispunjen i uskomešan. Čuje se stenjanje i škripa krhkih zglobova, zatim kretnje.

Sušteći, pucketajući, grebući, oni sjedaju, oni ustaju.

Tada prestaju zvuk i kretnje, a mrtvi, nalik na neupaljene svijeće, stoje pored svojih otvorenih grobova.

Čovjek silazi s postolja, jedan trenutak zastane, zatim kaže: »Slijedite me!« i vraća se putem kojim je došao, ostavljajući palicu svoga Gospodara da podrhtava u sivom zraku.

Hodajući, dolazi do žene koja je visoka, zlatna i samoubojica. Uporno joj zagleda u nevideće oči i kaže: »Znaš li me?«, a narančaste usne, i mrtve i suhe usne pokreću se i šapuću: »Ne«, ali on i dalje gleda i pita: »Jesi li me znala?«, i zrak huji zajedno s njegovim riječima, sve dok ona ponovo ne zaniječe, i on prolazi pokraj nje.

Ispituje još dvojicu: čovjeka drevnog po svojoj starosti, sa satom ugrađenim u članak lijeve ruke, i crnog patuljka s rogovima i kopitama i repom jarca. Ali obojica niječu i hvataju korak iza njega, i slijede ga na izlazu iz te goleme prostorije i ulaze u drugu, gdje još njih leži pod kamenom, ne čekajući da budu pozvani na njegovu Noć Tisućugodišnjice u Kući mrtvih.

*

Čovjek ih vodi. Vodi mrtve, koje je pozvao da se ponovo kreću, i oni ga slijede. Slijede ga kroz hodnike, galerije i dvorane, i uz široka, ravna stepeništa, i niz uska zavojita stepeništa, i oni napokon ulaze u veliku Dvoranu Kuće mrtvih, gdje dvoruje njegov Gospodar.

On sjedi na crnom tronu od izglačanog kamena, a njemu s lijeve i desne strane nalaze se metalne posude za vatru. Na svakom od dvije stotina stupova koji uokviravaju Gospodarevu visoku Dvoranu sja i treperi po jedna baklja, a njezin, varnicama posut dim, uvija se i u oblacima diže prema gore, postajući na kraju dio sivog oblaka što struji i sasvim prekriva strop.

Ne pokreće se, već samo promatra čovjeka koji mu prilazi preko Dvorane, dok pet tisuća mrtvih hoda iza njega, i dok mu prilazi sve bliže, njegove oči gledaju čovjeka crvenim sjajem.

Čovjek mu ničice pada pred noge, i ne pomiče se sve dok ne biva

oslovljen:

— Možeš me pozdraviti i ustati — čuju se riječi, a svaka je oštar; grlen ubod sred Čujnog izdisaja.

— Slava Anubisu, Gospodaru Kuće mrtvih! — kaže čovjek i ustaje.

Anubis lagano obara svoju crnu njušku, a očnjaci mu se bijele. Crvena munja, njegov, jezik, srnu naprijed, te se ponovo vrati u usta. Zatim ustaje, i sjenke mu klize niz golo, ljudski oblikovano tijelo.

Podiže svoju lijevu ruku i zujavi zvuk stiže u Dvoranu kroz treperavu svjetlost i dim prenoseći njegove riječi:

— Vi, koji ste mrtvi — govori — večeras, vi ćete se zabavljati za moje zadovoljstvo. Hrana i vino prolazit će kroz vaše mrtve usne, pa ipak njihova okusa osjetiti nećete. Vaši mrtvi želuci držat će je u sebi, dok će vam mrtva stopala slijediti korake igre. Vaša će mrtva usta govoriti riječi koje za vas neće imati značenja, i grlit ćete jedni druge bez zadovoljstva. Pjevat ćete za mene, ako ja to budem želio. Leći ćete ponovo, kad ja to budem odlučio.

Podiže svoju desnu ruku.

— Neka pijanka počne — govori, i udara dlanom o dlan. Tad između stupova kliznuše stolovi, ispunjeni hranom i pićem, a u zraku se začu glazba.

Mrtvi se pokrenu da izvrše njegovu naredbu.

— Možeš im se pridružiti — kaže Anubis čovjeku, i ponovo sjeda na svoj tron.

Čovjek prilazi najbližem stolu, jede malo, ispija čašu vina. Mrtvi plešu oko njega, ali on ne pleše s njima. Oni proizvode zvuke koji predstavljaju riječi bez značenja, i on ih ne sluša. Ulijeva drugu čašu vina i, dok je ispija, oči Anubisove miruju na njemu. Ulijeva treću čašu i drži je u rukama, ispija gutljaj i zagleda se u nju.

Koliko je vremena prošlo, ne može reći, kad Anubis kaže.

— Slugo! — On ustaje, okreće se. — Priđi! — kaže Anubis, i ovaj čini tako.

— Možeš ustati. Ti znaš koja je noćas noć?

— Znam. Gospodaru. Ovo je Noć Tisućugodišnjice.

— Ovo je tvoja Noć Tisućugodišnjice. Ove noći slavimo. Služio si me u Kući mrtvih punu tisuću godina. Jesi li zadovoljan time?

— Jesam, Gospodaru.

— Sjećaš li se mog obećanja?

— Sjećam se. Rekao si da ćeš mi, budem li ti vjerno služio tisuću godina, vratiti moje ime. Rekao si da ćeš mi reći tko sam bio u Središnjim svjetovima života.

— Oprosti, ali nisam.

— Ti. . .?

— Rekao sam ti da ću ti dati jedno ime, što je sasvim druga stvar.

— Ali, mislio sam...

— Ne zanima me što si mislio. Želiš li jedno ime?

— Želiš, Gospodaru ...

— ... Ali bilo bi ti draže tvoje staro ime? Da li je to ono što mi pokušavaš reći?

— Jest. .

— Misliš li ti da bi se itko mogao sjećati imena nakon deset stoljeća? Vjeruješ li da si u Središnjim svjetovima bio toliko važan da bi netko morao zabilježiti tvoje ime, da bi ono ikome išta značilo?

— Ne znam.

— Ali želiš ga natragf

— Ako mogu da ga dobijem, Gospodaru.

— Zašto? Zašto ga želiš?

— Zato što se ničega ne sjećam o Svjetovima života. Želio bih znati tko sam bio dok sam tamo prebivao.

— Zašto?

— Ne mogu ti odgovoriti, zato što ne znam.

— Od svih mrtvih — kaže Anubis — znaš da sam samo tebi vratio punu svijest, kako bi me služio ovdje. Smatraš li da to možda znači kako u vezi s tobom postoji nešto osobito?

— Često sam razmišljao o tome zbog čega si učinio onako kako si učinio.

— Onda mi dopusti da te umirim, čovječe: ti si ništa. Ti si bio ništa. Tebe se ne sjećaju. Tvoje smrtno ime ne znači ništa.

Čovjek obara oči.

— Sumnjaš li u ono što ja govorim?

— Ne sumnjam, Gospodaru...

— Zašto?

— Zato što ti ne lažeš.

— Onda ću ti to i pokazati. Oduzeo sam ti sjećanja na život samo zbog toga što bi ti ona među mrtvima samo zadavala bol. Ali sada ću ti pokazati koliko si beznačajan. U ovoj prostoriji ima više od pet tisuća mrtvih, iz raznih doba i iz raznih mjesta.

Anubis ustaje i glas mu dopire do svake pojave u Dvorani:

— Poslušajte me, crvi! Okrenite svoje oči prema ovome čovjeku koji stoji pred mojim tronom! Okreni se prema njima, čovječe!

Čovjek se okrene.

— Čovječe, znaj da danas ne nosiš tijelo u kome si spavao prošle noći. Sada si onakav kakav si bio prije tisuću godina, kad si došao u Kuću mrtvih... Mrtvi moji, ima li među vama netko tko može pogledati ovog čovjeka i reći da ga zna?

Zlatna djevojka istupi naprijed.

— Ja znam tog čovjeka — odgovori ona kroz narančaste usne. — Znam ga jer mi se obratio u onoj drugoj dvorani.

— To znam — kaže Anubis. — Ali, tko je on?

— On je onaj koji mi se obratio.

— To nije odgovor. Idi i pari se s grimiznim gušterom, onim tamo. A što je s tobom, starče?

— I meni se obratio.

— To znam. Možeš li reći njegovo ime?

— Ne mogu.

— Tada idi i pleši na onom stolu i lijevaj vino sebi na glavu Što je s tobom, crni čovječe?

— Ovaj je čovjek razgovarao i sa mnom.

— Znaš li mu ime?

— Nisam ga znao kad me upitao...

— Onda gori! — uzvikuje Anubis, i sa stropa se ruši oganj, i paluca iz kamenih zidova i spaljuje crnog čovjeka u pepeo, koji se, zatim, u sporim vrtlozima uvija podom, prolazeći između gležanja zaustavljenih plesača, i na kraju se raspada u konačnu prašinu.

— Vidiš? govori Anubis. — Nema nikoga tko bi te mogao nazvati imenom koje si nekada imao.

— Vidim — odgovara čovjek — ali ovaj posljednji mogao je još nešto dodati...

— Uzalud. Tebe nitko ne zna i nitko te ne želi, osim mene. A i to zato što si prilično vješt u raznim umjetnostima balzamiranja i s vremena na vrijeme sročiš pametan epitaf.

— Hvala ti, Gospodaru.

— Kakvo bi ti dobro tvoje ime i sjećanje mogli donijeti ovdje?

— Nikakvo, pretpostavljam.

— Pa ipak ti želiš ime, i ja ću ti jedno dati. Izvadi svoj bodež.

Čovjek izvuče oštricu, koja mu visi s njegove lijeve strane.

— A sada odsijeci palac.

— Koji palac, Gospodaru?

— Može onaj lijevi.

Čovjek grize svoju donju usnu i steže oči, dok vuče sječivo po zglobu svog lijevog palca. Krv pada na tlo, teče uz sječivo noža i kaplje s njegova vrha. Čovjek pada na koljena i nastavlja sjeći, dok mu niz obraze teku suze, padajući na pod i miješajući se s krvlju. Dah mu dolazi u dahtajima i otima mu se jedan jedini jecaj.

— Učinjeno je — govori. — Evo! — Ispušta sječivo i nudi Anubisu palac.

— Meni to ne treba! Baci ga u plamen!

Desnom rukom čovjek baca palac u posudu za žar. On cvrči, pišti, razbukta se.

— Sada skupi svoju lijevu ruku i njome pokupi krv — kaže Anubis.

Čovjek to čini.

— A sada je podigni iznad glave i pusti da krv kapije po tebi.

Čovjek podiže ruku i kapi krvi padaju mu na čelo.

— Sada ponavljaj za mnom: Dobivam ime Wakim, iz Kuće mrtvih ..

— Dobivam ime Wakim, iz Kuće mrtvih . . .

— Čujte me sada, o, vi mrtvi: proglašavam ovog čovjeka Wakimom. Ponovite njegovo ime!

— Wakim — dolazi riječ kroz mrtve usne.

— Neka bude tako! Imenovan si sada, Wakime — kaže on. — Priliči ti, prema tome, da se u imenu osjetiš rođenim, i da time budeš promijenjen, o, moj imenovani!

Anubis diže obje ruke iznad glave, a zatim ih spušta niz tijelo.

— Nastavite ples! —naređuju mrtvima. Oni se ponovo kreću u ritmu glazbe.

U dvoranu ulazi stroj za sječenje tijela i stroj za protetsku zamjenu.

Wakim ne gleda u njih, već u stranu, no oni mu prilaze i zaustavljaju se.

Prvi stroj izbacuje hvataljke za vezivanje i čvrsto ga drži.

— Ljudske su ruke slabe — kaže Anubis. — Neka ove ruke budu zamijenjene.

Čovjek vršiti, dok sječiva tiho zuje. Onda gubi svijest. Mrtvi nastavljaju svoj ples.

Kada se Wakim budi, dvije srebrne ruke bez šavova vise mu uz tijelo, hladne i neosjetljive. Isprobava i savija prste.

— A noge su ljudske spore i podložne umaranju. Neka ove, koje sada ima, zamijeni metal koji nije nikad umoran.

Kada se Wakim po drugi put budi, stoji na srebrnim stupovima. Pomiče nožne prste.

Anubisov jezik paluca, izlijeće iz usta.

— Stavi svoju desnu ruku u vatru — kaže — i drži je dok ne pobijeli.

Glazba pada oko njega, a plamenovi mu miluju ruku sve dok ona ne dostigne crvenilo vatre.

Mrtvi govore svoje mrtve govore i piju vino koje ne mogu okusiti. Grle jedni druge, bez zadovoljstva.

Ruka postaje bijela

— A sada — kaže Anubis — desnom šakom stegni i spali svoju muškost.

Wakim oblizuje usne.

— Gospodaru... — kaže.

— Učini to!

On čini to, i pada u nesvijest prije nego je završio.

Kada se ponovo probudi i pogleda svoje tijelo, vidi da je sav od blistavog srebra, bespolan i snažan. Kada dodiruje svoje čelo, začuje se zvuk udarca metala o metal.

— Kako se osjećaš, Wakime? — pita Anubis.

— Ne znam — on odgovara, a glas mu je čudan i hrapav. Anubis se pokrene, i najbliža strana stroja za sječenje postaje reflektirajuća površina.

— Pogledaj se.

Wakim se zagleda u sjajno jaje koje predstavlja njegovu glavu, u žute leće — njegove oči, u blještavu bačvu — njegove grudi.

— Ljudi mogu početi i završiti na mnogo načina — kaže Anubis. — Neki mogu početi kao strojevi, polako zadobivajući svoju ljudskost. Drugi mogu završiti kao strojevi, gubeći svoju ljudskost u toku Života, dio po dio. Ono što je izgubljeno uvijek se ponovo može steći. Ono što se stekne, uvijek može biti izgubljeno. Što si ti, Wakime, čovjek ili stroj?

— Ne znam.

— Onda mi dopusti da te još više zbunim.

Anubis se pokrene, i Wakimove ruke i noge oslobađaju se, padaju. Njegov metalni torzo pada sa zveketom na kamen, kotrlja se, na kraju ostaje ležati u podnožju trona.

— Sada ti nedostaje pokretljivost — govori Anubis. Pruža nogu prema naprijed i dodiruje sićušan prekidač na stražnjoj strani Wakimove glave.

— Sada ti nedostaju sva čula izuzev sluha.

— Da — odgovara Wakim.

— Sada te vezuju na spoj. Ne osjećaš ništa, no tvoja je glava otvorena i ti ćeš upravo postati dio stroja koji nadgleda i održava cio ovaj svijet. A sada... vidi sve!

— Vidim — odgovara Wakim, postajući svjestan svake pro-storije, svakog hodnika, dvorane i sobe u tom mrtvom, nikada živom svijetu, koji nikada nije ni bio svijet, u tom svijetu načinjenom, ne ro-đenom iz stopljene zvjedane materije i vatri stvaranja, već iskova-nom i spojenom, zakucanom i zavarenom, izoliranom i ukrašenom, ne u mora i kopna i zrak i život, već u ulja i metale i kamen i zidove energije, sve zajedno obješeno u ledenom ništavilu gdje ne sija sunce, i svjestan je udaljenosti, napona, težine, materijala, pritisaka i tajnih brojeva mrtvih. Nije svjestan svoga tijela, mehaničkog i isključenog. On zna samo za valove pokreta održavanja što plove kroz Kuću mrtvih. On plovi zajedno s njima i spoznaje bezbojne boje kvantitativne percepcije. Tada Anubis ponovo progovori:

— Ti sada znaš svaku sjenku u Kući mrtvih. Pogledao si kroz sve skrivene oči.

— Jesam.

— Pogledaj sada što leži s one strane.

Tamo su zvijezde, zvijezde, razbacane zvijezde, i samo je tama između njih. One se talasaju, savijaju i napinju, i jure prema njemu,

jure pored njega. Njihove su oči blistave i čiste poput očiju anđela, i one prolaze blizu i daleko, kroz vječnost u kojoj kao da se pomiče. No postoji osjećaj stvarnog kretanja, već samo osjećaj promjene polja. Jedno veliko plavo sunce, nalik na Tophetov kovčeg, kao da je na trenutak zalebdjelo pored njega, a onda je opet došla tama, tama svuda oko njega, i mnoštvo malih svjetala koja su prolazila u daljini.

I staže napokon do nekog svijeta koji nije neki svijet, svijeta žutog i ažurno plavog, i zelenog, zelenog, zelenog. Zelena korona obješena je nad njim, trostruko veća od njegova promjera, i on kao da pulsira u ugodnom ritmu.

— Pogledaj Kuću života — odnekuda govori Anubis. I on gleda. Topla je i svijetla i živa je. Ima osjećaj života.

— Oziris vlada Kućom života — govori Anubis.

I on gleda veliku ptičju glavu na ljudskim ramenima, jasne, svijetle i žute oči žive, žive, i to biće stoji pred njim, na beskrajnoj ravnici živog zelenila, položenoj prema njegovu pogledu na svijet, i u svojoj jednoj ruci drži Palicu života, a Knjigu života u drugoj. Ono kao da je izvor te zračeće topline.

Wakim zatim ponovo čuje Anubisov glas:

— Kuća života i Kuća smrti sadrže Središnje svjetove.

A onda padanje, osjećaj kruženja, i Wakim ponovo gleda zvijezde, ali zvijezde razdvojene jedne od drugih, držane tako vezama sila, vidljivih sila, pa nevidljivih, zatim ponovo vidljivih, blijedeće, dolazeće, odlazeće, bijele, svijetle linije, fluktuirajuće.

— Sada gledaš Središnje svjetove života — govori mu Anubis

I deseci svjetova kotrljaju se pred njim. nalik na kugle egzotičnog mramora, punktiranog, izmjerenog, poliranog, užarenog do bjelila.

— Obuhvaćeni — kaže Anubis. — Oni su obuhvaćeni poljem koje pravi luk između jedina dva bitna pola.

— Polovi? — kaže metalna glava koja je Wakim.

— Kuća života i Kuća smrti. Središnji svjetovi doista se kreću oko svojih sunaca, a svi zajedno slijede staze života i Smrti.

— Ne razumijem — govori Wakim.

— Naravno da ne razumiješ. Što je, u isto vrijeme, i najveći blagoslov i najveće prokletstvo u univerzumu?

— Ne znam.

— Život — kaže Anubis. — Ili smrt.

— Ne razumijem — kaže Wakim. — Upotrijebio si superlativ. Tražio si jedan odgovor. Pa ipak si imenovao dvije stvari.

— Jesam li? — pita Anubis. — Doista? Samo zato jer sam upotrijebio dvije riječi, znači li to da sam imenovao dvije različite i odovojene stvari? Zar jedna stvar ne može imati više od jednog imena? Uzmi sebe kao primjer. Tko si ti?

— Ne znam.

— To bi, onda, mogao biti početak mudrosti. Ti bi lako mogao biti stroj koji sam odabrao da ga na neko vrijeme utjelovim kao čovjeka, a sada sam ga vratio u njegov metalni oklop, isto kao što bi mogao biti i čovjek kojega sam odabrae da ga inkarniram kao stroj.

— Pa kakva je onda razlika?

— Nikakva. Apsolutno nikakva. Ali ti ionako ne možeš opaziti razliku. Ti se ne možeš sjećati. Reci mi, jesi li ti žtv?

— Jesam.

— Zašto misliš da si živ?

— Mislim, čujem tvoj glas. Imam uspomene. U stanju sam govoriti.

— Koja od tih osobina predstavlja život? Sjeti se da ne dišeš, da je tvoj živčani sistem samo jedno mnoštvo metalnih, vlakana i da sam ti spalio srce. Sjeti se, također, da posjedujem strojeve koji bolje misle od tebe, bolje se sjećaju, bolje govore. Što ti onda ostaje kao izgovor sa tvrdnju da si živ ? Kažeš da čuješ moj glas, a »čuti« je subjektivan fenomen. Vrlo dobro. Isključit ću i tvoj sluh. Pažljivo promatraj da li ćeš prestati postojati.

... Jedna snježna pahulja lebdeći pada u zdenac, zdenac bez voda, bez zidova, bez dna, bez vrha. A sada prestani misliti na pahulju i koncentriraj se na padanje..

Nakon trenutka bezvremenskog vremena, Anubisov se glas ponovo vraća:

— Znaš li razliku između života i smrti?

— »Ja« sam život — kaže Wakim. — Što god dodao ili oduzeo, ako »ja« ostane, to je život.

— Spavaj — kaže Anubis, i nema više ničega što bi ga moglo čuti, tamo, u Kući mrtvih.

*

Kada se probudi, otkrio je da je postavljen na jedan stol, i u blizini trona, i da ponovo može vidjeti, gleda ples mrtvih i čuje glazbu po kojoj se kreću.

— Jesi li bio mrtav? — pita Anubis.

— Nisam — kaže Wakim. — Spavao sam.

— U čemu je razlika?

— »Ja« je još bilo ovdje, premda to nisam znao.

Anubis se smije.

— A da te nikada nisam probudio?

— To bi, pretpostavljam, bila smrt.

— Smrt? Da nisam odlučio da upotrijebim svoju moć da te probudim? Čak i ako bi ta moć vječno bila prisutna, i »ti«, moguć i dostupan, kroz istu tu vječnost?

— Da to nisi učinio, da sam zauvijek ostao samo moguć, sada bi to bila smrt.

— Trenutak ranije rekao si da su san i smrt dvije različite stvari.

Da li vremenski period uključen u sve to čini neku izliku?

— Ne čini — kaže Wakim — to je pitanje postojanja. Nakon sna dolazi budno stanje, a život je još tu. Kada postojim, znam to. Kada ne postojim, tada ne znam,ništa.

— Život je, znači, ništa?

— Nije.

— Znači, život je postojanje? Kao ovi mrtvaci?

— Nije — kaže Wakim. — To je spoznaja da postojiš, bar neko vrijeme.

— A čega je to proces?

— »Ja« — kaže Wakim.

— A što je to »ja«? Tko si ti?

— Ja sam Wakim.

— Tek nedavno dao sam ti ime! Što si ti bio prije toga?

— Ne Wakim.

— Mrtav?

— Ne! Živ! — viče Wakim.

— Ne diži glas unutar mojih zidova — govori Anubis. — Ti ne znaš ni što si ni tko si, ti ne znaš razliku između postojanja i nepostojanja, a ipak se usuđuješ raspravljati sa mnom o pitanju života i smrti! A sada te neću pitati, sada ću ti reći. Reći ću ti o životu i o smrti.

— Ima previše života i nema dovoljno života — počinje on — a isto vrijedi i za smrt. Nećemo sada o paradoksima.

— Kuća života toliko je daleko odavde, da zraka svjetlosti što je krenula s nje onoga dana kada si ti ušao u ovo carstvo, nije još prešla neki značajniji djelić udaljenosti koja nas razdvaja. Između nas leže Središnji svjetovi. Oni se kreću u skladu s plimama Života i Smrti, plimama koje teku između Moje kuće i Kuće Ozirisove. Kada kažem »teku«, ne mislim time da se kreću poput one bijedne zrake svjetlosti, pužući. One se, prije, kreću nalik na valove na oceanu koji ima samo dvije obale. Valove možemo podizati gdje god to poželimo, a da ne poremetimo čitavo more. Što su ti valovi, i što oni čine?

— Neki svjetovi posjeduju previše života — kaže on. — Života koji vrvi, koji uzima maha, života koji se oplođuje, koji guši samoga sebe; svjetovi odviše milostivi, odviše puni znanosti koje ljude održavaju na životu, svjetovi koji će sami sebe potopiti u vlastitom sjemenu, svjetovi koji će sva svoja kopna ispuniti gomilama žena velikih trbuha... i tako potonuti u smrt, pod težinom vlastite plodnosti. Zatim, postoje svjetovi koji su pusti, jalovi i ledeni, svjetovi koji život melju poput žita. Čak i uz modificiranje tijela, čak i uz pomoć strojeva koji imjenjaju svjetove, šest inteligentnih vrsta može naseliti svega nekoliko stotina svjetova. Na najgorima od njih, život je veoma potreban. Na najboljima, on može biti blagoslov smrti. Kada kažem da je na određenim mjestima život potreban ili da nije potreban, tada,

naravno, također kažem i to da je smrt potrebna ili nije potrebna. Ne govorim o dvije različite stvari već o istoj stvari. Oziris i ja smo knjigovođe. Mi zadužujemo i mi razdužujemo. Mi podižemo valove, ili uzrokujemo da ponovo potonu u ocean. Može li se na život osloniti u tome da će on ograničiti samoga sebe? Ne. To je ona bezumna žudnja dvoje da postanu vječnost. Može li se na smrt osloniti u tome da će ona ograničiti samu sebe? Nikada. To je onaj, isto iako bezuman napor ništice da obuhvati vječnost.

— Ali, mora postojati kontrola života i kontrola smrti — nastavlja on — inače bi se plodonosni svjetovi uzdizali i padali, uzdizali i padali, kružeći između imperije i anarhije, a da bi se survali u konačnu propast. A pusti bi svjetovi bili obuhvaćeni ništicom. Život se ne može zadržati u granicama koje mu je postavila statistika kao orijentaciju. Zbog toga, život mora biti zadržavan, i to se čini. Oziris i ja držimo Središnje svjetove. Oni leže nadohvat naših polja za kontrolu, i mi ih isključujemo, mi ih uključujemo kako hoćemo Razumiješ li sada. Wakime? Počinješ li shvaćati?

— Ti ograničavaš život? Ti uzrokuješ smrt?

— U stanju smo uzrokovati sterilitet kod bilo koje, ili kod svih šest vrsta, na bilo kojem svijetu koji odaberemo, za razdoblje koje smatramo da je potrebno. To se može učiniti potpuno, ili samo djelomično. Također, u stanju smo manipulirati dužinama života, desetkovati populacije.

— Kako?

— Vatra. Glad. Kuga. Rat.

— A što je s onim sterilnim svjetovima, s onim usahlim svjetovima? Što je s njima?

— Mogu se osigurati ubrzana rađanja, a ne miješamo se ni u dužine života. Novi mrtvi šalju se u Kuću života, a ne ovamo. Tamo bivaju popravljeni, ili se njihovi dijelovi koriste u stvaranju novih pojedinaca, koji mogu, ali i ne moraju u sebi nositi ljudski duh.

— A što je s ostalim mrtvima?

— Kuća mrtvih je grobnica svih šest vrsta. Na Središnjim svjetovima nema zakonitih groblja. Bilo je vremena kada je Kuća života od nas tražila nosioce i dijelove. U drugim prilikama, oni su nama prebacivali svoje viškove.

— Teško je to razumjeti. Izgleda tako brutalno, tako grubo...

— To je život i to je smrt. To je najveći blagoslov i najveće prokletstvo u univerzumu. Ti to ne moraš shvatiti, Wakime. Tvoje shvaćanje ili tvoje nerazumijevanje toga, tvoje odobravanje ili tvoje neodobravanje ni na koji način neće izmijeniti njegovo funkcioniranje.

— A kako je došlo do toga da ti, Anubise, i Oziris, da to kontrolirate vi?

— Postoje neke stvari koje bi trebalo da ostanu izvan tvoga znanja.

— A kako Središnji svjetovi prihvaćaju vašu kontrolu?

— Oni žive s njom, i oni umiru s njom. To je iznad njihovih prigovora, jer to je potrebno za nastavak njihova postojanja. To je postao prirodni zakon i apsolutno je nepristran; s jednakom snagom primjenjuje se na sve koji su pod njegovom vlašću.

— Postoje li neki koji nisu pod tom vlašću?

— O tome ćeš saznati više kada budem spreman da ti kažem, a to nije sada. Napravio sam te strojem, Wakime. Sada ću te napraviti čovjekom. Tko može reći kako si počeo, i gdje si počeo? Kada bih izbrisao tvoje pamćenje do ovoga trenutka, i kada bih ti ponovo dao tijelo, ti bi se sjećao da si započeo kao metal.

— Hoćeš li to učiniti?

— Ne. Želim da budeš opremljen svim ovim sjećanjima, koja sada posjeduješ, kada, i ako ti dam tvoje novo zaduženje.

Tada Anubis diže ruke i udara jednu o drugu.

Stroj uklanja Wakima s postolja i, dok ga spušta, isključuje mu čula. Glazba pulsira i pada oko plesača, dvjesta baklji na stupovima sja, poput besmrtnih misli, Anubis gleda pocrnjelo mjesto na podu velike Dvorane, a iznad, nebo dima kreće se svojim vlastitim ritmovima.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Sudbina Miltona Gomratha

Alexei Panshin:

The Destiny of Milton Gomrath

Preveo Bruno Ogorelec

Milton Gomrath provodio je svoje dane u snovima o boljem životu. Na javi ih je provodio kao smetlar. Istresao bi kantu otpadaka u stražnji dio kamiona gradske »Čistoće« i zatim se prepustio maštanju, dok je stroj radio klomp, gmč, grnč. Mrzio je i kamion i svoju bezličnu malu sobu i beskonačnu serijsku procesiju sivih dana. Snovi su mu bili zbir svega što mu je u životu moglo biti a nije. A kako mu toliko toga u životu nije bilo, snovi mu bijahu predivni.

Miltonov najdraži san uskraćen je nama koji znamo tko su nam roditelji. Njega su bili pronašli u neobično izrađenoj pletenoj košari na stepenicama sirotišta. To mu je kao dječaku ostavljalo slobodu da zamišlja beskrajan izbor veličanstvenih životnih sudbina što bi se mogle ispuniti pojavljivanjem majke, ujaka, ili kojeg drugog rođaka koji bi došao da ga proglasi svojim i odvede u zemlju vječnog lipnja gdje po pravdi i pripada. Odrastao je, uspio maturirati na srednjoj školi ljubaznošeu školskog odbora koji je držao da bi svatko trebao završiti srednju školu bez obzira na kvalifikacije, a zatim stupio u gradsku službu, sve se vrijeme oslanjajući na taj isti, sjajno polirani san.

I kad je jednog dana stajao kraj smetlarskog kamiona, neki mršavi i naizgled prezaposleni čovjek u jednostavnom crnom odijelu materijalizirao se pred njim. Nije bilo nikakvog treska, šištanja ili pucketanja — bila je to vrlo poslovna materijalizacija.

— Milton Gomrath? — upitao je, a Milton kimnu. — Ja sam terenski agent Centra za vjerojatnost. Mogu li razgovarati s vama?

Milton ponovo kimnu. Čovjek nije baš bio majka ili ujak koje je on zamišljao, no očito je napamet znao tekst što ga je Milton svakodnevno mrmljao otkad je znao za sebe.

— Ovdje sam da ispravim jednu grešku u građi vjerojatnosti — reče čovjek. — Vi ste kao dijete bili nehotice izbačeni iz vaše vlastite

dimenzije i ubačeni u ovu, što je bilo uzrok ozbiljnom naprezanju u Pravom stanju stvari. Ne mogu vas prisiliti da me pratite, no ako želite, mogu vas vratiti na vaše Pravo mjesto.

— Dobro, a kakav je to svijet? — upita Milton. — Je li kao ovaj? — pokaza rukom na ulicu oko njih i na kamion.

— O, ne, ni najmanje — reče čovjek. — Svijet je to magije, zmajeva, vitezova, dvoraca i tome slično. No neće vam biti teško da se naviknete. U prvom redu to je mjesto koje vam po pravdi i pripada, pa ćete za njega biti i mentalno ugođeni. A zatim, da vam olakšam stvari, već sam predvidio osobu koja će vam pokazati vaše mjesto i sve objasniti.

— Pristajem — reče Milton.

Svijet mu se zacrnio pred očima onog trenutka kad je izustio te riječi, a kad je opet progledao, obojica su stajali u dvorištu velikog kamenog dvorca. S jedne strane su im bile sive kamene zgrade, a s druge vrt ruža s crvenim, bijelim i žutim cvjetovima. Pred njima je stajao sredovječan čovjek i promatrao ih.

— Evo nas — reče čovjek u crnom. — Evane, ovo je čovjek za kojeg si zadužen. Miltone Gomrathu, ovo je Evan Asperito. On će vam kazati sve što treba da znate, — Zatim ih pozdravi obojicu. Centar za vjerojatnost zahvaljuje vam najsrdačnije. Učinili ste mu veliku uslugu. Postavili ste stvari na pravo mjesto — a zatim nestane. Evan, čovjek s bradom, reče:

— Slijedi me — i okrenu se. Ušao je u najbližu zgradu. Bila je to staja puna konja.

Pokazao je na hrpu slame u jednom kutu.

— Ovdje možeš spavati. — Zatim pokaže na gomilu stajskog gnoja. Vile s dugačkom drškom bile su zabodene u hrpu, a kraj nje su čekala kolica. — Natovari taj gnoj na kolica i rasprostri ga među ružine grmove u vrtu. Kad to završiš, javi mi se ja ću ti naći nekakav drugi posao. — Potapšao je Miltona po ramenu: — Znam da će ti na početku biti teško, ali ako ti bilo što nije jasno, samo ti mene pitaj.

Povratak

Walter M. Miller jr.:

The Hoofer

Preveo Božidar Stančić

Svi su zapazili da je čovjek došao iz svemira jer je imao bjelkaste tragove što ih ostavljaju zaštitne naočale na licu opaljenom od sunca. Zato su ga ljudi i podnosili i pomagali mu, čak su bili i popustljivi prema njemu kad je posrnuo i pao između sjedala autobusa zadirkujući neku mladu ženu, pokušavajući je nagovoriti laskanjem da sjedne kraj njega da bi malo porazgovorili. Kad je pao, odlučio je da na podu i zaspi. Dva muškarca odvukla su ga u dno autobusa i sakrili bocu džina. Došljak nije vidio Zemlju devet mjeseci, a sudi li se po kori na kapcima, nije ju baš dobro mogao vidjeti ni sada, čak i da nije bio pijan. Opekline od jarkog sunca, gubitak ravnoteže zbog povratka na Zemljinu silu teže i agorafobija, opravdalo je mnogo toga u čovjeka koji se vratio iz Velikog bezdana. Pa tko bi tome čovjeku mogao zamjeriti što se vladao čudno?

Nakon nekoliko minuta ponovo je došao među sjedala i uputio se teturavo prema mladoj ženi.

— Howgh! Ja Veliki poglavica Slomljeno Krilo! — obratio joj se. — Ti htjeti boriti se indijanski?

Mlada žena, sjedeći nervozno na svome sjedalu, i uznemireno promatrajući došljaka, blijedo se nasmiješi i odmahne glavom.

— Golubica je razborita, ha?— šapnuo je on nježno i sjeo kraj nje.

Dva su se muškarca digla i jedan ga uhvati za rame.

— Hajde, Slomljeno Krilo, idemo spavati.

— Ja sam Hogez, veliki Hogey Parker. Šalio sam se kad sam rekao da sam Indijanac.

— Dobra, hajde da popijemo čašicu. — Odveli su ga duž sjedala.

— Moja je majka bila napol Indijanka, shvaćate? — rekao je Hogey, — zato sam to rekao. Hoćete li čuti indijanski krik? Pravi!

— Ostavimo to.

No on se nije osvrtao na to već je stavio dlanove oko usta i dao

prisutnima dokaz svoga porijekla tako da su se gotovo sledili i uvukli u sebe. Vozač je zaustavio autobus i upozorio strogo Hogeza da prestane s tim predstavama. Pokazavši mu zvijezdu pomoćnika šerifa, on mu je čak zaprijetio da će ga predati policiji.

— Moram se vratiti kući — odvratio mu je Hogey. — Imam sina, sada, zato. Shvaćate? Malog golubića. Još ga nisam vidio.

— Onda ušutite i budite na miru — naredio mu je vozač. Veliki Hogey kimne u znak pristanka, pa će skrušeno:

— Oprostite, šefe, nisam htio smetati.

Autobus je krenuo, on se zavalio na bok i ostao miran. Podrignuo se i zatim počeo hrkati. Vozač ga je probudio na raskršću Caine, vratio mu bocu džina, a zatim mu pomogao da siđe.

Kad je dodirnuo tlo, Veliki je Hogey nekoliko koraka teturao, pa pao na šljunak uz rub ceste. Vozač še zaustavi i ogleda, ali nigdje u blizini nije bilo prodavaonice, već samo mala teretna stanica kraj pruge, a s druge strane napuštena benzinska crpka probijena krova. Taj predio Velike nizine bio je suh i ogolio.

Veliki Hogey se digao, zakoraknuo nesigurno pred autobusom i uhvatio se za nj, pustivši torbu da mu padne na zemlju.

— Hej, pazite na vozila! — dovikne mu vozač. Ali obuzme ga sažaljenje pa potrči za svojim dosadnim putnikom, uhvati ga za ruku u trenutku kad je ponovo gotovo pao i zapita:

— Hoćete li preko ceste?

— Da — promrmljao je Hogey — pustite me. Sam ću.

Vozač je ipak odlučio da ga povede preko ceste. Doduše, nije bilo mnogo prometa, ali je postojala opasnost jer brzina nije bila ograničena.

— Mogu i sam — nastavljao je Hogey. — Ja sam akrobat, znate li? Ova sila teže me je prevarila. Nisam navikao na nju, shvaćate? Dosad sam bio akrobat, ali sad moram postati puzavac. Sve zbog Malog Hogeya. Jeste li čuli o Malom Hogeyu?

— Jesam, to je vaš sin. Hajdemo...

— Recite, imate li vi sina? Kladim se da imate sina.

— Imam dvoje djece... dvije kćeri — odgovorio je vozač i zgrabio torbu što je skliznula s putnikova ramena.

— Eh, pa morali biste biti kod kuće, sa svojom djecom. Muškarac mora biti vezan s obitelji. Trebalo bi da nađete drugi posao — izjavi Hogey promatrajući vozača. Pri tom je moralizatorski prijetio prstom. Zatim je stao na šljunak i svalio se na zemlju. Uzdahnuvši umorno, vozač ga je pogledao i kimnuo glavom, pomislivši kako bi možda bilo najbolje da potraži kojeg policajca. Taj bi čovjek još mogao i poginuti ako ga pusti da se ovako sam snalazi.

— Hoće li vas netko dočekati? — zapitao ga je pogledavši u daleke prašnjave brežuljke.

— Koga? Mene? — štucnuo je Hogey. Odmahnuo je glavom. — Ne, nitko ne zna da dolazim. To je iznenađenje. Morao sam doći prije tjedan dana. — Sjetno je pogledao vozača. — Kasnim tjedan dana, shvaćate? Maria će se ljutiti. Uh, kako će se ljutiti! — Pogledao je prema tlu i kimnuo glavom.

— Na koju ćete stranu? — zapitao je nestrpljivo vozač. Hogey pokaže rukom put što je vodio prema brdima.

— K Marijinu ocu. Znate gdje je to? Oko četiri kilometra odavde. Morat ću pješice, pretpostavljam.

— Ne morate — odvrati vozač. — Sjedite ovdje uz cestu dok ne naiđu neka kola što će vas odvesti. Jasno?

Hogey je sjetno kimnuo glavom.

— I ne idite na cestu! — doviknuo mu je vozač pretrčavajući cestu. Zatim je zabrujila atomska baterija i autobus je otišao. Veliki Hogey ga je promatrao kako odlazi, trepćući očima i češući se po vratu.

— Baš simpatični ljudi — mrmljao je. — Mnogo su simpatični ti puzavci.

Ustao je gunđajući, ali su mu noge otkazale. U želji da zadrži ravnotežu, mlatarao je rukama, ali ga je sila teža prevarila i on je pao u jarak.

— Proklete noge! — viknuo je. — Proklete, lude noge!

Dno jarka bilo je blatno i on je morao puzati kroz mulj na koljenima da bi se izvukao i opet sjeo na rub ceste. Bocu džina još nije dirnuo; tek ju je sada dohvatio i ispio velik gutljaj koji ga ugrijao do dna bića, zatim je žmirkajući pogledao turoban krajolik.

Sunce je na zalasku sjalo plamenocrvenim sjajem na obzorju koje se vidjelo kroz prašinu. Nebo isprugano krvlju imalo je na zenitu sumporastožutu boju, a i zrak iznad predjela bio je, činilo se, ispunjen žutim dimom — sveprisutnom prašinom.

Neki se kamion uputio sporednom cestom a da vozač nije ni pogledao mladića koji je sjedio na torbi. I Hogey je jedva zamijetio vozilo i vozača. Promatrao je neobično sunce.

Odmahnuo je glavom. To nije bilo pravo sunce. Pravo je sunce strašna i mrska stvar što sjaji u bezdanu i pali vam oči. Sjaji bijelim svjetlom što zadaje boli i u tom svjetlu, jedva podnošljivom, možete gledati predmete. Veliko crveno sunce bilo je ružno i Hogezu se nije svidjelo jer se skrivalo iza krvave maske, i zbog onoga što je učinilo od njegovih očiju.

Digao se gunđajući, uspio je prebaciti torbu na leđa i počeo koračati po sredini ceste što je vodila prema farmi, teturajući s kraja na kraj i uporno promatrajući horizont koji kao da je bježao pred njim. Po cesti je naišlo i drugo vozilo i vozač je bijesno zatrubio.

Hogey se htio okrenuti da pogleda auto, ali ga je izdala noga: posrnuo je i pao. Gume kamiona zacviljele su na toplom asfaltu.

Hogey je ležao i stenjao. Kotač ga je udario u bok. Vrata kamiona su se naglo otvorila i izašao je krupan čovjek crvena lica. Brzo se približio Hogeyu ljutita lica.

— Što vam je — zapitao je. — Jeste li pijani? Zacijelo ste se dobro nacvrckali.

Hogey se opet uporno pokušao pridići odmahujući glavom.

— Moje su noge navikle na svemir — napomenuo je. — Ne mogu podnijeti ovu silu težu.

Krupni je farmer zgrabio bocu džina što je virila iz džepa.

— To je ta vaša sila teža! Slušajte, stari moj, bilo bi dobro da pođete kući.

— Zbilja, svemir me ovako opalio, shvaćate?

— Da, ali tko ste vi? Stanujete li negdje blizu?

Krupni čovjek je Hogeva zacijelo smatrao lutalicom. Hogey se sabrao.

— Idem k Hauptmanovima. K Mariji. Poznajete Mariju?

Farmer je podigao obrve.

— Maria Hauptman? Dakako da je poznajem. Ali ona se sada zove Maria Parker, već gotovo šest godina. Recite... — Ušutio je načas i pogledao iznenađeno sugovornika. — Niste li vi, možda, slučajno njezin muž?

— Ja sam Hogey. Veliki Hogey Parker.

— Eh, pa... k vragu! Ulazite u kola. Ja prolazim pored njih, pored Johna Hauptmana. Vi niste u stanju hodati. — Pokušao se nasmiješiti, odmahnuo je glavom i pomogao Hogeyu da sjedne na stražnje sjedalo. Sprijeda je sjedila neka žena opaljena od sunca. Nije ni pozdravila, a nije se ni ogledala da ga pogleda.

— Više ne proizvode ovakve automobile — primijetio je farmer povišenim glasom da bi nadglasao buku benzinskog motora. — Sad se mogu kupiti nova atomska kola s izotopima pod sjedalom. Ali ja mislim da je to opasno, zar ne, Martha?

Suncem opaljena žena lagano je kimnula glavom i sjetno odgovorila:

— Takva su kola dobra za tatu i mislim da su dosta dobra za nas.

Nakon pet minuta auto se zaustavio na rubu ceste.

— Mislim da ostatak puta možete pješice — primijetio je farmer. — Idite samo ravno i doći ćete k Hauptmanovima.

Pomogao je Hogeyu da siđe i odmah krenuo i ne ogledavši se da vidi je li se Hogey održao na nogama. Žena kraj vozača odmah je postala razgovorljiva i počela je nešto govoriti gledajući prema Hogeyu.

Počelo se smrkavati. Sunce je zašlo i žuto je nebo dobilo sivkastu boju. Hogey je bio preumoran da bi nastavio put, a i noge ga nisu slušale. Ogledao se oko sebe trepćući kapcima, i kad mu se pogled

razbistrio, spazio je na podnožju brežuljka Hauptmanovu farmu. Bila je to velika drvena baraka, oko koje je raslo žito i nekoliko kržljavih voćaka. Kad je spazio baraku, Hogey se ispružio u visokoj travi iza jarka da se malo odmori.

Negdje su zalajali psi i zrikavac je natezao svoju jednoličnu pjesmu. U daljini se začula eksplozija rakete lansirane s rampe, pet, šest kilometara zapadno. Buka je odmah utihnula. Neka kola na atomski pogon projurila su cestom, ali je Hogey ostao sakriven u travi.

Kad se probudio, već je pala noć i on je zadrhtao. U želucu je osjećao glad, živci su mu bili napeti. Ustao je i pipajući potražio sat, ali se onda sjetio da ga je izgubio uloživši ga u pokeru. Sjetivši se igre i njezina rezultata, načinio je grimasu. Zagrizao je donju usnu i posegnuo za bocom. Ostao je sjediti i pokušao se sabrati nakon dobroga gutljaja. Već se navikao da određuje vrijeme po svome položaju, ali je morao neko vrijeme razmišljati dok mu se ne razbistri pogled i dok ne uzmogne sve jasno vidjeti.

Sada, u kolovozu, Vega je bila gotovo iznad njega na nebu. Shvatio je i da je sunce zašlo nedavno i da je otprilike osam sati uvečer. Okrijepio se novim gutljajem džina i pošao na cestu, osjećajući se bolje poslije spavanja. Nekako se približio i skrenuo lijevo stazom što je između žičane ograde vodila prema Hauptmanovoj farmi 400 metara od ceste. Znao je da žitna polja što se prostiru s lijeve strane pripadaju Marijinu ocu. Sad je bio sasvim blizu kuće, svoje žene i svoga djeteta.

Iznenada pusti torbu da padne na zemlju i nasloni se na jedan potporni stup, glave naslonjene na ruke, teško dišući. Podrhtavao je cijelim tijelom i osjećao kako mu zavija u želucu. Došlo mu je da se okrene i pobjegne ili da se zavuče u visoku travu i sakrije ondje.

Što će oni reći? Što će reći Maria? Kako da im objasni ono što se dogodilo s novcem?

Šest puta je putovao u svemir i svaki je put obećavao isto:

— Još samo jedno putovanje, dušo, i sve ću moći ostaviti, imat ćemo novaca. Samo još jednom i moći ćemo otvoriti svoj dućančić ili kupiti kuću na zajam, pa potražiti neki posao.

I ona je čekala, ali novca nikad nije bilo dovoljno da bi se ostvarili njihovi planovi — dosad. Ovaj je put putovanje trajalo devet mieseci i Hogez se ponudio da ostvari sva putovanja od baze do lunarne stanice kako bi dobio nagradu. Ovaj put je skupio novac. Prije dva tjedna njegov račun u banci iznosio je 4800 dolara. Ali sada...

— »Zašto?« — stenjao je udarajući glavom o podlakticu. Ruka se omakla i on je glavom udario u stup i na trenutak ga je bol zaslijepila. Vratio se gunđajući na put, teturajući. Obrisao je krv sa čela i nogom bijesno šutnuo torbu. Torba je odletjela nekoliko metara po gutu, on je skakutao za njom i opet je udarcem nogom šutnuo nekoliko metara

dalje. Smirivši tako svoj bijes, neko je vrijeme stajao nepomično, zadihan. Osjećao se bolje. — Zatim je prebacio torbu preko leđa i pošao prema farmi.

— Sve su to puzavci! — rekao je u sebi. — Gomila puzavaca vezana za Zemlju! A ja sam akrobat, rođeni akrobat. Znate li što to znači? To znači... što to znači? Ah, to znači da vam se iz Velikog bezdana Zemlja čini poput golemog Mjeseca punog ličinki... Ličinke, evo, to ste vi! Samo ličinke!

Zalajao je pas i Hogey se zapitao nije li govorio preglasno. Stigao je pred ogradu i stao načas. Put je vijugao prema obronku do kuće. Možda su sada na verandi, možda su čuli kako se približava? Možda...

Opet je zadrhtao cijelim tijelom. Izvadio je iz džepa bocu i nagnuo. Ostalo je još malo pa je i to ispio da ne unosi bocu u kuću. Stajao je na hladnom noćnom vjetru srčući alkohol i gledajući crvenkasti mjesec na istoku. I mjesec mu se činio umjetan, izvještačen kao i zalazeće sunce.

Uspravio se i odlučio. To valja učiniti bilo kada. Pa da već završi s time, odmah. Otvorio je vrata ograde i ušao, pa pažljivo zatvorio vrata. Zatim je pošao kroz visoku travu do ograde koja je dijelila njivu od stabala bresaka. Prešao je ogradu i duž reda voćaka koračao prema kući. Na putu je nagazio na stare daske i one su zaškripale. Zalajao je pas, a zatim je čuo kako su tresnula vrata.

— Hej! Tko je? — viknuo je muški glas. Bio je to jedan od Marijine braće. Hogey se ukoči kraj voćke i pričeka.

— Ima li koga ondje? — ponovo će glas. Hogey je pričekao, a.zatim je čuo kako čovjek govori: — Traži ga Hookey! Traži!!

Pas je bijesno zalajao i potrčao prema Hogeyu, ali se zaustavio na desetak metara od njega, čučnuo i lajao. Hogey je poznavao životinju.

— Hookey! Dođi ovamo, Hookey!

Pas je prestao lajati i počeo njušiti, približio se i zarežao iznenađeno. Zatim je opet sumnjičavo njušio.

— Polako, Hookey, dođi ovamo! — mrmljao je Hogey. Pas se tiho približio, onjušio njegovu ruku i zastenjao u znak prepoz-navanja, a zatim počeo skakutati oko Hogeya da mu pokaže odanost vjernoga psa, pozivajući ga da se poigra s njim. Čovjek s verande je zazviždao, pas se načas ukočio, a onda pojurio prema kući.

— Nije bilo nikoga, zar ne, Hookey? — pitao je muški glas. — Ti laješ na šišmiše... — Vrata su zalupila i svjetlo se ugasilo. Hogey je još nepomično stajao, nesposoban da misli. Negdje iza tih prozora nalaze se... njegova žena i njegov sin. Što će čovjeku iz svemira, akrobatu, što će njemu žena i sin?

Prošla je jedna minuta i on se odlučio da zakorakne. No, udario je u lopatu i stao u nešto mekano i noga je upala do gležnja. Pao je na pijesak i noga mu je upala još dublje u vlažnu smjesu. Ostao je tako

ležati neko vrijeme, rukom se uhvatio za čelo, tiho je psovao i suze su mu navrle na oči. Zatim se uspio okrenuti na leđa i izvući nogu iz kaljuže u miješalici. Čizme su mu bite pune ljepljivoga blata. Oko njega svuda mrak. Opet se pustio da padne na pijesak i zabio noge u mekanu smjesu. Vjetar mu je prekidao dah. Smijao se u sebi. Nije se mogao sjetiti ni gdje je ni zbog čega je ovdje. Prestao se i zabrinjavati za to i osjećao se bolje.

Zvijezde su plesale oko njega ludo, blato mu je hladilo noge, pijesak je bio mekan pod leđima. Opazio je kako je neka raketa poletjela s lansirne rampe i čekao da čuje eksploziju. No, već je bio zaspao kad je odjeknula.

Prošla je već bila ponoć kad je Hogey osjetio kako mu pas vlažnim jezikom liže uho i obraz. Odgurnuo ga je psujući tiho i obrisao lice. Pomaknuvši se zatim jauknuo je. Noge su ga pekle kao da su u vatri. Pokušao ih je dići, ali nije mogao. Nešto nije bilo u redu s nogama!

Gledao je neko vrijeme prestrašeno oko sebe u mrak. Sjetivši se zatim gdje je, sklopi oči i zađršće. Kad je otvorio oči. vidio je da je mjesec izašao iza oblaka i sad je jasno mogao razabrati klopku u koju je upao nepažnjom. Bila je tu gomila dasaka, građevnog drveta, motika i lopata, gomila pijeska i zemlje, jama za miješanje betona. To je objašnjavalo sve

Zgrabio se za gležanj objema rukama i povukao, ali nije mogao izvući nogu. Obuzeo ga je strah i pokušao se dići. No, gležnjevi su bili okovani betonom i on je pao u pijesak, stenjući. Ostao je tako nepomičan neko vrijeme i pokušao razmisliti. Zatim je pokušao povući lijevu nogu. Ništa. Kao u škripcu. Desna noga — ništa. Podigao se i sjeo, zagrebavši noktima u beton, na kojem je slomio nokte do krvi. Dok je on spavao, beton se stvrdnuo.

Sjedio je tako, prenerażen, dok mu je Hookez lizao ozlijeđene prste. Odgurnuo je psa i zabio ruke u pijesak da bi zaustavio krvarenje. Hookev mu je počeo lizati lice u znak odanosti

— Odlazi-! — promuklo je i bijesno viknuo. Pas je zastenjao i malo se udaljio, ali se vratio i čučnuo pred Hogevem, približavajući se malo-pomalo.

Hogey je zagrabio šakom pijesak, opsovao i pogledao u nebo. Zaustavio je pogled na svijetloj točki, svemirskoj bazi na zapadu Velikog bezdana. .Ondje su se nalazili svi: Nichols i Guerrera. Laurenti i Fats, a i novopridošli Keesey, koji ga je zamijenio. Keeseyu će biti tešak život neko vrijeme. Svemir nije rekreacijski centar. Čim napustite stanicu, obuzme vas svemir. Sve pada. i vi padate zajedno sa svfm: sa čeličnim postoljem, stanicom nalik na gumeni obruč, s kuglama i spremištima, s kojima ste vezani pupčanom vezom, sve to što nalikuje na morsko čudovište u crnom oceanu, s ticalima međusobno spojenim. Sve je bilo sjajno,u svjetlu koje vam je nanosilo

bol, odnosno, naprotiv, u mrklom mraku, i sve se okretalo oko vas. i poludjeli biste pokušavajući ustanoviti gdje je silazna putanja. Potrebno vam je, zapravo, nekoliko mjeseci dok priučite svoje tijelo na to da je svuda »dolje«, da je svemir bez dna.

Hogey je sačuo neko jecanje i osluhnuo. Bio je to plač djeteta. Trebala mu je cijela minuta dok je shvatio značenje toga plača. To ga je pogodilo u dubinu bića i počeo je žestoko vući u betonu zarobljene noge, jecajući. No, shvatio je da ga mogu čuti nastavi li tako, pa prestane i začepi uši da ne čuje plač svoga prvorođenoga sina. U kući se upalilo svjetlo, a kad se ugasilo dijete više nije plakalo.

Opet se u zrak vinula raketa i Hogey ju je prokleo. Svemir je bio bolest kojom je bio zaražen.

— U pomoć! — viknuo je iznenada. — Uhvaćen sam! U pomoć! U pomoć!

Zatim je shvatio da urla kao da je poludio i da se uzalud otima betonu što mu je stegao noge, pa je ušutio.

Svjetlo se opet upalilo u kući i sad je mogao ćuti i glasove. Taj metež je probudio dijete i vjetar je ponovo donio do njegova uha plač.

»Neka ušutkaju to dijete, neka ga ušutkaju... « — poželio je u sebi. Ali to nije služilo ničemu. Nije dijete krivo, nije ni Maria kriva. U svemirskoj stanici su mu rekli da očevima obitelji nije dopušteno da lete u svemir, a to nije bila njihova greška. Imali su pravo, samo je on bio za osudu. Dijete je bio slučaj, dogodilo se, no, to nije ništa mijenjalo na stvari. Ostala je tragedija.

Akrobat ne treba da ima obitelj. Ali što da radi? Da se dade kastrirati? Ni to nije rješenje. U svemiru su trebali bikove a ne volove. A kad se muškarac vrati s jednogodišnjeg putovanja, što da radi? Da se zatvori kao pustinjak i da čita zabavne romane? Ne. On je muškarac, on traži ženu. A budući da je žena žena, ona donosi na svijet djecu. I to je sve. Nije to ničija krivnja. Ničija.

Pogledao je u crveno oko Marsa na jugozapadu. Sad organiziraju ekspedicije prema tom planetu i iduće bi godine i on pošao na dugi put...

Ali čemu da sada misli na to? Iduća godina i sve nastupajuće godine pripadale su malom Hogeyu.

Ostao je ovdje nogu blokiranih u betonu, pogleda uperena u Veliki bezdan, do njega je dopirao plač njegova sina, a muškarci iz kuće provlačili su se kroz visoku travu u potrazi za čovjekom koji je vikao. Hogey nikad ne bi sam izvukao noge iz betona. Tiho je jecao kad su ga ljudi otkrili.

Prisilno slijetanje

Ralph Williams:

Emergency Landing

Preveo Bruno Ogorelec

Najsmješnije je u cijeloj stvari to đa je Burke bio potpuno trijezan. On ni inače nije običavao da dolazi na dežurstvo pijan; ali činjenica je da se ovakve stvari obično ne događaju trijeznima. Toga dana imao sam večernje dežurstvo, a kad me on smijenio u ponoć bio je apsolutno normalan.

Kad sam odlazio, on se upravo bio raskomotio u šefovom stolcu i čitao neki detektivski roman. Uprava za civilne zračni promet to ne vole — mislim na roman, ne na šefov stolac — no većina nas ipak čita za dežurstva, naročito u ponoćnoj smjeni, jer na pomoćnom aerodromu od ponoći do osam ujutro nema obično ničeg što bi čovjek radio osim bilježenja vremenskih uvjeta svakog sata. Čitanje je praktički jedini lijek od pospanosti. No ponekad se nešto ipak dogodi; to i jest razlog da se dežura dvadeset i četiri sata na ovakvim mjestima.

Oko jedan i dvadeset te noći počelo se događati. U to je doba Burke pogledao na sat i ustanovio đa je vrijeme da počne sređivati podatke o vremenu. Nije se činilo da će to biti osobito zanimljivo jer su uvjeti cijelu večer bili »plafon i vidljivost neograničeni«, a prognoze su ustrajno tvrdile da će tako ostati, i dalje, no Burke je ipak odložio roman i izišao iz zgrade da očita instrumente. I baš dok je vrtio ručicu mjerača vlage i prelazio pogledom po nebu u potrazi za naoblakom, ugleda avion kako prilazi aerodromu.

Kad ga je prvi put spazio, kaže on, bio je samo svijetla točka što je lagano klizila niz nebo prema pisti. Prvo što mu se učinilo čudnim bilo je to što nije čuo zvuk motora, premda je avion bio manje od kilometra od zapadnog ruba piste. Kao da je planirao poput jedrilice, a činiti to po noći prilično je glupo, jer samo rubna svjetla piste pomažu pri navođenju. Čudno je bilo, osim toga, da bi uopće koji avion slijetao po mraku ovdje kad je vrijeme lijepo. Nijednom avionu naš

aerodrom nije bio matična luka i tek se vrlo, vrlo rijetko događalo da stigne kakav posjetilac. Burke je baš o tome razmišljao, no onda se sjetio da mora javiti kakvi su vremenski uvjeti pa utrči u zgradu da izvještaj stavi na teleks.

Kad je ugrabio malo vremena da priđe prozoru, pogleda još jednom van i vidje da neznanac upravo slijeće. Sad ga je, pod rotirajućim signalnim svjetlom kontrolnog tornja, mogao bolje vidjeti. I ako je to uopće bio avion, onda je to bio avion kakav on nikad nije vidio niti čuo za njega. Više je nalikovao na cepelin— ali ne, čak ni na cepelin. Ovo će zvučati glupo, ali Burke kaže, ako možete zamisliti leteću podmornicu, da je to bilo upravo takvo nešto. A bar bi on, kao bivši pomorac, morao znati. Kaže da ga je to podsjetilo na staru šalu koju su mornarički instruktori znali izvoditi s regrutima: Vojnice, ako si na straži i ugledaš bojni brod kako plovi preko garnizonskog kruga, što ćeš učiniti? — Čak je na boku imao natpis velikim crnim slovima: *Mornarica SAD, 1156*.

Još se nije čuo nikakav zvuk motora, no mogli su se vidjeti nekakvi blijedoplavi ispušni plinovi kako izlaze negdje oko repa. Bilo je očito da je aparat bio pod kontrolom — to jest, ako je uopće bio tamo aparat, a ne tek Burkeovi stari grijesi što su ga napokon sustigli u obliku priviđenja. Na tridesetak metara od kontrolnog tornja plavičasti je ispuh nestao i aparat se lagano spustio na tlo dodirnuvši ga s dvije široke skije što su se protezale cijelom njegovom dužinom. Spustio se naizgled lagano kao pero, no kad su skije nalegle na travnatu površinu piste, utonule su u tlo dobrih pet-šest centimetara. Burke se počeo pitati o tajnim mornaričkim izumima, stratosferskim letjelicama i sličnim stvarima. Također, pitao se da li bi trebao da telefonira svom šefu, no odlučio je da to ne čini. Sef je znao biti prgav kad bi ga netko probudio usred noći i natjerao da vozi deset kilometara od kuće do aerodrama. Burke se odlučio na kompromis pa je upisao slijetanje u dnevnik: »Mornarički aparat 1156 sletio u 01.41«. Zatim je izašao iz zgrade, prišao aparatu i čekao da netko izađe. Kad je bio dovoljno blizu, tek toliko da zadovolji vlastitu radoznalost snažno je šutnuo jedan od držača skija. Sprava je zaista bila tamo i to prilično čvrsto. Umalo je slomio palac.

Na gornjem dijelu pramca nalazili su se prozori kao na pilotskoj kabini i Burke je kroz stakla mogao vidjeti nekog u plavoj uniformi i letačkoj kapi kako se bavi instrumentima na kontrolnoj ploči. Toliko se zagledao u njega da nije ni opazio kako su se iza njega otvorila vrata i tada mu je netko progovorio gotovo preko ramena.

— Čujte, kako se zove ovo mjesto?

Burke se okrenuo na mjestu, pogledao prema otvorenim vratima na boku letjelice i ugledao iza sebe drugog čovjeka, također u plavoj uniformi i letačkoj kapi. Ovaj je, međutim, nosio mrežasti pojas s

kojeg je visila futrola s velikim, neobičnim pištoljem. Na ramenima je imao poručničke oznake i Burke automatski salutira.

— Parker, poručnice. Sjeverna Dakota.

Poručnik se okrenu i prenese informaciju nekom u letjelici. Zatim su on i Burke neko vrijeme zurili jedan u drugoga. Burke je već gotovo bio skupio hrabrost da upita u čemu je stvar, kad se pojavi još jedan čovjek. Bio je to onaj iz pilotske kabine i Burke vidje da je riječ o zapovjedniku. I on se radoznalo zagleda u Burkea.

— Možemo li kod vas dobiti vode? — upita.

— Naravno — Burke pokaže na crpku što se mogla vidijeti na svjetlu koje je dopirale kroz otvorena vrata kontrolnog tornja. — Evo ovdje.

Poručnik je sumnjičavo promotrio crpku.

— S ovim bismo možda uspjeli za tjedan dana — reče. Zapovjednik skoči:

— Tjedan dana? Zaboga, čovječe, pa mi smo na zadatku! Ne možemo ovdje biti tjedan dana. Do jutra moramo otići.

— Da, ali nama treba mnogo vode. Ovi strojevi će je posisati kao crpka od hiljadu konja kad uletimo u to zakrivljenje, ili što je već.

— Dobro, koliko nam treba?

Poručnik izvuče cigaretu iz džepa i pripali je zamišljeno.

— Pa... sad smo praktički suhi; trebat će nam svaka kapljica koju možemo nositi. Najmanje sto tisuća litara.

Zapovjednik se okrenu Burkeu.

— Što mislite? — upita. — Može li se ovdje negdje dobiti toliko vode?

Burke zamisli bojler od sto litara i pomnoži ga u glavi sa tisuću. Mnogo vode. Morao se složiti s poručnikom da bi to bilo teško izvući iz aerodromske crpke ako se čovjeku žuri.

— Ima tu jedna rijeka — reče — ali ćete je teško pronaći u mraku.

— Nije važno. Vidjet će se na ekranu. U kojem pravcu? —Prema jugu — reče mu Burke. — Oko osam kilometara.

— Hvala.

Još su jedan trenutak netremice gledali u njega kao da ih je fascinirao svojim izgledom, a on je, sa svoje strane, počeo osjećati da su mu ti ljudi nekako čudni; ništa konkretno, tek neki nagovještaj neobičnosti u načinu govora, izvjesna suviše odmjerena preciznost njihovih pokreta... Osjećao se malo nelagodno i s olakšanjem je dočekao trenutak kad se zapovjednik okrenuo i obratio poručniku.

— Hajde — rekao je. — Krećemo.

Obojica se izgubiše u unutrašnjosti aparata. Pojavi se treći, u mornarskoj uniformi; pritisnuo je prekidač na zidu, a vrata se počnu tiho zatvarati. Burke se odjednom sjeti svega što ih je htio pitati.

— Hej — uzviknu — čekajte malo.

Vrata se malo otškrinu i izroni mornareva glava.

— Drž' se podalje — upozori ga. — Ako te uhvati polje kad se počnemo dizati, ideš zajedno s nama.

Prije no što je Burke stigao otvoriti usta da progovori, mornar je nestao, a vrata su se ponovo zatvorila. Burke se mudro skloni do ulaza u kontrolni toranj.

Ubrzo se aparat digao u zrak — kod repa mu se pojavio nečujan plavi ispuh — zatim se okrenuo na mjestu i uputio prema jugu. Burke ga je pratio pogledom sve dok se plavičasti sjaj nije izgubio na zvjezdanom nebu, a zatim je ušao u zgradu i zamišljeno se zagledao u dnevnik. Ne postoje nikakvi propisi koji bi regulirali slijetanje podmornica na pomoćne aerodrome, a Uprava za civilni zračni promet ne gleda baš dobro na neortodoksnu upotrebu svojih terena i opreme.

Napokon se odlučio i sjeo za pisaći stroj.

»01.52« zapisao je. »Mornarički aparat 1156 poletio.«